วารสาร
ศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Journal of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

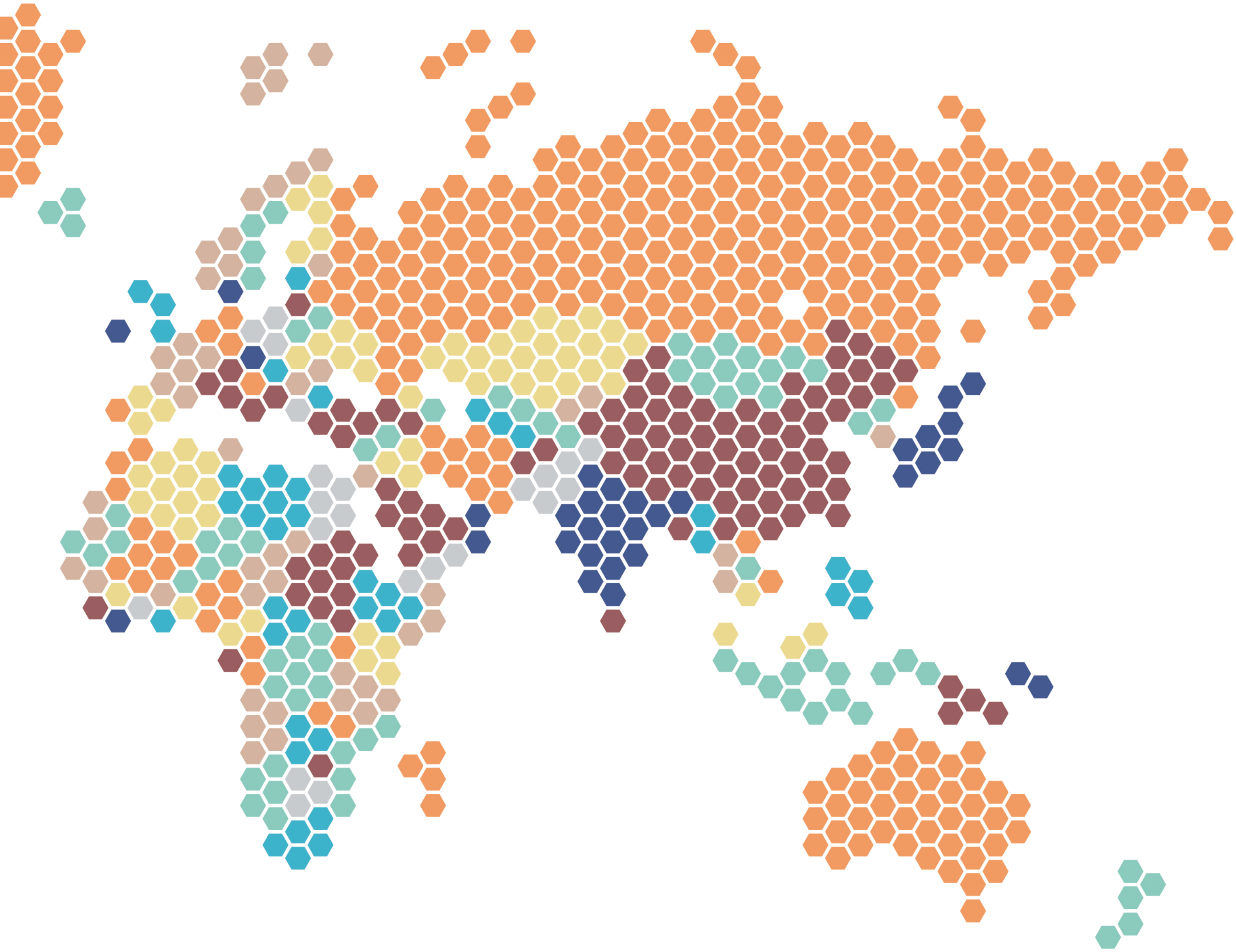

ปีที่ 18 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565)

ISSN 2697-6358 [Online]

บทบรรณาธิการ

หกบทความในวารสารศิลปศาสตร์ฉบับนี้นำเสนอความหลากหลากหลายทางวิชาทั้งระดับแนวคิดและระดับปฏิบัติการด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในระดับแนวคิด ได้แก่บทความของฐานิดา บุญวรรโณ ที่นำเสนอเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักของปิแอร์ บูร์ดิเยอ” เป็นการทบทวนความรู้เกี่ยวกับมโนทัศน์สำคัญของปิแอร์ บูร์ดิเยอ ได้แก่ ผู้กระทำการและการกระทำ พื้นที่ทางสังคมและตำแหน่ง และการผลิตซ้ำ โดยทั้งสามมโนทัศน์หลักนี้มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก โดยเฉพาะเมื่อนำแนวคิดเหล่านี้ไปวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมในทุกระดับทั้งระดับภาพกว้างและระดับเชิงลึกในพื้นที่ บทความที่สองเรื่อง “การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและการนิยามตัวตนของคนไทยเชื้อสายอินเดีย” โดย ชโลทร อัญชนานันท์ และ อมต จันทรังษี ชี้ให้เห็นการนำแนวคิดจิตสำนึกสองด้านและความรู้สึกเป็นสองด้านของ William Edward Burghardt Du Bois มาใช้ทำความเข้าใจคนไทยเชื้อสายอินเดียจากการถูกเลือกปฏิบัติจากคนไทย โดยสะท้อนให้เห็นว่าการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติส่งผลต่อการนิยามตนเองของคนไทยเชื้อสายอินเดีย การรับรู้ตนเองของคนไทยเชื้อสายอินเดีย ทั้งระดับความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย การครอบครองสถานะคนไทยและคนอินเดีย ะการนิยามตนเองและความสับสนทางตัวตนจากการรับเอาทั้งความเป็นคนอินเดียและคนไทยเข้าไว้ในตัวตน

บทความที่เหลือสะท้อนความรู้ทางวิชาการระดับปรากฏการณ์เป็นหลัก ได้แก่งานเขียนด้านกฎหมายที่เชื่อมโยงกับมิติทางสังคมเรื่อง “การศึกษารูปแบบการทุจริต กรณี การจัดซื้อจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” เขียนโดยตรีเนตร สาระพงศ์ บทความชี้ให้เห็นว่า รูปแบบการทุจริต กรณีการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยในมิติการคอรัปชั่น ที่เกิดขึ้นนั้นมักเกิดจากการปฏิบัติงานที่ไม่มีความเป็นมาตราฐานสม่ำเสมอกันในแทบทุกระดับและแทบในทุกขั้นตอนของการจัดซื้อจัดจ้างทางพัสดุ นับตั้งแต่การตั้งงบประมาณ ทั้งงบปกติที่ได้รับการจัดสรรทุกปี และงบประมาณ เงินสะสม โดยการตั้งงบประมาณหรือวงเงินนั้น วิธีการจัดหา การกำหนดความต้องการหรือกำหนดสเปคสินค้า การแบ่งหมวดเงินแยกย่อย และ การอนุมัติการจัดซื้อจัดจ้าง เป็นต้น การปฏิบัติเหล่านี้มักเปิดพื้นที่ของการคอรัปชั่นเพราะเอื้อ

ประโยชน์ให้เอกชนรายใดหรือบริษัทใดรายหนึ่งให้ได้รับการคัดเลือกในการจัดหาพัสดุ บทความชิ้นที่สี่เป็นงานด้านประวัติศาสตร์ในภูมิภาคแม่น้ำโขงโดยสุธิดา ตันเลิศ และ อนันท์ธนา เมธานนท์ เรื่อง "ความสัมพันธ์ล้านช้างไดเวียดปี ค.ศ. 1353 -1470" ที่เน้นการอธิบายระบบความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่ได้รับอิทธิพลมาจากการติดต่อระหว่างสองรัฐในช่วง ค.ศ. 1353-1470

ส่วนบทความสองเรื่องสุดท้ายในฉบับนี้เป็นบทความด้านภาษาที่เชื่อมโยงกับการระบาดของโรคโควิด-19 ชิ้นแรกเป็นบทความเรื่อง "วาทกรรมการเมืองในพาดหัวข่าวภาษาจีนเรื่องวัคซีนโควิด-19" โดย เนตรน้ำทิพย์ บุดดาวงศ์ และ กนกพร นุ่มทอง ผู้เขียนได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีนโควิด-19 กับวาทกรรมทางการเมือง เพื่อทำความเข้าใจวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมจีน ส่วนบทความชิ้นสุดท้ายโดยอัจฉรา สิมลีและภัทราภรณ์ ทวีกุล เรื่อง "การศึกษามุมมองของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษและการสื่อสารเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ในสถานการณ์โควิด-19" บทความนี้มีความน่าสนใจที่ว่านักศึกษาหลักสูตรหลักสูตรภาษาอังกฤษและการสื่อสาร มีทัศนะเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ในสภาวะของการระบาดของโควิด-19 ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ

บทความทั้งหกชิ้นข้างต้นสร้างองค์ความรู้ที่น่าสนใจทั้งมิติแนวคิดของนักคิดระดับโลกที่มีอิทธิพลในโลกวิชาการหลังสมัยใหม่ และความรู้จากปรากฏการณ์ภาคสนามและการทบทวนวรรณกรรม เช่น ความซับซ้อนของตัวคนของคนไทยเชื้อสายอินเดีย การคอรัปชั่นที่เกิดจากการปฏิบัติงานที่เอื้อให้ภาคเอกชนได้ประโยชน์ ประวัติศาสตร์สังคมการเมืองของคนในภูมิภาคแม่น้ำโขงผ่านความสัมพันธ์ล้านช้างไดเวียด และวิถีทัศน์ของคนในโลกยุคโควิด-19

รองศาสตราจารย์ ดร. กนกวรรณ มะโนรมย์
บรรณาธิการ

ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักของปิแอร์ บูร์ดิเยอ
The Relationships among the Core Concepts of Pierre Bourdieu

ฐานิดา บุญวรรโณ[1]
Thanida Boonwanno

Received: November 18, 2021/ Revised: April 22, 2022/ Accepted: May 6, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้อธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักต่าง ๆ ของปิแอร์ บูร์ดิเยอ โดยแบ่งการวิเคราะห์มโนทัศน์ออกเป็นสามกลุ่มหลัก ได้แก่ *หนึ่ง* มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้กระทำการและการกระทำ *สอง* มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมและตำแหน่ง ซึ่งประกอบไปด้วยมโนทัศน์หลัก ๆ เช่น สนาม, ด็อกซา, ทุน, การจำแนกให้แตกต่าง และชนชั้น *สาม* มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับการผลิตซ้ำ ซึ่งประกอบไปด้วยมโนทัศน์หลัก ๆ เช่น disposition, อาบิตุส, การครอบงำ, ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์, illusio และ hysteresis ทั้งนี้ การวิเคราะห์สังคมและวัฒนธรรมโดยประยุกต์ใช้มโนทัศน์หลักของบูร์ดิเยอนั้นมีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออกตั้งแต่ระดับมหภาคที่อธิบายถึงพื้นที่ทางสังคม สนามและทุนไปจนถึงระดับจุลภาคที่ว่าด้วยการกระทำหรือการปฏิบัติการของผู้กระทำการทางสังคม

คำสำคัญ: ปิแอร์ บูร์ดิเยอ, สนาม, ทุน, อาบิตุส, ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์

---

[1] อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Lecturer, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Social Science, Naresuan university), Email: thanida1307@gmail.com

Abstract

This academic article aims explain the relationships among the core concepts of Pierre Bourdieu by categorizing them into three main groups. Firstly, it is about the core concepts of *Agent* and *Action*. Secondly, there are the core concepts of *Social space* and *Position* which consist of *Field*, *Doxa*, *Capital*, *Distinction,* and *Class*. Thirdly, the core concepts of *Reproduction* are also clarified and linked inseparably to *Disposition*, *Habitus*, *Symbolic Violence*, *Illusion,* and *Hysteresis*. The analysis of the society and culture performed by applying Pierre Bourdieu’s core concepts, it was found that the concepts are inextricably linked with the macro-level analysis on social space, field, and capital to the micro-level analysis of action or social agent’s practices.

Keywords: Pierre Bourdieu, field, capital, habitus, Relationship between concepts

บทนำ

ปิแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu 1930-2002) เป็นนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสคนสำคัญ หลายมโนทัศน์ของเขาถูกนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการศึกษาหรือการวิจัยทางสังคมศาสตร์ในวงวิชาการไทย ซึ่งการประยุกต์ใช้มโนทัศน์ของบูร์ดิเยอโดยส่วนใหญ่มักนำแนวคิดเรื่อง ทุน (capital) สนาม (field[2]) อาบิตุส[3] (habitus) รสนิยม (taste) ชนชั้น (class) และการปฏิบัติการ (practice) มาอธิบายปรากฏการณ์ในสังคมไทยเป็นหลัก รวมทั้งประยุกต์ใช้มโนทัศน์ดังกล่าว ทั้งกับวิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

---

[2] สนาม หรือ field ในภาษาฝรั่งเศสใช้คำว่า champ

[3] ออกเสียงตามภาษาฝรั่งเศส หรือคือคำว่า ฮาบิทัส ตามการออกเสียงในภาษาอังกฤษ ในบทความนี้ ผู้เขียนใช้คำว่า “อาบิตุส”

มโนทัศน์เรื่องทุนทางวัฒนธรรมของบูร์ดิเยอที่ถูกนำไปสร้างกรอบแนวคิดทั้งในวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ตัวอย่างการใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพ ได้แก่ งานของ ทรงยศ สาโรจน์ (Sarot, 2014) เรื่อง *การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชนด้วยทุนทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนเรือนแพลุ่มน้ำสะแกกรัง* ซึ่งถือว่าเป็นงานวิจัยที่พยายามวัดหรือหาค่าเชิงปริมาณจากมโนทัศน์หลักของบูร์ดิเยอ ความน่าท้าทายนี้ก็ถูกนำเสนอเช่นเดียวกันในวงวิชาการตะวันตก (โปรดดู Robson and Sanders, 2009) ส่วนงานศึกษาหรืองานวิจัยเชิงคุณภาพที่ประยุกต์ใช้มโนทัศน์หลักต่าง ๆ ของบูร์ดิเยอที่ได้รับการตีพิมพ์นั้นมีจำนวนมาก และหลากหลายสาขาวิชา ไม่ว่าจะเป็นรัฐศาสตร์ สังคมวิทยา วารสารศาสตร์ พัฒนศึกษา ฯลฯ ดังการใช้มโนทัศน์เรื่องสนาม ทุน อาบิตุสและรสนิยมในเชิงสุนทรีศาสตร์ผ่านภาพถ่ายที่ปรากฏในปี 2553 ในงานของสุวัฒน์ พื้นผา (Puenpa, 2010) โดยวิเคราะห์ว่าการส่งผลงานภาพถ่ายของนักเรียน นิสิต นักศึกษาเข้าร่วมการประกวดของมูลนิธิ ฌอง เอมีล การ์โรซ นั้นมีความสัมพันธ์กับการสั่งสมทุนประเภทต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางวัฒนธรรมซึ่งหมายรวมถึงความรู้ด้านศิลปะและการถ่ายภาพซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ นอกจากมโนทัศน์ดังกล่าวข้างต้นจะนำไปสร้างกรอบแนวคิดเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยที่เกี่ยวกับการประกวดภาพถ่ายแล้ว ยังถูกนำไปใช้ในงานศึกษาการผลิตภาพยนตร์สารคดีเชิงสังเกตการณ์ ในงานของอุณาโลม จันทร์รุ่งมณีกุล (Chanrungmaneekul, 2016) ที่ขยายวงการอธิบายถึงชาวบ้านในชุมชนบางละมุง จังหวัดชลบุรีโดยใช้มโนทัศน์อาบิตุสและทุนทางวัฒนธรรมที่สั่งสมและแฝงฝังอยู่ในตัวเองของชาวบ้านในการต่อรองและสร้างความหมายของการเป็น “คนใน”เพื่อคัดค้านการขยายท่าเรือแหลมฉบังเฟสสาม รวมทั้งใช้มโนทัศน์เรื่องสนาม ในฐานะที่กระบวนการผลิตและการเผยแพร่ภาพยนตร์คือสนามปฏิบัติการที่ชาวบ้านใช้เป็นพื้นที่ในการช่วงชิงต่อรอง

นอกจากมโนทัศน์เรื่องทุนของบูร์ดิเยอจะถูกอธิบายเชื่อมโยงกับสนาม อาบิตุส และรสนิยมแล้ว ยังถูกอธิบายเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เรื่องการผลิตซ้ำ (reproduction) เช่น วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการบริหารของดวงพร คงพิกุล (Kongpikul, 2012) ที่ศึกษาเรื่องการผลิตซ้ำทุนทางวัฒนธรรม: กรณีศึกษาโรงเรียนพระหฤทัยคอนแวนต์ โดยใช้มโนทัศน์เรื่องทุนทางวัฒนธรรมและ

การผลิตซ้ำทุนทางวัฒนธรรมในโรงเรียนของบูร์ดิเยอ โดยวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรมที่มีในโรงเรียนและที่ถูกผลิตซ้ำออกเป็น 3 รูปแบบ คือ ทุนที่มีอยู่ในตัวตนหรืออุปนิสัย (embodied form) ทุนที่อยู่ในรูปของวัตถุ (objectified form) และทุนที่อยู่ในรูปของสถาบัน (institutionalized state) ซึ่งการวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบหรือในสภาพทั้งสามประการนี้ก็ได้ถูกนำมาใช้ในดุษฎีนิพนธ์ของ ทรงยศ สาโรจน์ (Sarot, 2014) ด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งงานศึกษานี้ใช้มโนทัศน์เรื่องทุนของบูร์ดิเยอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ในการอธิบายว่าชุมชนเรือนแพแห่งแม่น้ำสะแกกรังนั้นสะสมอำนาจจากการมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสัญลักษณ์ผ่านการมีตัวตนทางชาติพันธุ์

จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับงานศึกษาที่ใช้มโนทัศน์ของบูร์ดิเยอในการสร้างกรอบแนวคิดทฤษฎีนั้นจะพบว่า งานศึกษาส่วนมากจะใช้มโนทัศน์เรื่องทุนเป็นหลัก ซึ่งมีทั้งการใช้จำเพาะแค่ทุนบางประเภทอย่างทุนทางวัฒนธรรมและการใช้อย่างรวม ๆ ในหลายประเภทไม่ว่าจะเป็นทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคมและทุนทางสัญลักษณ์ประกอบกัน สิ่งที่น่าสนใจก็คือ การใช้มโนทัศน์เรื่องทุนเป็นกรอบแนวคิดนั้นมักจะไม่ถูกใช้อย่างโดดเดี่ยวโดยปราศจากการอธิบายเชื่อมโยงกับมโนทัศน์หลักอื่น ๆ ดังเช่น งานของณัฐวรรธ อุไรอำไพ กีรติพร จูตะวิริยะและจักรพันธ์ ขัดชุ่มแสง (Auraiampai, Jutaviriya and Cadchumsang, 2018) ที่ศึกษาเรื่อง ทุนกับการสร้างเครือข่ายทางสังคมของคนไทยเชื้อสายเวียดนามภายใต้การเปลี่ยนผ่านนโยบายในพื้นที่ชายแดนไทย-ลาวจังหวัดนครพนม ในงานของภูริณัฐร์ โชติวรรณ (Chotiwan, 2016) ที่นำเอามโนทัศน์เรื่องทุนประเภทต่าง ๆ ไปวิเคราะห์การปรับแปลงทุนเพื่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจ การทอเสื่อกกของชุมชนบางสระเก้าจังหวัดจันทบุรี ซึ่งการใช้มโนทัศน์เรื่องทุนมาวิเคราะห์เชื่อมโยงกับการปรับแปลงทุนเพื่อการดำรงชีวิตและรักษาไว้ซึ่งประโยชน์ของชุมชนของผู้กระทำการนี้ยังปรากฏอีกในงานของสิริไพลิน สิงห์อินทร์ เรื่อง ทุนของผู้ค้าชายแดน ณ จุดผ่อนปรนทางการค้าชาวยแดนไทย-ลาว 3 แห่งของจังหวัดเชียงราย (Sing-In, 2018) นอกจากการปรับเปลี่ยนหรือปรับแปลงทุนประเภทหนึ่งไปสู่ทุนอีกประเภทหนึ่งเพื่อการดำรงชีพหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจแล้ว ยังปรากฏงานที่วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของทุนซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเป็นพลวัตของทุนทุกประเภท อาทิ งานของ รุจิเรข โกมินทรชาติ และชื่นชนก

โควินท์ (Komintrachat and Kovin, 2017) เรื่อง เครือข่ายอินแปง: พลวัตและการเปลี่ยนแปลงของทุน อย่างไรก็ดี มิใช่มีเพียงตัวของทุนประเภทต่าง ๆ เท่านั้นที่มีความเป็นพลวัตในตัวเอง หากแต่มโนทัศน์เรื่องทุนยังสามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์พัฒนาการความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยเฉพาะในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งได้เช่นเดียวกัน ดังเช่นงานเรื่อง พัฒนาการของแนวคิดทุน: บริบทสังคมอีสาน ของประภาพร สุปัญญา (Supunya, 2021) นอกจากมโนทัศน์ทุนของบูร์ดิเยอจะสามารถนำมาใช้วิเคราะห์การปรับเปลี่ยนรูปแบบของทุน และการเปลี่ยนแปลงของทุน ยังถูกนำมาใช้วิเคราะห์เรื่องการสะสมทุนอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสะสมทุนทางการเมือง ซึ่งก็นำไปสู่การสะสมทุนประเภทอื่นๆตามไปด้วยดังปรากฏในงานของมาดล จรูญรัตน์ (Jaroonrat, 2020) เรื่อง เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยการสะสมทุนทางการเมืองของตระกูลเทือกสุบรรณ

นอกเหนือไปจากใช้มโนทัศน์เรื่องทุนในการสร้างกรอบแนวคิดเพื่อวิเคราะห์เชื่อมโยงไปยังประเด็นปัญหาอื่นๆแล้ว มโนทัศน์หลักอื่นๆอย่างชนชั้น การผลิตซ้ำ ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ยังปรากฏในงานของรุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข (Yanyongkasemsuk, 2014; 2015) เรื่อง มโนทัศน์ชนชั้นและทุนของปิแอร์ บูร์ดิเออ และเรื่อง ทุนกับการแต่งงาน ที่เชื่อมโยงเรื่องการแต่งงานเข้ากับการรักษาทุนของแต่ละชนชั้น โดยวิเคราะห์ว่าการแต่งงานนั้นเป็นรูปแบบเชิงสถาบันแบบหนึ่งที่ผลิตซ้ำชนชั้นทางสังคม โดยงานชิ้นนี้เชื่อมโยงมโนทัศน์เรื่องทุนกับอีกหลากหลายมโนทัศน์ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น สนาม ตำแหน่ง พื้นที่ทางสังคม การผลิตซ้ำ การครอบงำ ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์และการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์

อย่างไรก็ดี งานศึกษาประเด็นปัญหาในสังคมไทยที่ประยุกต์ใช้มโนทัศน์ของบูร์ดิเยอมิได้มีเพียงการใช้มโนทัศน์เรื่องทุนเป็นจุดตั้งต้นเพื่ออธิบายเชื่อมโยงกับมโนทัศน์อื่น ๆ เท่านั้น ในปี 2544 พบหนังสือเรื่อง รสนิยม ภาษาในสังคมไทยยุคบริโภคนิยม ของสมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์ (Chaisingkananont, 2001) ที่ใช้มโนทัศน์เรื่องรสนิยม (taste) และงานเรื่อง Distinction (1984b) เป็นจุดตั้งต้นในการอธิบายโดยเชื่อมโยงกับเรื่องของชนชั้นในสังคมที่ถูกจัดแบ่งตามอาชีพ รายได้และการศึกษา รวมทั้งเชื่อมต่อการมีรสนิยมกับทุนประเภทต่าง ๆ ที่ปัจเจกบุคคลมี

นอกจากงานศึกษาที่ประยุกต์ใช้มโนทัศน์เรื่องทุนและรสนิยมของบูร์ดิเยอดังกล่าวข้างต้นแล้ว งานชิ้นสำคัญมากอีกงานคือ งานศึกษาของ สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต (Prasongbundit, 2010) ที่ใช้มโนทัศน์ฮาบิทัสเป็นจุดตั้งต้นในการอธิบายเชื่อมโยงความสัมพันธ์ไปยังประเด็นอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นชนชั้น ร่างกายและการปฏิบัติร่างกาย หรือการปฏิบัติ (practice) รวมทั้งเปรียบเทียบแนวคิดของบูร์ดิเยอกับทฤษฎีมานุษยวิทยาสำนักต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสำนักโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Structural-Functionalism) โครงสร้างนิยม (Structuralism) มาร์กซิสม์ (Marxism) และชาติพันธุ์วิธีวิทยา (Ethnomethodology)

งานชิ้นสำคัญชิ้นสุดท้ายแต่ไม่ท้ายที่สุดคือ งานแปลบทที่ 6 ที่ว่าด้วยเศรษฐกิจของทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์ (l'économie des biens symboliques) ที่อยู่ในหนังสือชื่อ Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action (1994) โดย ชนิดา เสงี่ยมไพศาลสุข (Bourdieu, 2007) งานชิ้นนี้มีความสำคัญเพราะเป็นงานแปลจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสที่ถ่ายทอดและเทียบเคียงระดับของคำศัพท์ ระดับของภาษา ทั้งยังคงไว้ซึ่งลีลาการเขียนตามต้นฉบับ แม้ว่างานแปลชิ้นนี้จะไม่ได้ใช้มโนทัศน์เรื่องทุนหรืออาบิตุสเป็นจุดตั้งต้น แต่การทำความเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าทรัพย์สินเชิงสัญลักษณ์ (bien symbolique) และการกระทำเชิงสัญลักษณ์ (acte symbolique) ก็มิอาจแยกอธิบายได้ขาดจากมโนทัศน์เรื่องทุน

งานศึกษาที่ใช้มโนทัศน์ของปิแอร์ บูร์ดิเยอดังกล่าวข้างต้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่มีความสำคัญอย่างมากในการเป็นจุดตั้งต้นของบทความวิชาการชิ้นนี้ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักต่าง ๆ ของบูร์ดิเยอ รวมทั้งแสดงให้เห็นว่า การอธิบายสังคมและวัฒนธรรมผ่านมโนทัศน์ต่าง ๆ ของบูร์ดิเยอนั้นมีความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออกตั้งแต่ระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกบุคคลซึ่งมักอธิบายด้วยมโนทัศน์อย่างอาบิตุส หรือ ปฏิบัติการ ไปจนถึงระดับมหภาคหรือระดับโครงสร้างสังคมซึ่งมักอธิบายด้วยมโนทัศน์อย่างพื้นที่ทางสังคม สนาม ชนชั้น เป็นต้น

ทั้งนี้ บทความวิชาการนี้เป็นการศึกษาเอกสาร โดยอาศัยทั้งงานชั้นต้นที่เขียนโดยบูร์ดิเยอและผลงานชั้นสองที่อธิบายแนวคิดของบูร์ดิเยอ ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส

ผังความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักของปิแอร์ บูร์ดิเยอ

ผู้เขียนทบทวนเอกสารและสรุปผังความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักต่าง ๆ ของบูร์ดิเยอดังแผนภาพด้านล่าง โดยบทความวิชาการชิ้นนี้จะเริ่มต้นอธิบายจากระดับจุลภาคซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้กระทำการและการกระทำของผู้กระทำการ (ดังแสดงในหมายเลข 1) อันประกอบด้วยมโนทัศน์เรื่องผู้กระทำการ (agent) และ การกระทำ (action) ตามด้วยการอธิบายเชื่อมโยงไต่ระดับถึงมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมและตำแหน่งทางสังคม (ดังแสดงในหมายเลข 2) ซึ่งภายในหัวข้อจะประกอบด้วยการอธิบายเชื่อมโยงถึงมโนทัศน์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นพื้นที่ทางสังคมและตำแหน่ง (social space and position), การจำแนกให้แตกต่าง (distinction), ชนชั้น (class), ทุน (capital), สนาม (field), ความคล้ายคลึงกัน (homologie) และความเชื่อที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นความจริงและถูกต้องในสังคม หรือ ด็อกซา (doxa)

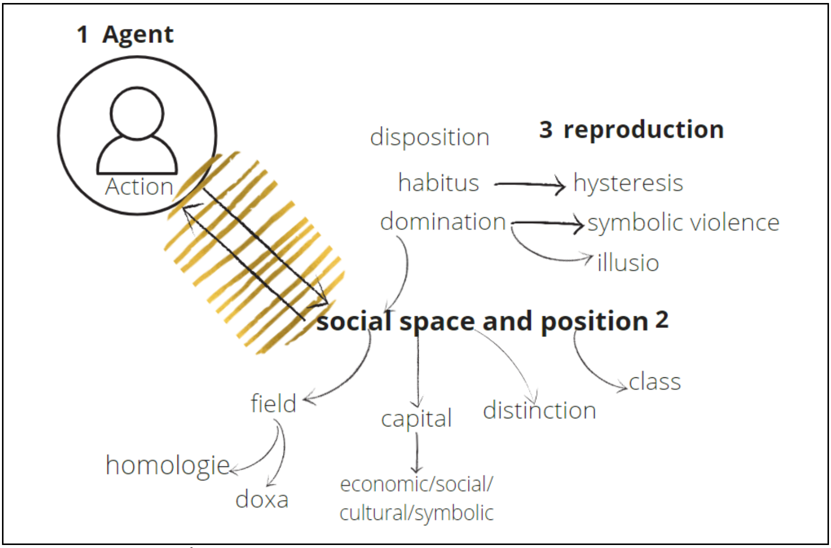

ภาพที่ 1: ผังความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักของปิแอร์ บูร์ดิเยอ
ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน, 2564

สุดท้าย หมายเลข 3 ผู้เขียนพยายามแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออกระหว่างพื้นที่ทางสังคมและปฏิบัติการของผู้กระทำการผ่านมโนทัศน์หลักสำคัญ ๆ อย่าง นิสัยใจคอหรือแนวโน้มที่คนคนนั้นจะกระทำการบางสิ่งบางอย่าง (disposition), อาบิตุส (habitus), การครอบงำ (domination), ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (symbolic violence), เกมของสนาม (illusio), และ hysteresis

ทั้งนี้ งานชิ้นหลักพื้นฐานที่ผู้เขียนนำมาใช้ทบทวน วิเคราะห์และเชื่อมโยงออกมาเป็นแผนผังข้างต้นนี้ ได้แก่ งานเรื่อง Les heritiers: les étudiants et la culture (1964), Le reproduction: éléments pour une théorie du système d’enseignement (1970) และ La distinction. Critique sociale du jugement (1979) ซึ่งเป็นผลงานที่เริ่มกล่าวถึงมโนทัศน์หลักอย่างทุน สนาม อาบิตุส พื้นที่ทางสังคม ชนชั้นทางสังคม

มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้กระทำการและการกระทำ (Agent - Action)

การศึกษาการกระทำของผู้กระทำการที่ปรากฏผ่านมโนทัศน์อาบิตุสก็ดี หรือว่าการปฏิบัติการก็ดี มิสามารถทำความเข้าใจโดยปราศจากการเชื่อมโยงกับมโนทัศน์อื่นๆอย่างทุนหรือสนามหรือด็อกซาและ ตำแหน่ง (positions) ไปได้ นั่นหมายความว่าแม้จะเป็นการกระทำหรือปฏิบัติการที่ผู้กระทำการซึ่งอยู่ในระดับจุลภาคหรือระดับปัจเจกบุคคลเป็นผู้กระทำ แต่การกระทำหรือการปฏิบัติการดังกล่าวนั้นมิใช่สิ่งที่เป็นโดยธรรมชาติ หากแต่ถูกหล่อหลอมปรับแต่งด้วยส่วนประกอบของโครงสร้างสังคมอย่างทุน สนามและอาบิตุส บูร์ดิเยอใช้คำว่า agent เพื่อก้าวข้ามผ่านคำที่แสดงถึงความเป็นคู่ตรงกันข้ามอย่าง individual-society อันเป็นปัญหาเชิงทวิลักษณ์นิยม ความเป็นผู้กระทำการหรือ agent ที่แสดงออกผ่านการกระทำและวาจานี้มิได้ขึ้นอยู่กับกระบวนการภายในอย่างความคิด (การคิดคำนวณ การไตร่ตรองตั้งใจ สามัญสำนึก) แต่เพียงอย่างเดียว หากแต่ยังถูกกำกับด้วยสภาวะเงื่อนไขทางสังคมซึ่งเป็นอิทธิพลจากภายนอกอีกด้วย ประเด็นปัญหาในการนิยามความเป็น agent เห็นได้จากการศึกษาวิทยาศาสตร์เรื่องมนุษย์เพราะสิ่งที่เราเรียกว่า subject หรือองค์ประธาน/หัวข้อแห่งการศึกษานั้นก็กลายเป็น object หรือวัตถุแห่งการศึกษาเช่นกัน

ด้วยเหตุนี้ ผู้กระทำการหรือ agent จึงไม่เคยเป็นองค์ประธานของการปฏิบัติได้อย่างเต็มสมบูรณ์ความเป็น “ตัวฉัน” เป็นเหมือนจุดเชื่อมระหว่างสนามและอาบิตุส รวมทั้งด็อกซาหรือความเชื่อที่ได้รับการยอมรับจากแต่ละสนามคอยกำกับ มโนทัศน์เรื่อง agent จึงสามารถนิยามในชัดเจนได้มากขึ้นเมื่อวิเคราะห์ด้วยมิติทางสังคม ซึ่งทำให้นิสัยใจคอหรือแนวโน้มที่คนคนนั้นจะกระทำการบางสิ่งบางอย่างนั้นเป็นเรื่องที่อยู่เหนือปัจเจกบุคคล แม้แต่เรื่องของจิตใจก็เป็นเรื่องของสังคมด้วยเช่นเดียวกัน (Chevallier and Chauviré, 2010: 16)

องค์ประธานจึงไม่ใช่จักรพรรดิแห่งจักรวรรดิที่โดยธรรมชาติแล้วจะมีอำนาจในตัวเอง แต่องค์ประธานเป็นผู้กระทำการทางสังคม (social agent) ที่วิถีโคจรทางสังคมของเขาหมุนไปตามสนามต่าง ๆ ที่ถูกประกอบสร้างขึ้นอย่างเป็นประวัติศาสตร์เพื่อที่จะได้กำหนด/จัดวางอุปนิสัย อารมณ์ หรือแนวโน้มที่จะกระทำการบางสิ่งบางอย่าง ที่จะทำให้ผู้กระทำการคนนั้นมีทัศนคติในแบบที่แตกต่างกันไปตามโลกทางกายภาพและทางสังคมที่หมุนรอบเขาอยู่ ความเป็น “ฉัน/Je” บนพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ทางสังคม ความเป็น “ฉัน” ซึ่งเป็นประธานของกริยาคำว่า “เข้าใจ” (ฉันเข้าใจ) จึงอาจจะไม่ใช่องค์ประธานที่เข้าใจจากสามัญสำนึก แต่เป็นการเข้าใจจากอาบิตุส หรือ จากระบบของ dispositions ซึ่งองค์ประธานจะมีอาบิตุสหรือมีแนวโน้มที่จะกระทำการบางสิ่งบางอย่างแบบไหนนั้นก็ขึ้นอยู่กับตำแหน่ง (position) ของเขาที่อยู่บนโลกทางกายภาพและโลกทางสังคม (Bourdieu, 1997: 157 อ้างถึงใน Chevalier and Chauviré, 2010: 16)

การกระทำหรืออุปนิสัยหรือการแสดงอารมณ์ของผู้กระทำการทางสังคมที่ตอบโต้หรือมีปฏิกิริยาออกไปมิใช่สิ่งที่เป็นโดยธรรมชาติ หนังสือหลัก 2 เล่มที่จะทำให้ผู้อ่านเข้าใจมโนทัศน์เรื่อง action และ practice ของบูร์ดิเยอได้ดียิ่งขึ้นคือ Raisons pratiques. Sur la théorie de l’action (1994) หรือฉบับแปลภาษาอังกฤษคือ Practical Reason: On the Theory of Action (1998) และ Méditations pascaliennes (1997) หรือฉบับแปลภาษาอังกฤษคือ Pascalian Meditations (2000) ก่อนหน้านี้ในงานเรื่อง Le sens pratique (1980) หรือฉบับแปลภาษาอังกฤษ The Logic of Practice (1990) บูร์ดิเยอเสนอว่า การกระทำของพวกเรานั้นบ่อยครั้งเป็นไปตามหลักของตรรกะเชิงปฏิบัติการมากกว่าจะเป็นการคิดคำนวนเชิงเหตุและผล

พฤติกรรมของผู้กระทำการทางสังคมโดยทั่วไปแล้วนั้นเป็นนิสัยหรืออารมณ์ที่ไม่ได้ไตร่ตรอง เป็นความสามารถ เป็นอาบิตุสที่บุคคลนั้น ๆ ได้เรียนรู้มาจากการเป็นสมาชิกของสนามแห่งการปฏิบัติ หรือสนามแห่งความสัมพันธ์ การกระทำของคนเรานั้นเชื่อมโยงกับอาบิตุส สนาม และทุนเสมอ พฤติกรรมของผู้กระทำการทางสังคมคือการแสดงออกซึ่งอาบิตุส สมรรถภาพความสามารถที่เขามีและอุปนิสัยหรือแนวโน้มที่เขาจะกระทำบางอย่างไม่กระทำบางอย่างบนสนามแห่งการปฏิบัติและสนามแห่งความสัมพันธ์ในลักษณะที่ไม่ได้สะท้อนย้อนคิด การกระทำของผู้กระทำการทางสังคมมิใช่พฤติกรรมที่เป็นปฏิกิริยาแบบบริสุทธิ์ หรือ ใช้สามัญสำนึกล้วน ๆ หรือใช้การคิดคำนวนไตร่ตรองแต่อย่างเดียว หากจะอธิบายกันตามโครงสร้างทางความคิด และแรงจูงใจแล้วนั้น การกระทำของผู้กระทำการทางสังคมนั้นขึ้นอยู่กับสนามที่เขาอยู่ ซึ่งสนามนี้ก็คือสนามแห่งการต่อสู้ สนามที่ผลิตสร้างอาบิตุสที่มากำหนดเราว่าสิ่งใดต้องทำและสิ่งใดต้องไม่ทำ (Chevalier and Chauviré, 2010: 13)

ด้วยเหตุนี้ ผู้กระทำการทางสังคมจึงไม่เคยตอบโต้หรือมีปฏิกิริยาต่ออะไรแบบไร้ซึ่งเหตุผล แต่นั่นก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าผู้กระทำการทางสังคมนั้นตระหนักรู้ถึงเหตุผลหรือรู้ตัวว่าอะไรชี้นำเหตุผลดังกล่าว ผู้กระทำการทางสังคมสามารถมีเหตุผลได้โดยไม่ต้องตระหนักรู้ถึงเหตุผล ความมีเหตุผลของพฤติกรรมเป็นเรื่องของเหตุผลเชิงปฏิบัติการมากกว่าจะเป็นเรื่องของเหตุผลเชิงทฤษฎี (Bourdieu, 1994: 150) ตามหลักการเรื่องการกระทำจึงไม่ใช่ตัวองค์ประธานที่เผชิญหน้ากับโลกราวกับเป็นวัตถุหนึ่งในความสัมพันธ์ของความรู้ที่บริสุทธิ์ และก็ไม่ใช่สภาพแวดล้อมหนึ่งใดที่มีผลต่อผู้กระทำการทางสังคมในรูปแบบของเหตุและผลเชิงกลไก รวมทั้งไม่ได้อยู่ในจุดจบปลายทางของการกระทำทั้งเชิงวัตถุและเชิงสัญลักษณ์ และไม่ได้อยู่ในข้อบังคับทั้งหลายของสนาม หากแต่การกระทำอยู่ระหว่างความทับซ้อนของสภาวะทางสังคม 2 สภาวะ นั่นคือ ระหว่างประวัติศาสตร์ของร่างกายที่ถูกสร้างขึ้น และ ประวัติศาสตร์ของสรรพสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ อยู่ระหว่างประวัติศาสตร์ที่ถูกทำให้เป็นวัตถุที่อยู่ในสรรพสิ่ง อยู่ในรูปแบบของโครงสร้างต่างๆและในรูปแบบของกลไกต่าง ๆ (เช่น พื้นที่ทางสังคม หรือ สนามต่าง ๆ) และ ประวัติศาสตร์ที่มันถูกทำให้เป็นตัวตนและแฝงฝังอยู่ในร่างกาย อยู่ในรูปแบบของอาบิตุส (Bourdieu, 1997: 179 อ้างถึงใน Chevalier and Chauviré, 2010: 14) ฉะนั้น หากอธิบายตามงานที่สำคัญอีกชิ้น

ของบูร์ดิเยอเรื่อง Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action (1994) หรือฉบับแปลภาษาอังกฤษคือ Practical Reason: On the Theory of Action (1998) จะเข้าใจว่า เหตุผลในการกระทำสิ่งใดก็ตามของผู้กระทำการทางสังคมจึงเป็นเหตุผลเชิงปฏิบัติการ มิใช่เหตุผลแบบที่คำนวณความคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพประสิทธิผลสูงสุด เพราะมันเป็นเหตุผลภายใต้โครงสร้าง กลไก สนามและอาบิตุส ดังนั้น ความมีเหตุผล (rationality) แบบที่มีอาบิตุสเป็นส่วนประกอบและแตกต่างกันไปในแต่ละสนามนี้จึงเป็นเหตุผลที่ถูกทำให้เป็นเหตุผล (rationalization) นั่นเอง

มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ทางสังคมและตำแหน่ง (Social Space - Position)

มโนทัศน์กลุ่มแรกที่ว่าด้วยผู้กระทำการและการกระทำ (agent-action) ที่นำเสนอไปข้างต้นมิสามารถทำความเข้าใจได้เลย หากปราศจากการอธิบายถึงมโนทัศน์ที่ผู้เขียนขอนำเสนอในกลุ่มที่สองนี้ที่ว่าด้วยพื้นที่ทางสังคมและตำแหน่ง (social space-position) ซึ่งภายใต้มโนทัศน์กลุ่มที่สองนี้จะประกอบไปด้วยมโนทัศน์หลัก ๆ จำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นสนาม, ด็อกซา, ทุน, การจำแนกให้แตกต่าง และชนชั้น

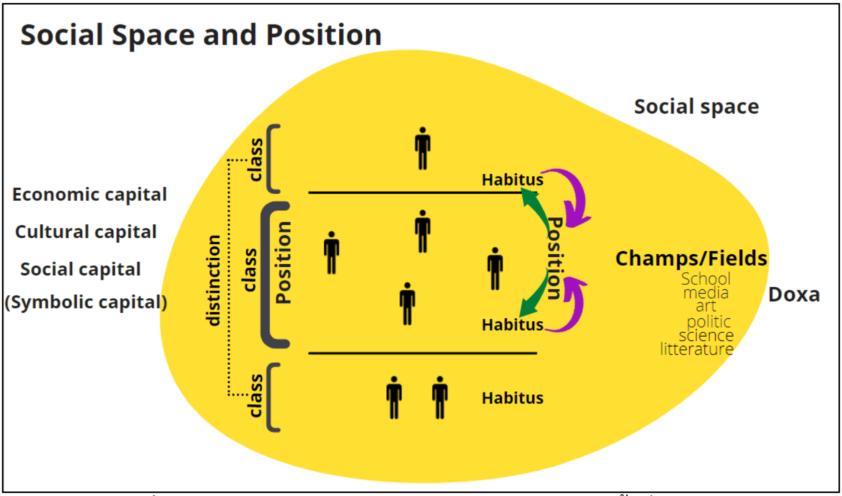

ภาพที่ 2: ผังความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หลักต่าง ๆ ภายใต้พื้นที่ทางสังคม

ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน, 2564

ในหัวข้อพื้นที่ทางสังคมและการเปลี่ยนผ่านของพื้นที่ทางสังคม (Espace social et ses transformations) ของหนังสือชื่อ La distinction. Critique sociale du jugement (1979) หรือฉบับแปลภาษาอังกฤษ Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste (1984) บูร์ดิเยออธิบายความเป็นพื้นที่ทางสังคมด้วยการค่อย ๆ เชื่อมโยงมโนทัศน์หลักอย่างสนาม ทุน อาบิตุส ชนชั้นเข้าด้วยกัน แต่จะมาขยายความให้เจาะจงมากขึ้นในงานชิ้นหลังอย่าง Raisons pratiques (1994) และ Méditations pascaliennes (1997) การเริ่มต้นทำความเข้าใจมโนทัศน์เรื่องทุน อาบิตุส สนามด้วยมโนทัศน์เรื่องพื้นที่ทางสังคมจะทำให้เราเข้าใจว่าทุกปฏิบัติการของผู้กระทำการทางสังคมนั้นเกิดขึ้นบนมิติของเวลาและสถานที่บนพื้นที่ทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นมโนทัศน์เรื่องพื้นที่ทางสังคม พื้นที่ทางสัญลักษณ์หรือชนชั้นทางสังคมไม่เคยถูกกำหนดหรือถูกวิเคราะห์ได้ด้วยตัวของมันเองหรือเพื่อตัวของมันเอง มโนทัศน์ข้างต้นต้องอาศัยการศึกษาทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ร่วมกันต่อประเด็นปัญหาบางอย่างที่ดำรงอยู่ ณ ช่วงเวลาและสถานที่หนึ่ง ๆ (Bourdieu, 1994: 16)

พื้นที่ทางสังคมก็คือพื้นที่ในทางกายภาพที่เราดำรงชีวิตอยู่ ซึ่งการดำรงอยู่ของเรานั้นดำรงอยู่ตามตำแหน่งทางสังคม (social positions) ภายใต้โครงสร้างทางสังคม ดังนั้น พื้นที่ทางสังคมจึงเป็นพื้นที่ที่ถูกนิยามด้วยการต่างฝ่ายต่างกีดกัน หรือด้วยการจำแนกให้แตกต่าง (distinction) ผ่านตำแหน่งต่าง ๆ ซึ่งประกอบสร้างกันขึ้นเป็นโครงสร้างของตำแหน่งทางสังคมต่าง ๆ ตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างหลากหลายบนพื้นที่ทางสังคมนี้มีความสำคัญอย่างไร? มีความสำคัญมากเพราะแต่ละตำแหน่งทางสังคมนั้นบ่งบอกถึงการได้รับการจัดสรรปันส่วนทุนประเภทต่าง ๆ ที่แตกต่างกันและไม่เท่าเทียมกันนั่นเอง ยกตัวอย่างตำแหน่งทางสังคมที่มีทุนประเภทต่าง ๆ แตกต่างกัน เช่น นายแพทย์มีตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างจากผู้ใช้แรงงานรับจ้างรายวัน คุณครูมีตำแหน่งทางสังคมแตกต่างจากนายพลชั้นสัญญาบัตร เป็นต้น

ในพื้นที่ทางสังคมนี้ แน่นอนว่าต้องเกี่ยวโยงกับผู้กระทำการทางสังคมอย่างแยกไม่ออก เพราะทั้งผู้กระทำการทางสังคมและสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นคุณสมบัติและทรัพย์สินของพวกเขานั้นต่างก็ตั้งอยู่ในสถานที่ของพื้นที่ทางสังคม สถานที่ที่จำแนกให้แตกต่างและมีความเฉพาะอันจะสามารถเป็นคุณลักษณะของแต่ละตำแหน่งเมื่อ

เปรียบเทียบกับตำแหน่งอื่นในสถานที่อื่น (Bourdieu, 2003: 195) คุณสมบัติของผู้กระทำทางสังคมจึงถูกกำหนดด้วยพื้นที่ที่พวกเขาครองอยู่ ซึ่งพวกเขามิได้ครองด้วยทรัพย์สินอย่างที่ดิน บ้าน ฯลฯ เท่านั้น แต่ยังเป็นการกลืนกินพื้นที่ (dévoreuses d'espace) ตรงที่พวกเขายึดครองด้วย (Bourdieu, 2003: 196) ความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างผู้กระทำการทางสังคมนั้นเป็นความแตกต่างจากการเป็นเจ้าของทรัพย์สินและรสนิยมในเชิงความสัมพันธ์ กล่าวคือ ความแตกต่างนี้จะดำรงอยู่ได้ในและได้ด้วยความสัมพันธ์กับทรัพย์สินหรือรสนิยมประเภทอื่นหรือแบบอื่นนั่นเอง (Bourdieu, 1994: 20)

ความคิดเรื่องความแตกต่างและระยะห่างของความต่างนี้คือรากฐานของคำว่าพื้นที่ (espace/space) ซึ่งเป็นพื้นที่ที่รวมตำแหน่งที่แตกต่างแต่ดำรงอยู่ร่วมกันและอยู่ภายนอกของกันและกันเอาไว้ ตำแหน่งนี้จะมีแตกต่างและมีลักษณะเฉพาะขึ้นมาไม่ได้หากไม่ได้มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งอื่น ๆ ด้วย 1) ความเป็นภายนอกซึ่งกันและกัน 2) ความสัมพันธ์ในระยะใกล้ชิดและความสัมพันธ์ในระยะห่างไกล 3) ความสัมพันธ์ในแบบลำดับ เช่น ข้างบน ข้างล่าง ระหว่างกลาง เป็นต้น บนพื้นที่ทางสังคมนี้ จำนวนทรัพย์สินหรือรสนิยมของคนบางชนชั้นอย่างชนชั้นกระฎุมพีน้อยลดทอนให้เข้าใจได้ว่าเป็นตำแหน่งที่อยู่ตรงกลางระหว่างชนชั้นสูงและชนชั้นล่างโดยไม่จำเป็นต้องระบุออกมาในเชิงวัตถุวิสัยหรือในเชิงอัตวิสัยอย่างใดอย่างหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ พื้นที่ทางสังคมจึงถูกสร้างขึ้นด้วยการที่ผู้กระทำการทางสังคมหรือกลุ่มทางสังคมทั้งหลายถูกแบ่งสรรปันส่วนตามแต่ตำแหน่งทางสังคมที่พวกเขาดำรงอยู่ ซึ่งการแบ่งสรรปันส่วนในทางสถิตินี้เป็นไปตามแหล่งกำเนิดที่ทำให้แตกต่างสองแหล่งที่มีประสิทธิภาพมากก็คือ ทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางวัฒนธรรม ผู้กระทำการทางสังคมที่มีทุนสองประเภทร่วมกันมากก็มักจะอยู่ใกล้กันบนพื้นที่ทางสังคม ในขณะที่ผู้กระทำการทางสังคมที่มีทุนสองประเภทนี้ร่วมกันน้อยกว่าก็มักจะอยู่ห่างไกลกันบนพื้นที่ทางสังคม สำหรับบูร์ดิเยอแล้ว ระยะห่างทางพื้นที่บนแผนภาพในกระดาษข้างล่างนี้ก็มีค่าเทียบเท่ากับระยะห่างทางสังคม

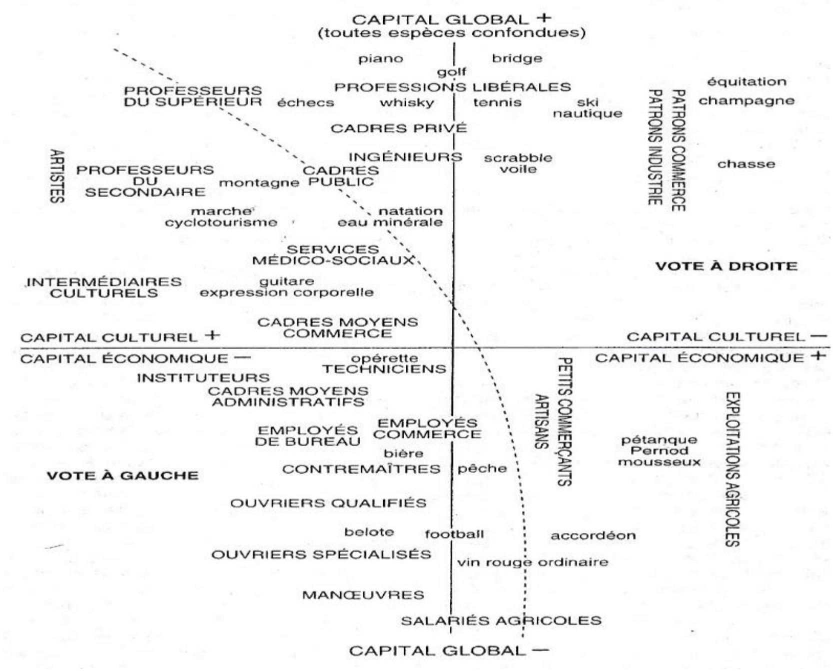

ภาพที่ 3: พื้นที่ของตำแหน่งทางสังคมต่าง ๆ และพื้นที่ของรูปแบบในการดำเนินชีวิต
ที่มา: Bourdieu (1994: 21)

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นว่า บนพื้นที่ทางสังคมนั้นจะประกอบด้วยผู้กระทำการทางสังคมที่มีตำแหน่งทางสังคมแตกต่างกัน และมีรูปแบบการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน โดยปัจจัยสำคัญที่จำแนกให้แตกต่างคือ ทุน ซึ่งหมายถึงมวลรวมทั้งหมดของทรัพยากร ทั้งที่มีจริงและเสมือนจริงที่ปัจเจกบุคคลครอบครอง ปัจเจกบุคคลมีเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นถาวร มีองค์ความรู้ เป็นทุนที่ได้รับการยอมรับซึ่งกันและกันในสังคมหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งคือได้รับการยอมรับเชิงสถาบัน (Braun, 1999)

ทุนในคำอธิบายของบูร์ดิเยอนั้นมีมิติแห่งการวิเคราะห์อยู่สามมิติคือ 1) ระดับของทุนโดยรวม (capital global/global capital) ที่ผู้กระทำการทางสังคมแต่ละคนมีไม่เท่ากัน ระดับของทุนโดยรวมนี้เหมือนกับเป็นทรัพยากรทั้งหมดและอำนาจทั้งหมดที่สามารถใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบไปด้วยทุนสามประเภทคือ ทุนทางเศรษฐกิจ (economic capital) ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) และ ทุนทางสังคม (social capital)[4] และ 2) โครงสร้างของทุน ซึ่งหมายถึงน้ำหนักเชิงสัมพัทธ์ของทุนประเภทต่างๆที่ผู้กระทำการทางสังคมมี[5] 3) พัฒนาการของทุนในระยะเวลาหนึ่ง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนด้วยเส้นวิถีโคจร (trajectoire)[6] บนพื้นที่ทางสังคม (Bourdieu, 1979: 128) ความแตกต่างของชนชั้นและการแบ่งแยกทางชนชั้นจึงเกิดขึ้นจากการมีและการได้รับการจัดสรรปันส่วนทุนที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะทุนทางเศรษฐกิจและทุนทางวัฒนธรรม (Bourdieu, 1979: 118)

ทุนทางเศรษฐกิจนั้นหมายถึงการเป็นเจ้าของความมั่งคั่งเชิงวัตถุหรือทางการเงินซึ่งนับว่าเป็นทุนที่สำคัญในการก่อรูปทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคมในหลายรูปแบบ ทุนทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยสำคัญในการแบ่งแยกกลุ่มคนที่มีออกจากกลุ่มคนที่ไม่มี รวมทั้งมีบทบาทต่อความเป็นพลวัตทางสังคมไม่น้อยไปกว่าทุนประเภทอื่น อย่างทุนทางวัฒนธรรมที่นัยหนึ่งคือ*องค์ความรู้*ที่ได้เรียนรู้มาซึ่งสะท้อนออกมาด้วยสภาวะที่แฝงฝังอยู่ตัวเรา (état incorporé/incorporate state) อยู่ในรูปแบบของนิสัยใจคอหรือแนวโน้มที่คนคนนั้นจะกระทำการบางสิ่งบางอย่าง หรือที่เรียกว่า disposition ที่ฝังรากด้วยระยะเวลาที่ยาวนานระดับหนึ่ง อย่างเช่นการมีความรู้ความสามารถในขอบเขตความรู้อย่างใดอย่างหนึ่ง การได้รับการขัดเกลา สามารถใช้ภาษาได้ดีและมีศิลปะในการใช้ถ้อยคำ รู้และตระหนักรู้ถึงกฏระเบียบของโลกทางสังคม อีกนัยหนึ่งทุนทางวัฒนธรรมคือ*การรู้ในเชิงวัตถุ* หรือกล่าวได้ว่าเป็นสภาวะที่ถูกทำให้เป็นวัตถุ (état objectivé/objectived state) อย่างเช่น การมีความรู้หรือเสพ

---

[4] ยกตัวอย่างเช่น นายจ้างและคุณครูมีทุนโดยรวมทั้งทุนทางเศรษฐกิจทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมสูงกว่าผู้ใช้แรงงานไร้ฝีมือ

[5] ยกตัวอย่างเช่น คุณครูมีทุนทางวัฒนธรรมมากกว่าทุนทางเศรษฐกิจเมื่อเปรียบเทียบนายจ้างมีทุนทางเศรษฐกิจมากกว่าทุนทางวัฒนธรรม

[6] เส้นวิถีโคจรคือเส้นปะแนวโค้งที่ปรากฏอยู่ในแผนภาพ

ภาพวาด ศิลปะ มรดกทางวัฒนธรรม หนังสือ หรือสิ่งที่มีลักษณะเป็นเครื่องมือและกลไก และสุดท้ายทุนทางวัฒนธรรมหมายถึง*สภาวะที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน* (état institutionnalisé/ institutionalized state) ผ่านชั้นยศ ตำแหน่ง วุฒิประกาศนียบัตร รวมทั้งสถานะที่ได้รับการยอมรับในเชิงสถาบันไม่ว่าจะเป็นศาสตราจารย์ ผู้พิพากษา หรือตำแหน่งที่ทำหน้าที่ต่อสาธารณะ ทุนทางวัฒนธรรมทั้งสามนัยยะข้างต้นนี้ไม่ใช่สิ่งที่จะได้รับมา หรือ ถ่ายทอดต่อไปหากปราศจากการปฏิบัติการจากตัวผู้กระทำการที่ต้องใช้การสานต่องานในการบ่มเพาะกล่อมเกลายาวนานมากพอจนทุนทางวัฒนธรรมทั้งสามสภาวะ ซึมซับแฝงฝังเข้าไปอยู่ในร่างกายของเรา จนกลายเป็นตัวตนของเรา จนกระทั่งเปลี่ยนผ่านให้กลายเป็นผู้กระทำการทางสังคม การมีทุนทางวัฒนธรรมอย่างไรและในระดับนั้นไหนมีส่วนสัมพันธ์กับการใช้เวลาและการมีทุนทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีการเงินเพื่อซื้อเวลา ผู้ที่มีทุนทางเศรษฐกิจจะสามารถเปลี่ยนเงินตราให้กลายเป็นสิ่งอื่น ๆ ได้หมด ในส่วนของทุนประเภทที่สาม ทุนทางสังคมนั้นคือทั้งหมดทั้งมวลของเครือข่าย ความสัมพันธ์ พันธมิตร รวมถึงพันธกิจและการเป็นหนี้บุญคุณด้วย ทุนทางสังคมบ่งบอกถึงเครือข่าย สายสัมพันธ์ของเราและคนอื่น ๆ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ รวมทั้งยังบ่งบอกถึงความคล้ายคลึงกันระหว่างตัวเรากับเครือข่ายของเราด้วย เครือข่ายและสายสัมพันธ์ที่ว่านี้ต้องใช้เวลายาวนานระดับหนึ่งในการ ถักทอและต้องอยู่ในระดับที่แน่นแฟ้นและคงทน ซึ่งการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์นี้สามารถสร้างขึ้นได้ ถือเป็นยุทธศาสตร์การลงทุนทางสังคมที่ผู้กระทำการที่ไม่ว่าจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตามนั้นได้สร้าง ได้กระชับรักษาและสานต่อความสัมพันธ์ด้วยปฏิบัติการต่าง ๆ มากมายไม่ว่าจะเป็น งานรื่นเริงตอนเย็น กิจกรรมกีฬา แรลลี่ สัมมนา หรือประชุม ฯลฯ โดยมีเป้าหมาย ในการแลกเปลี่ยนอย่างชอบธรรมและตัดการแลกเปลี่ยนที่ไม่สร้างผลประโยชน์ออกไป ทั้งนี้ก็เพื่อให้การกระชับการติดต่อสื่อสารนี้เป็นการสานต่อให้ทุนและตำแหน่งของพวกเขายังคงอยู่ในการติดต่อต่อไป (Chevalier and Chauviré, 2010: 18-19)

ทุนทั้งสามประเภทข้างต้นที่กล่าวมานี้ใช้สร้างความสัมพันธ์ของพลังอำนาจใช้เป็นการต่อสู้เดิมพันเพื่อการรักษาและเพื่อการให้ได้มาซึ่งทุนที่จะแบ่งแยกให้ผู้ครอบงำแตกต่างจากผู้ถูกครอบงำ (Braz, 2013: 76) ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมสามารถตีความหมายเป็นรูปแบบต่าง ๆ ของทุนทาง

สัญลักษณ์ (symbolic capital) ซึ่งบูร์ดิเยอกล่าวถึงคำว่าทุนทางสัญลักษณ์ไว้ภายใต้หัวข้อ “อาบิตุสและพื้นที่ของสไตล์ชีวิต” โดยอธิบายว่า ระดับของทุน โครงสร้างของทุนและคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละตำแหน่งนำมาสู่การสร้างอาบิตุสในฐานะที่เป็นจุดกำเนิดการปฏิบัติการ การจัดชั้นและการตัดสินคุณค่า ซึ่งเรียกรวม ๆ ว่า ระบบของสัญญะอันแตกต่างเฉพาะ (Bourdieu, 1979: 190) หรือเรียกอีกอย่างว่า รสนิยม โดยที่รสนิยมนี้ดูผิวเผินอาจเป็นเรื่องส่วนบุคคล แต่แท้จริงแล้วรสนิยมหรือสไตล์ชีวิตของเรานั้นเป็นผลผลิตอย่างเป็นระบบจากอาบิตุส ถูกตระหนักรู้และถูกตัดสินคุณค่าด้วยระบบสัญญะที่ถูกประเมินคุณค่าเชิงสังคม (อย่างรสนิยมดี รสนิยมดาษ ฯลฯ) ทั้งอาบิตุสและเงื่อนไขในการดำรงชีวิตของผู้กระทำการต่างก็เป็นพื้นฐานในการแปลงการจัดสรรปันส่วนทุนไปสู่ระบบของการตระหนักรู้ถึงความแตกต่าง ไปสู่การตระหนักรู้ถึงความพิเศษเฉพาะของคุณสมบัติบางอย่าง กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ รู้ถึงการกระจายทุนทางสัญลักษณ์ ทุนอันชอบธรรม ซึ่งเหล่านี้มิสามารถตระหนักรู้ได้ด้วยความจริงอันเป็นวัตถุ (Bourdieu, 1979: 192) นอกจากนี้ บูร์ดิเยอยังเขียนถึงหัวข้อทุนทางสัญลักษณ์ไว้ในงานเรื่อง Ce que parler veut dire: L’économie des échanges linguistiques (1982) ว่ายังมีอำนาจอีกประการที่มองไม่เห็นซึ่งเป็นผลมาจากการครอบงำเชิงสัญลักษณ์โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านพลังอำนาจทางภาษาที่ให้น้ำหนักแก่ผู้กระทำการแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เรียกว่าทุนทางสัญลักษณ์ที่ผู้กระทำการแต่ละคนมีไม่เหมือนกัน ทุนทางสัญลักษณ์เป็นการตระหนักรู้เชิงสถาบันที่ผู้กระทำการได้รับมาจากกลุ่ม อย่างเรื่องการกำหนดสัญลักษณ์ ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดลำดับ จัดลำดับคำ วาทกรรมเชิงพิธีกรรม หรือคำสั่งการ หรือถ้อยคำที่แสดงการคุกคาม การดูถูกดูแคลน ซึ่งถ้อยคำเหล่านี้จะทำหน้าที่ได้อย่างดีก็ต่อเมื่ออยู่ในเงื่อนไขทางสังคมบางอย่างที่อยู่ภายนอกจากตรรกะทางภาษา (Bourdieu, 2001: 107)

นัยยะหรือความหมายในเชิงสัญลักษณ์ที่อยู่ในทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมนี้เป็นผลจากโครงสร้างทางความคิดของผู้กระทำการ นัยยะที่แฝงอยู่ในทุนทั้งสามประเภทนี้ไม่เพียงแต่ถูกใช้เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของเกมทางสังคมเท่านั้น แต่ยังกลายเป็นคุณค่าในตลาดทางสังคม (Braz, 2013: 79) การอธิบายว่าทุนทางสัญลักษณ์นั้นเกี่ยวข้องกับโครงสร้างทางความคิดของผู้กระทำการนั้นเป็นเพราะว่าการตระหนักรู้หรือการให้คุณค่าต่อทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรมและทุนทาง

สังคม ไม่ว่าจะให้ความสำคัญกับสิ่งใดเป็นพิเศษหรือให้อำนาจกับสิ่งใดเป็นพิเศษนั้นขึ้นอยู่กับโครงสร้างของแต่ละสังคมและการทำให้สิ่งสิ่งนั้นกลายเป็นสถาบันที่คนทั่วไปในสังคมยอมรับว่าเป็นเช่นนั้น ยกตัวอย่างเช่น ยศ ตำแหน่งหรือคำนำหน้า นั่นหมายความว่า หากยศ ตำแหน่งหรือคำนำหน้าในฐานะทุนทางวัฒนธรรมไม่ได้ถูกให้ความสำคัญหรือให้อำนาจแก่มัน กล่าวคือ มิได้ถูกตระหนักหรือให้คุณค่าก็ย่อมมีผลต่อการดำรงอยู่ของมันในฐานะอำนาจเชิงสัญลักษณ์ต่อไป ในทางกลับกัน หากสังคมใดก็ตามสร้างโครงสร้างทางความคิดแก่ผู้กระทำการให้ตระหนักและให้คุณค่าแก่ยศ ตำแหน่งและคำนำหน้า อำนาจเชิงสัญลักษณ์ก็จะถูกสืบสานผ่านทุนทางวัฒนธรรมต่อไป Braz (2013: 80) สรุปสั้น ๆ ในประเด็นนี้ได้อย่างน่าสนใจว่า อำนาจเชิงสัญลักษณ์จะไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างแท้จริงหากปราศจากสัญลักษณ์ของอำนาจ

แม้ทุนทั้งสามประเภทจะเป็นปัจจัยสำคัญในการจำแนกผู้กระทำการทางสังคมให้มีความแตกต่างกัน หรือกระทั่งจำแนกออกเป็นชนชั้น แต่ชนชั้นทางสังคมบนพื้นที่ทางสังคมมิได้ถูกนิยามโดยระดับของทุนโดยรวมและโครงสร้างของทุน หรือแม้แต่ยอดรวมของคุณสมบัติอย่างเพศ อายุ ชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ ผิวขาวผิวดำ ความเป็นคนพื้นเมืองหรือผู้อพยพ หรือรายได้และระดับการศึกษา หากแต่ถูกนิยามโดยโครงสร้างของความสัมพันธ์ต่างๆระหว่างคุณสมบัติที่ผู้กระทำการมี (Bourdieu, 1979: 117) ชนชั้นของผู้กระทำการมิสามารถถูกนิยามได้อย่างสมบูรณ์โดยคุณสมบัติที่พวกเขามี ณ ช่วงเวลานั้น เพราะความสัมพันธ์ระหว่างทุนที่พวกเขามีแต่แรกกำเนิดกับทุนที่เพิ่งได้รับมา (หรือตำแหน่งที่มีแต่แรกกำเนิดกับตำแหน่งในปัจจุบัน) นั้นเป็นความสัมพันธ์เชิงสถิติที่มีความแปรปรวนมาก แม้ว่าตัวผู้กระทำการเองจะสืบสานอาบิตุสอย่างสม่ำเสมอแต่ก็อาจจะมีความคลาดเคลื่อนไม่ลงรอยกันระหว่างอาบิตุสที่เรียนรู้มากับที่ปฏิบัติจริงอย่างการที่ปฏิบัติการที่เกิดจากอาบิตุสนั้นปรับตัวได้ยากเพราะว่าปฏิบัติการนั้นถูกปรับให้เข้ากับสภาพเงื่อนไขแบบเก่า ลักษณะเชิงสถิติของความสัมพันธ์ที่แปรปรวนระหว่างทุนที่มีมาแต่แรกกำเนิดกับทุนที่เพิ่งได้รับมานี้เองคือสิ่งที่ทำให้ไม่สามารถนิยามชนชั้นของผู้กระทำการได้อย่างเบ็ดเสร็จสมบูรณ์ และไม่สามารถทำให้การนิยามตำแหน่งที่ดำรงอยู่ในชนชั้นสามารถทำได้เพียงแค่ใช้คุณสมบัติที่มีอยู่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งบนพื้นที่ทางสังคมเท่านั้น ทั้งนี้เพราะทุนนั้นมีพัฒนาการ (ความเปลี่ยนแปลง) ดังที่ปรากฏเป็นเส้นวิถีโคจร (เส้นปะแนวโค้ง) ในแผนภาพที่ 3 ซึ่งเป็นวิถีที่เปลี่ยนเป็นชนชั้นที่สูง

กว่าหรือต่ำกว่าก็ได้ (Bourdieu, 1979: 123) แม้ว่าเส้นวิถีโคจรจะบ่งบอกถึงความไม่ตายตัวในการนิยามความเป็นชนชั้น แต่ผู้กระทำการก็มิได้สามารถเปลี่ยนผ่านหรือเคลื่อนย้ายจากตำแหน่งหนึ่งไปยังอีกตำแหน่งหนึ่งบนพื้นที่ทางสังคมได้อย่างง่ายดาย ทั้งนี้เพราะมีพลังมากมายที่ค้ำจุนโครงสร้างของพื้นที่ที่คอยกำกับผู้กระทำการอยู่ และเพราะตัวผู้กระทำการเองก็ต้องทัดทานกับพลังมากมายของสนามที่กำกับคุณสมบัติของพวกเขาอยู่แล้วในรูปของ dispositions และในรูปของทุนที่จับต้องได้ (Bourdieu, 1979: 122)

สนามจึงมีความสำคัญในฐานะตัวแปรหนึ่งที่กำกับปฏิบัติการของผู้กระทำการ ทั้งกำกับว่าทุนจะถูกจัดสรรปันส่วนไปให้กับใครและมากน้อยแค่ไหน รวมทั้งกำกับสภาวะที่อยู่ในตัวของผู้กระทำการหรือกำกับ disposition ซึ่งสิ่งที่กล่าวมาข้างต้นนี้ตรรกะเฉพาะของแต่ละสนามนั้นมีไม่เหมือนกัน ภายในแต่ละสนามนั้นประกอบไปด้วยผู้กระทำการหลากหลายตำแหน่ง ทุนทั้งหลายเป็นเหมือนกับพลังงานทางสังคมที่ดำรงอยู่และก่อผลิตผลภายในสนาม ซึ่งพลังงานทางสังคม (ทุน) นี้จะผลิตและผลิตซ้ำคุณสมบัติของแต่ละชนชั้นที่ถูกกำหนดคุณค่าและคุณสมบัติโดยกฎเฉพาะของแต่ละสนาม ภายในแต่ละสนามนี้ ทุนที่มีลักษณะเป็นวัตถุ (ทรัพย์สิน) และทุนที่แฝงฝังอยู่ในร่างกาย (อาบิตุส) จะเป็นตัวนิยามความเป็นชนชั้นทางสังคมที่แตกต่างกันไป และจะเป็นตัวประกอบสร้างหลักการว่าด้วยการสร้างปฏิบัติที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันในแต่ละชนชั้นทางสังคม นั่นหมายความว่า ในสนาม มีทั้งถูกทำให้เป็นชนชั้นต่าง ๆ และก็เป็นการสร้างชนชั้นต่างๆด้วยเช่นเดียวกัน (Bourdieu, 1979: 127) อย่างที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่า ตำแหน่งของผู้กระทำการถูกกำหนดไว้อย่างแตกต่างกันบนพื้นที่ทางสังคม ในพื้นที่ทางสังคมก็ประกอบด้วยสนามมากมายหลายสนาม ตำแหน่งที่แตกต่างกันนี้ก็ถูกกำหนดจากการได้รับการจัดสรรปันส่วนทุนทั้งสามประเภทอย่างไม่เท่าเทียมกันภายในสนาม อย่างไรก็ดี สนามแต่ละสนามมีโครงสร้างและตรรกะไม่เหมือนกัน ด้วยเหตุผลนี้การจัดเรียงความเหลื่อมลำดับชั้นภายในแต่ละสนามจึงแตกต่างกันไปด้วย (Bourdieu, 1984a: 4)

ดังนั้น บนพื้นที่ทางสังคมจึงประกอบด้วยสนามมากมายที่ค่อนข้างเป็นอิสระจากกัน มีการจัดสรรปันส่วนทุนแตกต่างกัน มีการจัดลำดับชั้นที่เหลื่อมล้ำต่างกัน และมีเป็นกฎระเบียบที่ไม่เหมือนกัน เมื่อภายในสนามมีตำแหน่งของผู้กระทำการที่แตกต่าง

กันด้วยทรัพยากรและความรู้แฝงฝังในร่างกายที่ไม่เท่าเทียมกันแล้ว สนามจึงเป็นพื้นที่ของเกมการต่อสู้ระหว่างคนที่อยู่ในตำแหน่งบนกับคนที่อยู่ในตำแหน่งล่างของสนาม สนามจึงคือความสัมพันธ์แห่งพลังอำนาจ โครงสร้างของสนามเกี่ยวโยงกับสภาวะความสัมพันธ์ของพลังอำนาจระหว่างผู้กระทำการทั้งหลายหรือสถาบันทั้งหลายที่เกี่ยวข้องในการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งตำแหน่งที่อำนาจเหนือในสนาม กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอันชอบธรรมซึ่งไม่ใช่ความรุนแรงเชิงกายภาพเสมอไป บางครั้งก็เป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ การต่อสู้นี้ก็เป็นไปเพื่อจะได้เข้าไปปรับเปลี่ยนหรือคงไว้ซึ่งการจัดสรรปันส่วนทุนเฉพาะ (specific capital) ในสนามนั้น ๆ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ เงิน เครือข่าย ฯลฯ ซึ่งแต่ละสนามจะมีทุนเฉพาะนี้ไม่เหมือนกัน (Chevalier and Chauviré, 2010: 22) ยกตัวอย่างเช่น ถ้าเป็นสนามวิชาการ ทุนเฉพาะก็อาจจะเป็นความรู้เฉพาะทางในแต่ละสาขาวิชา ผลงานวิชาการ ถ้าเป็นสนามการเมือง ทุนเฉพาะก็อาจจะเป็นคะแนนเสียง หัวคะแนน อุดมการณ์ของพรรค เป็นต้น

การต่อสู้ของแต่สนามจึงไม่เหมือนกัน นอกจากจะเป็นเพราะโครงสร้างของแต่ละสนามแตกต่างกัน ผลประโยชน์ของแต่ละสนามแตกต่างกัน ยังเป็นเพราะสนามแต่ละสนามมีโลกทัศน์แตกต่างกันด้วย โลกทัศน์ในสนามหนึ่งอาจไม่สามารถใช้ได้หรือมีอิทธิพลกับผู้กระทำการในอีกสนามหนึ่ง สนามของวิทยาศาสตร์มีโลกทัศน์แตกต่างจากสนามของศิลปะและวรรณกรรม เป็นต้น (Chevalier and Chauviré, 2010: 21) แม้ว่าสนามทั้งหลายจะมีกฎระเบียบและโลกทัศน์ที่เป็นของตัวเอง แต่ก็อาจจะมีบางสนามที่มีความคล้ายคลึงกัน (homologie) ในโลกทัศน์หรือตรรกะบางอย่าง หลักของโฮโมโลจี เป็นลักษณะเชิงโครงสร้างอันบ่งบอกถึงตรรกะของสนามในการผลิตและตรรกะของสนามในการบริโภค ซึ่งทั้งสองตรรกะนี้ทำหน้าที่สอดประสานกัน อันมีผลทำให้บางสนามนั้นมีกฎระเบียบหรือโลกทัศน์หรือความเชื่อบางอย่างที่คล้ายคลึงกัน เช่น สนามแฟชั่นชั้นสูง ภาพวาด ละครเวที หรือ วรรณกรรม เป็นต้น (Bourdieu, 1979: 257) ความเชื่อที่แต่ละสนามมีคล้าย ๆ กันหรือมีไม่เหมือนกันนี้เรียกว่า ด็อกซา ซึ่งหมายถึงความเชื่อ ด็อกซาไม่ใช่ความคิดเห็น (opinion) หากแต่มันเป็นเหมือนวิธีคิด วิธีตัดสิน วิธีตั้งคำถาม วิธีการยืนยัน ด็อกซาเป็นสิ่งที่เชื่อมโยงกับสนามเสมอ เพราะด็อกซาถูกหล่อหลอมขึ้นภายในแต่ละสนามและเป็นของแต่ละสนาม (Chevalier and Chauviré, 2010: 56) หนึ่งในวิธีการต่อสู้ของผู้กระทำการที่อยู่ในตำแหน่งล่างบนพื้นที่

ทางสังคมก็คือต้องพยายามเปลี่ยนแปลงหรือล้มล้างกฎระเบียบของสนามที่ถูกจัดตั้งขึ้นมา หรือล้มล้างด็อกซาซึ่งเป็นความเชื่อร่วมของคนส่วนใหญ่ในสนาม ซึ่งด็อกซานั้นก็มักจะถูกกำหนดโดยผู้กระทำการที่อยู่ในตำแหน่งสูงของสนาม ผู้กระทำการที่อยู่ในตำแหน่งล่างบนพื้นที่ทางสังคมต้องพยายามล้มล้างด็อกซาไปเพื่ออะไร? ก็เพราะถ้าหากล้มล้างความเชื่อร่วมเก่า ๆ ของคนในสนามได้ ก็จะสามารถเข้าไปสร้างด็อกซาใหม่ สร้างระเบียบใหม่เพื่อจัดสรรปันส่วนทุนเฉพาะของสนามได้ใหม่นั่นเอง

มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับการผลิตซ้ำ (Reproduction)

มโนทัศน์กลุ่มสุดท้ายที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงนี้มิสามารถแยกได้ขาดออกจากมโนทัศน์กลุ่มแรกและกลุ่มที่สองที่นำเสนอไปข้างต้น ซึ่งภายใต้หัวข้อนี้ ผู้เขียนจะเชื่อมโยงมโนทัศน์หลัก ๆ ของบูร์ดิเยอเข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็น disposition, อาบิตุส, การครอบงำ, ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์, illusio และ hysteresis

การผลิตซ้ำคือมโนทัศน์กลางที่ผู้เขียนใช้เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงมโนทัศน์อื่น ๆ อย่างอาบิตุสซึ่งมิสามารถอธิบายโดยแยกออกจากมโนทัศน์สนาม ทุนและปฏิบัติการ และสามารถเชื่อมโยงไปยังมโนทัศน์อื่น ๆ ได้อีกไม่ว่าจะเป็นการครอบงำ อำนาจเชิงสัญลักษณ์หรือความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ บูร์ดิเยอริเริ่มศึกษางานที่นำไปสู่การทำความเข้าใจเรื่องการผลิตซ้ำความเป็นชนชั้นทางสังคมร่วมกับ Jean-Claude Passeron ในงานชื่อ Les heritiers: les étudiants et la culture (1964) และ Le reproduction: éléments pour une théorie du système d’enseignement (1970) โดยการผลิตซ้ำที่สำคัญที่สุดอยู่ที่ปฏิบัติการทางการศึกษา อันเป็นปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรมและเป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (symbolic violence) เพราะมิได้กระทำการรุนแรงต่อเนื้อตัวร่างกาย หากแต่เป็นการใช้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างกลุ่มผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่ากระทำต่อผู้ใต้อำนาจผ่านหลักสูตรการศึกษา สำเนียงภาษา รวมถึงวัฒนธรรมที่ถ่ายทอดในการเรียน การสอน ซึ่งเต็มไปด้วยวัฒนธรรมของผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า สิ่งนี้คือการผลิตซ้ำวัฒนธรรมที่เหนือกว่า ในเวลาเดียวกันก็คือการผลิตซ้ำโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างพลังอำนาจ (ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า-ผู้ใต้อำนาจ) ให้ดำรงอยู่ในระบบการเรียน การสอนเพื่อที่จะได้รับรองว่าการผูกขาดความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์นี้เป็นไปอย่างชอบธรรม (Bourdieu, 1970: 20) ปฏิบัติการทาง

การศึกษาคือการปลูกฝังที่กินเวลายาวนานระดับหนึ่งเพื่อสร้างการเรียนรู้บ่มเพาะอย่างถาวร สิ่งนั้นก็คือ อาบิตุส ที่เป็นระบบของสิ่งที่เรียกว่า disposition (ระบบของอุปนิสัย อารมณ์ แนวโน้มที่จะกระทำการบางสิ่งบางอย่าง) ที่คงทนยืนนาน (durable) และเปลี่ยนย้ายถ่ายโอนได้ (transposable) เป็นโครงสร้างที่ถูกก่อสร้างขึ้นมาแต่ทำหน้าที่ราวกับว่าเป็นโครงสร้างที่มีฐานะเป็นผู้ก่อสร้างเอง (ก่อสร้างการปฏิบัติการ – ขยายความโดยผู้เขียน) หมายความว่าอาบิตุสเป็นทั้งแหล่งกำเนิดและผู้จัดวางปฏิบัติการและภาพตัวแทนของปัจเจกบุคคลที่สามารถถูกปรับแต่งได้ตามเป้าหมายหรือเพื่อให้บรรลุตามกฎระเบียบที่ถูกกำหนดไว้โดยไม่ได้รู้ตัวหรือตระหนักว่าเป็นผลมาจากการเชื่อฟังกฎใด ๆ (Bourdieu, 1980: 88)

อาบิตุสเป็นผลผลิตของการรับเอาบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมบางอย่างเข้ามาไว้ในตัวเอง และสืบสานต่อไปเรื่อย ๆ แม้ว่าจะไม่ได้อยู่ในระบบการศึกษาแล้ว (Bourdieu, 1970: 47) สิ่งที่ถูกสืบสานต่อไปก็คือการสั่งสอนขัดเกลา เพื่อรักษาเงื่อนไขทางสังคมในการผลิต กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เพื่อรักษาโครงสร้างเชิงวัตถุโดยมีอาบิตุสทำหน้าที่เป็นแหล่งกำเนิด (générateur) ปฏิบัติการที่ผลิตซ้ำโครงสร้างเชิงวัตถุอยู่เรื่อยๆ ซ้ำไปซ้ำมา (Bourdieu, 1970: 48) อาบิตุสแฝงฝังอยู่ในตัวผู้กระทำการได้อย่างไร? เพราะผู้กระทำการรับเอาอาบิตุสเข้ามาไว้ในตัวเองผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคมจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันการศึกษา อาบิตุสสะท้อนออกมาผ่านรูปแบบการดำเนินชีวิตหรือไลฟสไตล์ ซึ่งมิใช่แค่เรื่องการบริโภค แต่ยังรวมไปถึงวิธีคิด การตัดสินใจ การทำความเข้าใจโลก อาบิตุสแฝงฝังเข้ามาอยู่ในร่างกายของเราและแสดงออกผ่านอากัปกริยาท่าทางราวกับว่ามันเป็นสิ่งที่เป็นธรรมชาติ แต่ความจริงแล้วไม่เป็นธรรมชาติ การกระทำของผู้กระทำการที่มีอาบิตุสอยู่ในตัวจึงไม่ใช่การกระทำที่ทำไปด้วยเหตุผลในแบบที่คิดคำนวนทุกอย่างไว้หมด อาบิตุสจึงเป็นสิ่งที่ประหยัดการคำนวนและการคิดสะท้อน[7] ผู้กระทำการตอบโต้อะไรบางอย่างกลับด้วยอาบิตุสที่พวกเขาเรียนรู้จากประสบการณ์ จากสนาม ความรู้และกฎระเบียบที่ได้เรียนรู้จากสนามจะเป็นตัวกำกับปฏิบัติการของผู้กระทำการว่าเขาจะตอบโต้กับบางสิ่งบางอย่างในทันทีอย่างไร (Chevalier and Chauviré, 2010: 73-74)

[7] กล่าวคือ อาบิตุสเป็นสิ่งที่แทบจะไม่ต้องคิด หรือเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติโดยไม่ต้องตรึกตรองซ้ำ - ผู้เขียน

ด้วยเหตุนี้ อาบิตุสจึงเป็นมโนทัศน์ที่ต้องอธิบายเชื่อมโยงกับมโนทัศน์เรื่องสนามเสมอ สนามหนึ่ง ๆ จะมีอาบิตุสที่แตกต่างกันไป แต่เนื่องจากในหนึ่งสนามมีสมาชิกที่มีทุนในระดับที่แตกต่างกันและมีตำแหน่งทางสังคมที่แตกต่างกัน อาบิตุสที่เป็นหลักในสนามจึงเป็นอาบิตุสของสมาชิกที่มีทุนสูงกว่าและมีตำแหน่งทางสังคมสูงกว่า และสมาชิกของสนามที่มีทุนในระดับล่างก็รับเอาอาบิตุสแบบสมาชิกที่มีทุนสูงกว่าในสนามเข้ามาแฝงฝังไว้ในตัวเองผ่านกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ซึ่งเท่ากับว่าทำให้คนระดับล่างในสนามนั้นถูกครอบงำโดยผู้ที่มีทุนสูงกว่า การยอมรับอาบิตุสจึงเท่ากับเป็นการยอมรับการครอบงำไปโดยปริยาย อย่างไรก็ดีการครอบงำไม่ใช่แค่เพียงการขัดเกลาเพื่อแฝงฝังอาบิตุส (เชิงอัตวิสัย) เข้าไปอยู่ในร่างกายของผู้กระทำการอย่างเดียวเท่านั้น แต่การครอบงำต้องผลิตซ้ำโครงสร้างเชิงวัตถุวิสัยของสนามด้วย (เช่น การผลิตซ้ำโครงสร้างในการผลิต การผลิตซ้ำการกระจาย/จัดสรรปันส่วนทุน) ดังนั้น การผลิตซ้ำทั้งโครงสร้างเชิงอัตวิสัยและเชิงวัตถุวิสัยจึงคือการผลิตซ้ำโครงสร้างของการครอบงำ ซึ่งการครอบงำนี้มิใช่การกระทำความรุนแรงในทางกายภาพต่อเนื้อตัวและร่างกายของเรา หากแต่เป็นความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งมีลักษณะแยบคายกว่านั้นเพราะปราศจากความรุนแรงต่อเนื้อตัวร่างกาย ทั้งยังไม่สามารถเข้าใจหรือตื่นรู้ได้อย่างเท่าทันเนื่องจากความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์แฝงฝังอยู่ในโครงสร้างสังคมโดยที่ผู้กระทำการเองก็ไม่รู้ตัว (โปรดดูเพิ่มเติม Boonwanno, 2014) จะเห็นได้ว่าการครอบงำจึงเป็นการครอบงำเชิงโครงสร้าง ซึ่งมีตัวของผู้กระทำการเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างนั้น ตรงนี้เองที่สามารถอธิบายได้ว่าทำไมแม้แต่ผู้กระทำการที่มีทุนและตำแหน่งทางสังคมในระดับล่างของสนามจึงยอมรับอาบิตุสแบบคนชนชั้นที่สูงกว่า ทั้งนี้เพราะการเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างของสนามทำให้พวกเขาเหล่านั้นมีสิ่งที่เรียกว่า การตระหนักรู้ร่วม[8] (sens commun) (Braun, 1999)

> *“การสยบยอมต่อระเบียบที่ถูกสร้างขึ้นคือผลผลิตจากการลงรอยกันระหว่างโครงสร้างทางความคิดและประวัติศาสตร์ทั้งที่เป็นของส่วนรวมและ*

---

[8] ไม่ใช่ความรู้ในแบบสาขาวิชา แต่เป็นการตระหนักรู้ การรับรู้ ความรู้สึก ความเข้าใจ ตรรกะและวิธีคิดแบบนั้นแบบนี้

เป็นของส่วนบุคคลที่จารึกลงไปในร่างกายและตราลงไปในโครงสร้างเชิงวัตถุของพื้นที่ที่โครงสร้างนั้นก่อตัวขึ้น" (Bourdieu, 1994: 127)

อาบิตุสเป็นจึงผลผลิตจากประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะประวัติศาสตร์สังคมที่เกี่ยวเนื่องกับทุนที่ถูกสะสม การอธิบายแบบนี้เท่ากับว่าขัดแย้งกับหลักคิดแบบอัตถิภาวนิยม (Existentialism) ที่เชื่อในเสรีภาพของมนุษย์ ในทางตรงกันข้าม บูร์ดิเยอ อธิบายว่ามนุษย์นั้นเป็นทายาทของเงื่อนไขทางสังคมที่หล่อหลอมโลกทัศน์ของตัวเขา และหล่อหลอมอุปนิสัยหรือแนวโน้มที่คนคนนั้นจะกระทำการบางสิ่งบางอย่าง การที่องค์ประธานคิดว่าตัวเองนั้นมีอิสระเสรีที่จะกระทำการใด ๆ ก็ได้นั้นเป็นเพียงแค่สิ่งที่เรียกว่าเกมของสนาม หรือ illusion ถ้าหากว่าด็อกซาคือความเชื่อร่วมของคนในสนาม illusion ก็คือเกมของสนาม กล่าวคือ คือ ผลประโยชน์เฉพาะที่สมมติเอาไว้ว่าเป็นของสนามและเป็นผลผลิตในเชิงประวัติศาสตร์ของแต่ละสนาม เกมของสนามนี้จึงไม่ใช่ผลประโยชน์ที่ฟรี หรือไม่มีใครเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หากแต่เป็นตรรกะ เป็นเกมที่ทุกคนในสนามรู้ดีว่ามันเป็นสิ่งที่ถูกลงทุน และเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องต่อสู้แย่งชิงให้ได้มา (Chevalier and Chauviré, 2010: 82-83) ดังนั้น illusion จึงคือการเข้าไปอยู่ในเกม ถูกเล่นในเกม และเชื่อว่าเกมมีค่าดั่งเทียน หรือกล่าวให้ง่ายก็คือ เกมนี้มีค่ามากพอให้เข้าไปเล่น (Bourdieu, 1994: 151)

การที่องค์ประธานเข้าใจว่าการกระทำของตัวเองนั้นเป็นไปตามเจตน์จำนงอิสระและเป็นไปตามธรรมชาติเป็นเพียงแค่การหลงลืมว่าประวัติศาสตร์คือรากฐานของโครงสร้างเชิงวัตถุ การสะสมทุนอันเป็นการกระทำเชิงประวัติศาสตร์นี้มีผลต่อการก่อร่างโครงสร้างสังคมซึ่งมีผลต่อปฏิบัติการ ต่อโลกทัศน์และต่อความรื่นรมย์ชื่นชมต่อโลกทางสังคมของผู้กระทำการ การอธิบายตรงนี้จึงสามารถเชื่อมโยงย้อนกลับไปได้ถึงมโนทัศน์ในกลุ่มแรก (agent-action) ว่าทั้งโลกทัศน์ ความคิดและการกระทำของผู้กระทำการไม่เคยเป็นธรรมชาติอย่างแท้จริง ผู้กระทำการทางสังคมไม่ใช่องค์ประธานแห่งปฏิบัติการของตัวเอง สิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งที่กำกับชี้นำปฏิบัติการของพวกเขาคืออาบิตุสนั่นเอง (Braz, 2013: 42)

กระบวนการครอบงำจึงเชื่อมโยงกับการผลิตซ้ำอย่างแยกไม่ออก การครอบงำอย่างหนึ่งของชนชั้นสูงในสนามก็คือการทำอย่างไรให้อาบิตุสนั้นยังสามารถอยู่ต่อไปได้

ตราบนานเท่านานด้วยกระบวนการขัดเกลาทางสังคม ในงานเรื่อง *Le reproduction* (1970) บูร์ดิเยออธิบายว่า สิ่งที่จะทำให้อาบิตุสนั้นมีพลังมากยิ่งขึ้นก็คือกระบวนการพร่ำสอน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ กระบวนการให้อาบิตุสเข้าไปอยู่ในตัวของปัจเจกให้ได้ ฉะนั้นแล้วอาบิตุสจึงส่งผลลัพธ์ในแบบคงทนยืนนาน แต่บางครั้งระยะเวลาในการปรับตัวของโครงสร้างเชิงวัตถุและโครงสร้างเชิงอัตวิสัย (ความคิด จิตใจ อารมณ์) อาจพัฒนาไปไม่เท่ากัน หรือเหลื่อมเวลากันอย่างที่เรียกกันว่า hysteresis กล่าวคือ กระบวนการในการพร่ำสอนจนอาบิตุสแฝงฝังเข้าไปอยู่ในร่างกายเราอาจเกิดขึ้นหรือใช้เวลาไม่เท่ากันกับสิ่งที่มันฝังอยู่ในกฎระเบียบ นอกจากอาบิตุสจะมีลักษณะคงทนยืนนานแล้ว ยังสามารถเปลี่ยนย้ายถ่ายโอนได้ (transposable) หมายความว่า อาบิตุสมิใช่สิ่งที่อยู่ในขอบเขตจำกัด อาบิตุสคือสิ่งที่เคลื่อนย้ายข้ามตำแหน่งได้ ข้ามสนามได้ ยกตัวอย่างเช่น ในสนามหนึ่ง คนชนชั้นล่างก็อาจมีอาบิตุสแบบคนชนชั้นสูง เปรียบเหมือนกับการที่ผู้เล่นเทนนิสสามารถตีลูกเทนนิสได้หลายท่าตามแต่สถานการณ์ของเกมที่แตกต่างหลากหลายกันไป เช่นเดียวกับอาบิตุสที่สามารถก่อให้เกิดพฤติกรรมได้หลากหลายรูปแบบไม่มีที่สิ้นสุดจากการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ในชีวิตทางสังคมที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ดี ความสามารถในการตีเทนนิสก็แตกต่างจากอาบิตุส แม้การตีเทนนิสจะมีความคล้ายกับทักษะการตีปิงปอง สควอซ แต่การข้ามสนามจากการตีเทนนิสไปตีปิงปองก็มีอย่างจำกัด ในทางตรงกันข้าม อาบิตุสก็สามารถขยายขอบเขตไปได้เกินกว่าเส้นเขตแดนของสนาม ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของอาบิตุสก็คือการมีคุณลักษณะสมบูรณ์มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (exhaustif) ทั้งนี้เป็นเพราะอาบิตุสสามารถที่จะผลิตซ้ำด้วยการปฏิบัติการของผู้กระทำการไปได้เรื่อย ๆ ตามอาบิตุสที่สอดคล้องกับตำแหน่งทางสังคมของผู้กระทำการนั้น ๆ (Chevalier and Chauviré, 2010: 159-160)

สรุป จุดเชื่อมโยงระหว่างสนามกับปฏิบัติการ (Between Field and Practice)

ตามที่ผู้เขียนได้นำเสนอไปในหัวข้อมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับผู้กระทำการและการกระทำ (agent - action) แล้วว่าการกระทำหรือการปฏิบัติการใด ๆ ของผู้กระทำการทางสังคมนั้นไม่ใช่สิ่งที่เป็นไปตามสัญชาติญาณอย่างบริสุทธิ์หรือเป็นไปด้วยการคิดคำนวนแต่อย่างเดียว ทั้งนี้เพราะผู้กระทำการทางสังคมดำรงอยู่ด้วยตำแหน่งทางสังคม

ต่าง ๆ ภายใต้โครงสร้างทางสังคม ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งโครงสร้างเชิงวัตถุอย่างทุนทั้งสามประเภทและโครงสร้างที่แฝงฝังอยู่ในตัวของเราอย่างอาบิตุสเป็นตัวกำหนดการปฏิบัติการของผู้กระทำการทางสังคม ซึ่งทั้งทุนและอาบิตุสนั้นก็ต่างดำรงอยู่บนพื้นที่ทางสังคมที่ประกอบไปด้วยสนามที่แตกต่างหลากหลาย บูร์ดิเยออธิบายสูตรการปฏิบัติการไว้ดังนี้ (Bourdieu, 1979: 112)

[(habitus) (capital)] + champ = pratique

[(อาบิตุส) (ทุน)] + สนาม = ปฏิบัติการ

ปฏิบัติการใด ๆ ของมนุษย์จึงมีอาบิตุสเป็นผู้สร้างการกระทำ การกระทำทั้งหลายล้วนเป็นผลผลิตจากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์และสังคม ปฏิบัติการของมนุษย์ล้วนถูกกำหนดและกำกับจากตรรกะของแต่ละสนาม หากเราพิจารณาง่ายที่สุดจากสิ่งที่เป็นลักษณะภายนอกที่สุดก็คือ อากัปกริยาของเรา ท่วงท่าของเรา ร่างกายของเราก็ถูกกำกับด้วยอาบิตุส ยังไม่ต้องขยายการพิจารณาไปจนกระทั่งถึงความเชื่อหรือความคิดของผู้กระทำการซึ่งเป็นระดับนามธรรมที่สูงขึ้นไปที่ย่อมต้องถูกกำกับและถูกควบคุม อย่างไรก็ดี ตัวผู้กระทำการเองมักไม่รู้ตัวว่าแม้แต่อากัปกริยา ท่วงท่าและร่างกายของเรานั้นถูกกำกับไว้ด้วยอาบิตุสเพราะผู้กระทำการแสดงสิ่งเหล่านั้นออกมาอย่างเป็นธรรมชาติ (Chevalier and Chauviré, 2010: 74)

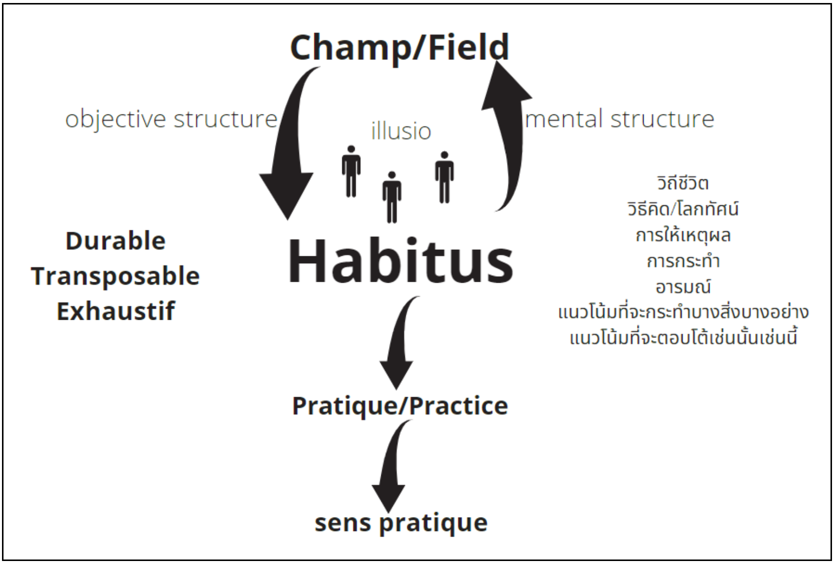

ภาพที่ 4: สรุปจุดเชื่อมโยงระหว่างสนามกับปฏิบัติการ
ที่มา: สรุปโดยผู้เขียน, 2564

การกระทำที่ดูเหมือนจะเป็นธรรมชาติ และแสดงออกมาแบบไม่ทันได้รู้ตัวนี้มีอิทธิพลต่อสิ่งที่เรียกว่า sens pratique (ฉบับแปลภาษาอังกฤษใช้คำว่า the logic of practice) ซึ่งคือสิ่งที่อนุญาตให้เราตอบโต้อย่างที่มันต้องเป็น โดยไม่ต้องแสร้งว่าหรือถูกบังคับว่า “ต้องเป็น” สิ่งที่ปัจเจกเป็นมันถูกแฝงฝังอยู่ในตัวของเรามาอย่างยาวนาน sens pratique คือ disposition ที่อยู่ในนัยยะของการอธิบายแบบเหมารวมว่า disposition แบบนี้มาจากการที่ปัจเจกมีตำแหน่งทางสังคมอยู่ในสนาม ซึบซับรับเอาอาบิตุสของสนามและกระทำอะไรบางอย่างออกมา ทั้งยังกระทำออกมาบนฐานของความเชื่อที่แฝงฝังอยู่ในตัวเอง สรุปแล้ว sens pratique จึงเป็นทั้งแบบแผนทางจิตใจอารมณ์และแบบแผนทางร่างกาย เพราะความเชื่อนี้มันถูกทำให้ฝังเข้ามาในร่างกายเรียบร้อยแล้ว ว่าในสถานการณ์ใด หรือต่อปัญหาใด ปัจเจกจะมีปฏิกิริยาท่าทางต่อสิ่ง ๆ นั้นอย่างไร ซึ่งมันก็สะท้อนถึงจิตใจและอารมณ์ของเราเช่นเดียวกัน (Chevalier and Chauviré, 2010: 141-143) ผู้กระทำการทางสังคมในแต่ละสนามก็มักจะมี sens

pratique เหมือนกัน ที่เป็นเช่นนั้นก็เพราะว่าผู้คนในสนามต่างก็อยู่ภายใต้กฎ/เกมเดียวกันที่ผู้มีอำนาจในสนามตั้งกติกาไว้

อาบิตุสจึงเป็นจุดเชื่อมโยงระหว่างสนามและการปฏิบัติการ อยู่ระหว่างโครงสร้างระดับมหภาคที่เป็นเรื่องของพื้นที่ทางสังคม สนามและตำแหน่งทางสังคมและโครงสร้างระดับจุลภาคที่เป็นเรื่องของผู้กระทำการทางสังคมและการปฏิบัติการ จะเห็นได้ว่าเราไม่สามารถใช้มโนทัศน์เรื่องปฏิบัติการในการอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมที่เราจะศึกษาโดยแยกขาดออกจากมโนทัศน์เรื่องอาบิตุส และไม่สามารถจะทำความเข้าใจได้เลยว่าอาบิตุสเช่นนั้นเป็นมาอย่างไร เพราะอะไรจึงมีลักษณะเช่นนั้น หากไม่อธิบายถึงทุนประเภทต่าง ๆ และไม่สะท้อนภาพในระดับมหภาคถึงมโนทัศน์เรื่องสนาม หรือ พื้นที่ทางสังคม การอธิบายสังคมและวัฒนธรรมของบูร์ดิเยอจึงไม่ได้เน้นที่ผู้กระทำการทางสังคมแต่เพียงอย่างเดียว ในทางกลับกัน บูร์ดิเยอกลับให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจสิ่งที่เรียกว่าโครงสร้างเสียด้วยซ้ำ โดยเฉพาะโครงสร้างสองโครงสร้างหลัก นั่นคือ สนาม ซึ่งคือโครงสร้างที่ถูกก่อสร้าง (structure structurée) ด้วยการจัดสรรปันส่วนทุน และอาบิตุส ซึ่งคือโครงสร้างที่ทำหน้าที่ก่อสร้าง (structure structuante) ปฏิบัติการของผู้กระทำการทางสังคมนั่นเอง

References

Auraiampai, N., Jutaviriya, K. and Cadchumsang, J. (2018). Capitals and Social Network Construction of Vietnamese-Thai Under the Transition Policy in the Thai-Laos Border Area, Nakhon Phanom Province. [in Thai]. **Humanities & Social Sciences, 35** (1), 219-246.

Boonwanno, T. (2014). Pierre Bourdieu and Symbolic Violence: Hommage to 12 years pass away of Pierre Boudieu. [in Thai]. **Viphasa**, 7(8), 59-70.

Bourdieu, P. and Passeron, J. (1964). **Les heritiers: les étudiants et la culture**. Paris: Les Editions de Minuit.

Bourdieu, P.and Passeron, J. (1970). **Le reproduction: éléments pour une théorie du système d'enseignement**. Paris: Les Editions de Minuit.

Bourdieu, P. (1972). **Esquisse d'une théorie de la pratique. Précédé de trois études d'ethnologie Kabyle**. Paris: Librairie Droz.

Bourdieu, P. (1979). **La distinction. Critique sociale du jugement**. Paris: Les Editions de Minuit.

Bourdieu, P. (1980). **Le sens pratique**. Paris: Les Editions de Minuit.

Bourdieu, P. (1982). **Ce que parler veut dire: L' économie des échanges linguistiques**. Paris: Fayard.

Bourdieu, P. (1984a). Espace social et genèse des classes. **Actes de la recherche en sciences sociales**, 52-53, 3-14.

Bourdieu, P. (1984b). **Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste** (Richard Nice, trans). Cambridge: Harvard University Press.

Bourdieu, P. (1990). **The Logic of Practice** (Richard Nice, trans). Stanford: Stanford University Press.

Bourdieu, P. (1994). **Raisons pratiques. Sur la théorie de l'action**. Paris: Editions du Seuil.

Bourdieu, P. (1997/2003). **Méditations pascaliennes**. Paris: Editions du Seuil.

Bourdieu, P. (2000). **Pascalian Meditations** (Richard Nice, trans). Stanford: Stanford University Press.

Bourdieu, P. (2001). **Langage et pouvoir symbolique**. Paris: Editions du Seuil.

Bourdieu, P. (2007). **Sethakit khong sabsin chaeng sanyarak** [L'économie des biens symboliques, extrait de Raisons pratiques : Sur la théorie de l'action] (Chanida Sa-ngiamphaisalsuk, Translator). Bangkok: Kobfai. (Original text published in 1994)

Braun, D. (1999). **Cours sur les concepts de base de Pierre Bourdieu**. Retrieved October 15, 2021, from http://1libertaire.free.fr/BourdieuConcepts.html

Braz, A. (2013). **Apprendre à philosopher avec Bourdieu**. Paris: Ellipses.

Brown, P. (2014). Active Aging: Roles of the Aged Groups and "Capitals" Utilized in Elderly Care Movement. [in Thai]. **Humanities & Social Sciences, 31** (3), 97-120.

Chaisingkananont, S. (2001). **Taste: Language in Thai society of the age of consumptionism**. [in Thai]. Bangkok: Chulalongkorn University Social Research Institute.

Chanrungmaneekul, U. (2016). Negotiating Process in Film Production of Observational Cinema Through Social Practice: A Case Study of Bang Lamung's Community in Chonburi Province against the Third Phrase of Laem Chabang Port's Expansion. [in Thai]. **Journal of Journalism, 9** (1), 80-116.

Chevalier, S. and Chauviré, C. (2010). **Dictionnaire Bourdieu**. Paris: Ellipses.

Chotiwan, P. (2016). Reed Mat Weaving and "Capitals" of Bang Sakao Community in Chanthaburi. [in Thai]. **The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal, 22** (Special Issue), 1-17.

Dubois, J, Durand, P. and Winkin, Y. (2013). Aspects du symbolique dans la sociologie de Pierre Bourdieu. **Contextes**. Retrieved October 31, 2021, from https://journals.openedition.org/contextes/5661

Durand, P. (2021). Capital symbolique. In Anthony Glinoer and Denis Saint-Amand (Eds.). **Le lexique socius**. Retrieved October 31, 2021, from http://ressources-socius.info/index.php/lexique/21-lexique/39-capital-symbolique

Golsorkhi, D. and Huault, I. (2006). Pierre Bourdieu: Critique et réflexivité comme attitude analytique. **Revue française de gestion, 6** (165), 15-34.

Jaroonrat, M. (2020). Political Economy of Political Accumulation: A Case Study of Thaugsuban Family. [in Thai]. **Journal of Humanities and Social Sciences Suratthani Rajabhat University, 12** (2), 181-197.

Komintrachat, R. and Kovin, C. (2017). Inpaeng Network: Dynamic and Changing of Capital. [in Thai]. **Sripatum Review of Humanities and Social Sciences, 17** (1), 123-131.

Kongpikul, D. (2012). **The Cultural Capital Reproduction: A Case Study of Praharuthai Convent School**. Master Thesis of Science (Administration Technology). Bangkok: School of Human Resource Development, National Institute of Development Administration.

Moolsin, W. and Sripirom, K. (2019). The Ritual Baisrisukwan at Ban Kokmuang Prakhon Chai District, Buriram Province: The Reproduction of Cultural Capital for Tourism. [in Thai]. **Walailak Abode of Culture Journal, 19** (1), 61-78.

Poedloknimit, C. (2020). The Construction of Self-Identity of the LGBTIQ Groups in the Public Space. [in Thai]. **Humanities and Social Sciences Journal, Ubon Ratchathani Rajabhat University, 11**(2), 200-212.

Prasongbundit, S. (2010). **Pierre Bourdieu's Habitus Concept and the Anthropological Theory**. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.

Puenpa, S. (2010). **Cultural Capital Accumulation in the Field of Photographic Contest: A Case of Student Contestants in the Jean Emile Carroz Foundation' s Photographic Contest Project**. Master Thesis of Art in Mass Communication. Bangkok: Faculty of Journalism and Mass Communication, Thammasat University.

Robson, K. and Sanders, C. (Eds.) (2009). **Quantifying Theory: Pierre Bourdieu**. Toronto: Springer.

Sarot, S. (2014). **The Development of Reinforcement Community Economy' s Model of Cultural Capital: A Case of Rafting House Settlement, Sagaekrang River, Uthai Thani Province.** Doctoral dissertation of Philosophy in Development Education. Bangkok: Silpakorn University.

Sing-In, S. (2018). The Study of Capital in Possession of Cross Border Entrepreneurs at the 3 Relief Points on Thailand-Laos Border. [in Thai]. **Journal of Social Sciences, Chiang Mai University, 30** (2), 179-212.

Supunya, P. (2021). The Development of Capital Concept: Context of Isan Society. [in Thai]. **Udon Thani Rajabhat University Academic Journal, 9** (1), 1-16.

Wongsasuluk, P. and Hongwityakorn, U. (2020). Proposed Learning-Space Model for Developing Significance of Symbols in Cultural Products. [in Thai]. **Journal of Education Studies, 48** (3), 164-183.

Yanyongkasemsuk, R. (2014). Concepts of Class and Capital of Pierre Bourdieu. [in Thai]. **Burapha Journal of Political Economy, 2** (1), 29-44.

Yanyongkasemsuk, R. (2015). Capital and Marriage. [in Thai]. **Burapha Journal of Political Economy, 3** (2), 31-54.

การเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติและการนิยามตัวตน ของคนไทยเชื้อสายอินเดีย

Racial Discrimination and Self-definition of the Thai-Indians

ชโลทร อัญชนานันท์[1] และ อมต จันทรังษี[2]

Chalothorn Aunchananant and Amata Jantarangsee

Received: May 10, 2022/ Revised: May 30, 2022/ Accepted: June 20, 2022

บทคัดย่อ

การถูกเลือกปฏิบัติจากคนไทยส่งผลต่อความรู้สึกเชิงลบและความสับสนในตัวเองของคนไทยเชื้อสายอินเดีย บทความนี้ทำความเข้าใจว่าการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติส่งผลต่อการนิยามตนเองของคนไทยเชื้อสายอินเดียได้อย่างไร โดยใช้ทฤษฎีจิตสำนึกสองด้านของ William Edward Burghardt Du Bois งานวิจัยนี้ศึกษาการรับรู้ตนเองของคนไทยเชื้อสายอินเดียในมิติของความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งกับสังคมไทย การครอบครองสถานะคนไทยและคนอินเดีย และการนิยามตนเอง การวิจัยเชิงคุณภาพนี้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบออนไลน์จากคนไทยเชื้อสายอินเดียจำนวน 8 คน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนถูกเลือกปฏิบัติจากคนไทย การเลือกปฏิบัติทำให้พวกเขามองว่าตนเองแตกต่างและเป็นคนนอกอันทำไปสู่ความรู้สึกเชิงลบ การเลือกปฏิบัติจึงเปรียบเสมือนม่านที่แบ่งแยกคนไทยเชื้อสายอินเดียออกจากคนไทย คนไทยเชื้อสายอินเดียมักรู้สึกสับสนทางตัวตนจากการรับเอาทั้งความเป็นคนอินเดียและคนไทยไว้ด้วยกันที่เรียกว่าจิตสำนึกสองด้านและความรู้สึกเป็นสองด้าน

---

[1] นักศึกษา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Student, Faculty of Sociology and Anthropology, Kasetsart University) Email: chalothorn.a@ku.th

[2] อาจารย์ ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Lecturer, Faculty of Sociology and Anthropology, Kasetsart University) Email: amata.jnt@gmail.com

พวกเขาต่างตอบสนองต่อความสับสนนั้นด้วยการนิยามตนเองว่าเป็นคนไทยเพื่อกลบเกลื่อนความเป็นอินเดีย เป็นคนไทยเชื้อสายอินเดียเพื่อแสดงออกถึงความเป็นคนไทยและรากเหง้าอินเดีย และเป็นคนเพื่อหลีกเลี่ยงการตัดสินตนเองด้วยเชื้อชาติ

คำสำคัญ: คนไทยเชื้อสายอินเดีย การเลือกปฏิบัติ ตัวตน จิตสำนึกสองด้าน

Abstract

Racial discrimination against Thai Indians can exacerbate negative feelings and cause identity confusion. This article seeks to understand how such discriminations affect the way Thai Indians view themselves, employing William Edward Burghardt Du Bois's theory of Double Consciousness. The study examines Thai Indians' perception of themselves in terms of their sense of belonging to Thai society, their racial status as Thai and Indian, and their self-defined identities. Throughqualitative research methodology, virtual in-depth interview sessions with eight Thai Indians were used for data collection.

The study suggests that all of the interviewees experienced racial discrimination. The discrimination developed their self-perception of unusual individuals and outsiders, leading to negative feelings. Consequently, discrimination is seen as the veil segregating Thai Indians from Thai people. Those who perceived themselves as both Thai and Indian, were likely to be confused with their identities, namely double consciousness and twoness. They defined themselves as Thai to conceal their Indian identity, as Thai Indians to disclose their Thai identity and Indian heritage, and as human beings to avoid judging themselves by race criteria.

Keywords: Thai Indians, discrimination, identity, double consciousness

บทนำ

การติดต่อระหว่างเมืองท่าตามฝั่งทะเลตะวันตกของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กับอินเดียเอื้อให้คนอินเดียเดินทางเข้ามาอาศัยในประเทศไทยเป็นเวลาช้านาน มานิตย์ คณะโต (Kanato, 1993) พบว่าคนอินเดียมุสลิมเป็นกลุ่มแรกที่เดินทางเข้ามาราวปี 1757 ต่อมาเป็นคนอินเดียซิกข์ที่เข้ามาช่วงปี 1857 และคนอินเดียฮินดูในช่วงปี 1875 การอพยพมาตั้งถิ่นฐานในประเทศไทยเป็นไปตามเหตุผลของการหลีกหนีสภาพการเมืองอินเดียที่ถูกปกครองโดยอาณานิคมอังกฤษและการแสวงหาโอกาสการประกอบอาชีพในประเทศไทยที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ คนอินเดียที่เดินทางเข้ามาเป็นทั้งนักเดินเรือที่มารับจ้างและพ่อค้าที่มักขายสินค้าประเภทผ้า โดยได้ตั้งถิ่นฐานที่กรุงเทพมหานคร (พาหุรัด สุขุมวิท) เชียงใหม่ (วัดเกต ช้างม่อย) และจังหวัดอื่นในเวลาต่อมา (Ayuttacorn, Svetamra, and Santasombat, 2020: 4-6; Kamwang, 2011: 70-71, 79-80)

ลูกหลานของคนอินเดียที่เกิดที่ประเทศไทยทั้งที่มีทั้งพ่อและแม่เพียงคนเดียวหรือทั้งคู่เป็นคนอินเดียต่างได้รับสัญชาติไทยและเป็นพลเมืองไทย งานวิจัยชิ้นนี้เรียกคนเชื้อสายอินเดียที่เกิดและเติบโตในประเทศไทยว่า “คนไทยเชื้อสายอินเดีย” งานศึกษาคนไทยเชื้อสายอินเดียแสดงให้เห็นว่า คนไทยเชื้อสายอินเดียภาคภูมิใจกับรากเหง้าความเป็นอินเดียของตนเองและยังคงใช้ภาษา รับประทานอาหาร และแต่งกายแบบอินเดีย นับถือศาสนาซิกซ์ พราหมณ์-ฮินดู อิสลามและไปศาสนสถานตามบรรพบุรุษ รวมทั้งนิยมแต่งงานกับคนเชื้อสายอินเดียและส่งลูกหลานไปเรียนที่ประเทศอินเดีย อย่างไรก็ตาม พวกเขาได้ปรับตัวเข้ากับสังคมไทยด้วยการซึมซับค่านิยมและใช้วัฒนธรรมไทย อย่างเช่น การใช้ภาษาไทยและการรับประทานอาหารไทย การจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น การดำรงชีวิตคนไทยเชื้อสายอินเดียจึงมีลักษณะเป็นลูกครึ่งที่ผสมผสานวัฒนธรรมไทยกับอินเดียเข้าไว้ด้วยกัน (Ayuttacorn, Svetamra, and Santasombat, 2020: 8-76, 188; Pongitthidech, 2019: 48)

การรับเอาวัฒนธรรมไทยมาใช้ทำให้คนไทยเชื้อสายอินเดียมีปฏิสัมพันธ์และทำงานกับคนไทยได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ผ่านมายืนยันว่าคนไทยเชื้อสายอินเดียจำนวนมากถูกคนไทยมองในแง่ลบและได้รับการปฏิบัติแตกต่างจากคนไทย

อย่างเช่น การถูกล้อเลียนเรื่องผิวสีเข้ม ผมหยิก และการไว้หนวดเครา การถูกปฏิเสธการเลื่อนตำแหน่งงาน การถูกกีดกันไม่ให้เป็นคนรักกับคนไทย การถูกมองว่าเป็นคนนอกกลุ่มคนไทย เป็นต้น การเลือกปฏิบัติเหล่านี้สร้างความรู้สึกเชิงลบและการไม่ภาคภูมิใจในเชื้อสายอินเดีย รวมทั้งความสับสนในการระบุตัวตนของคนไทยเชื้อสายอินเดีย (Ayuttacorn, Svetamra, and Santasombat, 2020: 144-145, 179-180; Kimprakorn, 2008: 4, 35; Prathet Ubon, 2021; Rice Media Thailand, 2021) บทความชิ้นนี้ศึกษาการรับรู้ถึงม่านแบ่งเชื้อชาติของคนไทยเชื้อสายอินเดียจากการถูกเลือกปฏิบัติ การรับรู้ถึงความแตกต่างจากคนไทยและความสับสนจากการมีทั้งตัวตนของคนไทยและคนอินเดีย รวมทั้งวิเคราะห์การตอบสนองภาวะสับสนดังกล่าวด้วยการนิยามตัวตน

ทฤษฎีจิตสำนึกสองด้าน: ม่านและความเป็นสองด้าน

ทฤษฎีจิตสำนึกสองด้าน (Double consciousness) ของ W. E. B. Du Bois (1903) นำเสนอการนิยามตัวเองที่เกิดจากความหมายที่นิยามเองและความหมายที่ผู้อื่นมอบให้ จิตสำนึกสองด้านมักเกิดขึ้นในสังคมที่มีการเหยียดเชื้อชาติ อย่างประเทศสหรัฐอเมริกาที่ชาวแอฟริกันอเมริกันมักถูกชาวอเมริกันผิวขาวมองในแง่ลบและมองว่าไม่ใช่คนอเมริกา รวมทั้งได้รับการเตือนว่า ตนเองเป็นคนผิวดำในโลกของคนผิวขาว ถึงแม้ชาวแอฟริกันอเมริกันจะอยู่อาศัยและคิดว่าตนเองเป็นคนอเมริกา จิตสำนึกสองด้านทำให้ชาวแอฟริกันอเมริกันประสบกับการมีสองตัวตนที่แตกต่างกัน และมีความยากลำบากในการพัฒนาความรู้สึกนึกคิดด้านตัวตนให้เป็นไปในทิศทางหนึ่ง (Itzigsohn and Brown, 2015: 235-238; Jamila, 2021: 29-30: Thorpe et.al, 2015: 68-69)

Du Bois (1903) เสนอว่าจิตสำนึกสองด้านมี 2 องค์ประกอบ คือม่าน (The veil) และความรู้สึกเป็นสองด้าน (Twoness) กล่าวอีกนัยได้ว่าม่านเป็นเส้นแบ่งสีผิว (Color line) ระหว่างคนผิวดำกับคนผิวขาว ม่านคือประสบการณ์ชีวิต การสร้างตัวตน การรับรู้เกี่ยวกับโลกที่บุคคลแต่ละกลุ่มต้องประสบและมีมุมมองแตกต่างกัน คนผิวขาวจะฉายภาพสิ่งต่าง ๆ ของคนผิวดำบนม่านและควบคุมการมองเห็นตนเองของคนผิวดำว่าควรเป็นอย่างไร ม่านจึงเป็นสัญลักษณ์ของการกดขี่และบิดเบือนทัศนะของคนผิวขาวที่มีต่อคนผิวดำและตัวตนของคนผิวดำเอง รวมทั้งเป็นองค์ประกอบหลักของการเหยียด

เชื้อชาติ (Crawford and Bohan, 2019: 150-151; Itzigsohn and Brown, 2015: 235-238) ความรู้สึกเป็นสองด้าน (Twoness) คือการมีสองวิญญาณและสองความคิดที่ไม่ปรองดองกันจึงทำให้เกิดสองอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกันในร่างกายเพียงร่างเดียว ความเป็นสองด้านเป็นทั้งเรื่องของปัจเจกและส่วนรวม เนื่องจากภาวะนี้จะแสดงตัวเมื่อบุคคลมองดูตนเองผ่านสายตาของผู้อื่นและสายตาของตนเองไปพร้อมกัน (Crawford and Bohan, 2019: 149; Ghasemi, 2020: 259-266; Itzigsohn and Brown, 2015: 238)

Du Bois ย้ำว่า ความรู้สึกเป็นสองด้านนำไปสู่การตอบสนองที่แตกต่างกัน นั่นคือ การรู้สึกต่อต้านความเป็นสองด้านจึงกลืนกลายเข้ากับชนกลุ่มใหญ่ และความตระหนักรู้ในตัวตนและการพัฒนาตัวตนภายใต้บริบทของการถูกกดขี่ การตอบสนองของคนผิวดำเหล่านั้นคือพฤติกรรมที่อยู่ในสองขั้ว ขั้วแรกคือผู้ที่หลีกเลี่ยงซึ่งเกิดในสภาวะแบ่งแยกคนผิวดำและคนผิวขาว คนผิวดำจึงกลืนกลายเข้ากับคนผิวขาว อันนำไปสู่การสูญเสียรากเหง้าทางวัฒนธรรมของคนผิวดำ อีกขั้วหนึ่งคือคนผิวดำผู้ที่ภาคภูมิใจกับการอยู่ร่วมกับกลุ่มของตนเองทำให้พวกเขารักษารากเหง้าของตนเองไว้ได้ (Itzigsohn and Brown, 2015: 239-240; Jamila, 2021: 31)

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้ทฤษฎีจิตสำนึกสองด้านของ Du Bois เพื่อขยายขอบเขตการอธิบายชนกลุ่มน้อยในสหรัฐอเมริกามายังชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยโดยใช้คนไทยเชื้อสายอินเดียในสังคมไทยเป็นกรณีศึกษา บทความนี้จะแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเลือกปฏิบัติที่คนไทยมีต่อคนไทยเชื้อสายอินเดีย โดยให้ความสำคัญกับม่านทางเชื้อชาติที่มากั้นระหว่างคนทั้งสองกลุ่ม รวมทั้งวิเคราะห์การเลือกปฏิบัติที่สร้างความรู้สึกเป็นสองด้าน สองตัวตน และสองจิตวิญญาณต่อคนไทยเชื้อสายอินเดีย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากคนไทยเชื้อสายอินเดียโดยใช้การถือสัญชาติไทยและการมีบรรพบุรุษเป็นคนอินเดียเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือก นอกจากนี้ ยังต้องดำรงชีวิตในประเทศไทยเป็นเวลายาวนานกว่าประเทศอื่นเนื่องจากผู้สัมภาษณ์จะมีประสบการณ์ความสัมพันธ์กับคนไทย ที่ยาวนาน

เพียงพอต่อการพัฒนาตัวตน ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีเพศ อายุ เชื้อชาติของพ่อแม่ ศาสนา อาชีพและสถานศึกษาที่หลากหลายจำนวน 8 คน ดังต่อไปนี้

ชื่อสมมติ เพศ อายุ	**เชื้อชาติ ของพ่อแม่**	**ศาสนา**	**อาชีพ**		**สถานศึกษา**	
			ประเทศไทย	**ต่างประเทศ**	**ประเทศไทย**	**ต่างประเทศ**
โมนี ญ 34 ปี	พ่อ: ไทย แม่: อินเดีย	พราหมณ์-ฮินดู	พนักงานธนาคาร และ บริษัทข้ามชาติ	แพทย์โรคหัวใจในอเมริกา	โรงเรียนและมหาวิทยาลัยไทยสองภาษา	
ฮารูน ช 20 ปี	พ่อ: อินเดียเกิดในไทย แม่: อินเดีย	พราหมณ์-ฮินดู	นักศึกษา วิทยาลัยนานาชาติมหิดล		โรงเรียนไทย มหาวิทยาลัยนานาชาติ	โรงเรียนนานาชาติที่อินเดีย
โรม ช 27 ปี	พ่อ: อินเดีย แม่: อินเดีย	ซิกข์	ติวเตอร์สอนภาษาอังกฤษ		โรงเรียนและมหาวิทยาลัยไทยสองภาษา	
อะห์ ช 67 ปี	พ่อ: อินเดีย แม่: ไทย	อิสลาม	เกษียณอายุ		โรงเรียนและมหาวิทยาลัยไทย	
แอล ช 21 ปี	พ่อ: ไทย แม่: อินเดีย	ซิกข์	นักศึกษา สถาบันเทคโนฯ ลาดกระบัง		โรงเรียนไทย มหาวิทยาลัยนานาชาติ	
ยาช ช 16 ปี	พ่อ: ไทย แม่: ไทยเชื้อสายอินเดีย	พราหมณ์-ฮินดู	นักเรียน		โรงเรียนไทย	
ชินดี้ ญ 24 ปี	พ่อ: อินเดียเกิดในไทย แม่: อินเดียเกิดในไทย	นามธารี	Video editor และนักเขียน	Content Producer	โรงเรียนไทย โรงเรียนเรียนนานาชาติ	มหาวิทยาลัยที่ออสเตรเลีย
บี ญ 35 ปี	พ่อ: อินเดีย แม่: ไทย	พุทธเทพอินเดีย	ผู้จัดการอาวุโส ในบริษัทเอกชน	กราฟฟิกดีไซเนอร์	โรงเรียนและมหาวิทยาลัยไทย	

ตารางที่ 1: ตารางข้อมูลภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบการพูดคุยที่ไม่เป็นทางการเพื่อความยืดหยุ่นในการตอบคำถามและเอื้อต่อการบอกเล่าประสบการณ์ชีวิต ถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์อย่างอิสระ ผู้วิจัยติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook, Twitter, Instagram, Line และใช้โปรแกรมบันทึกเสียง

อิเล็กทรอนิกส์ร่วมด้วย ในระยะเวลาตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2021 ถึง เดือนธันวาคม 2021

จากนั้น ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยทฤษฎีจิตสำนึกสองด้าน โดยตีความข้อมูลตามคำถามวิจัยที่ว่าการเลือกปฏิบัติต่อคนไทยเชื้อสายอินเดียของคนไทยทำให้คนไทยเชื้อสายอินเดียมองตนเองอย่างไร ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับม่าน และคำถามการวิจัยที่ว่าการมีสองตัวตนและความสับสนทางตัวตนเกิดขึ้นได้อย่างไร รวมทั้งคนไทยเชื้อสายอินเดียตอบสนองต่อความสับสนอย่างไร โดยใช้แนวคิดความรู้สึกเป็นสองด้าน ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่เดือนธันวาคม 2021 ถึง เดือนมีนาคม 2022

การถูกเลือกปฏิบัติ: การรับรู้ถึงม่านของคนไทยเชื้อสายอินเดีย

จากการสัมภาษณ์คนไทยเชื้อสายอินเดีย พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนพบกับการถูกเลือกปฏิบัติหรือการกระทำที่ไม่ดีทั้งทางกายและทางวาจาเมื่อมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนไทย

การถูกเลือกปฏิบัติทางวาจา

การหยอกล้อด้วยการหยิบยกลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายอินเดียที่คนไทยมองว่าเป็นคุณสมบัติที่ไม่ดีมาใช้เรียกเสียงหัวเราะและความสนุกสนาน เช่น การแซวเรื่องการมีผิวสีเข้มที่จะเปรอะเปื้อนคนที่เข้ามาใกล้ และการนำลักษณะของอาหารที่คนไทยเชื้อสายอินเดียรับประทานไปเปรียบเทียบกับอุจจาระ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “ตอนเด็ก ๆ พี่จะเอาอาหารมากินที่โรงเรียน มันก็จะเป็นแกงถั่วหรือแกงกะหรี่ที่มันแบบกลิ่นฉุน แล้วสีจะเหลือง ๆน้ำตาล เวลาเอามากินในห้องก็จะโดนล้อว่าเฮ้ย เอาอะไรมา เอาขี้มาเหรอ” (Cindy, Interview, 2021)

คำเรียกชื่อที่แฝงนัยยะของการไม่ใช่คนไทยด้วยคำใช้เรียกคนไทยเชื้อสายอินเดียโดยเฉพาะว่าบังและแขก และฉายาที่สร้างขึ้นจากคุณลักษณะที่มีความหมายเชิงลบในสายตาของคนไทย เช่น การนำความคล้ำของสีผิวมาเปรียบเทียบกับสิ่งของ อาทิ มะละกอแขกดำ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “สมัย ป. 1-2 เรียนปลูกผลไม้กัน มันจะมีมะละกอสายพันธุ์หนึ่งเรียกว่ามะละกอแขกดำ ทุกคนก็จะเรียกพี่ว่าอีแขกดำ, อีมะละกอแขกดำ” (Moni, Interview, 2021)

การตำหนิรูปลักษณ์ทางกายภาพของคนไทยเชื้อสายอินเดีย ด้วยการพูดเชิงดูถูกให้ผมหยักศกเป็นลักษณะที่ไม่ดี ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “คาบวิทยาศาสตร์ที่ครูจะอธิบายเกี่ยวกับยีนส์เด่น ยีนส์ด้อย แล้วครูก็จะเอาผมเป็นตัวอย่างว่าผมหยิกคือยีนส์เด่นนะ และพูดว่าเห็นมั้ย ยีนส์เด่นก็ไม่ได้แปลว่าดูดีกว่า ผมหยิกก็ไม่ได้แปลว่าดูดี” (Al, Interview, 2021)

การใช้คำเปรียบเปรยแสดงถึงอคติที่มีต่อคนไทยเชื้อสายอินเดียด้วยการใช้สุภาษิตไทยเพื่อสื่อถึงคุณลักษณะด้านลบของคนอินเดียในแง่ลบอย่างเช่น อุปนิสัยเจ้าเล่ห์ โดยเปรียบเทียบว่าคนอินเดียเหมือนงูที่เป็นสัตว์ดุร้ายและไว้วางใจไม่ได้ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “จะมีพวกชอบพูดลอย ๆ ว่าเจองูกับเจอแขกให้ตีแขกก่อน” (Moni, Interview, 2021)

การถูกเลือกปฏิบัติทางร่างกาย

การกระทำที่มีความรุนแรงมากกว่าทางวาจา แต่พบไม่บ่อยเมื่อเทียบกับการถูกเลือกปฏิบัติทางวาจา เนื่องจากเป็นการแสดงพฤติกรรมเชิงลบอย่างเป็นรูปธรรมและปฏิบัติได้ยากกว่าการเลือกปฏิบัติทางร่างกายแสดงออกมาหลายรูปแบบ ดังนี้

การกลั่นแกล้ง ด้วยการนำลักษณะทางกายภาพของคนไทยเชื้อสายอินเดียมาสร้างความอับอายและความรู้สึกไม่พอใจ ดังเช่น การให้แต่งกายด้วยโทนสีที่แตกต่างกับสีผิวคล้ำเพื่อให้คนไทยเชื้อสายอินเดียกลายเป็นจุดเด่น การกลั่นแกล้งด้วยการหลอกให้ทำผิดหลักปฏิบัติทางวัฒนธรรม เช่น การให้คนไทยเชื้อสายอินเดียที่นับถือศาสนาอิสลามรับประทานเนื้อหมู ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “เราไม่ทานหมู แล้วเขาก็รู้ว่าเราไม่ทาน บางครั้ง เขาก็แอบเอามาใส่ให้เราไม่รู้ตัว แล้วเขาก็มาพูดตอนหลังว่าเนี่ยเอาหมูมาใส่ให้กินตั้งหลายครั้งแล้ว” (Ah, Interview, 2021)

การสร้างระยะห่างทางร่างกายเมื่อพบเจอกับคนไทยเชื้อสายอินเดียซึ่งแสดงออกผ่านการไม่ชักชวนเข้าร่วมงานสังคม การหลีกเลี่ยงที่จะร่วมงานด้วย การไม่เข้าไปอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน และการหลีกเลี่ยงการปฏิสังสรรค์ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “ไม่ถูกเชิญเข้ากลุ่มหรือมีปาร์ตี้กันเขาไม่เชิญเรา แต่เขาเชิญเด็ก [ที่เข้ามาทำงาน] ใหม่คนอื่นไปหมด” (Moni, Interview, 2021) และ “เวลาไปกินตามร้านอาหารเหมือนเรารู้สึกว่าเขาไม่ได้อัธยาศัยดีกับเรา ทั้งที่เราอยากจะอัธยาศัยดีกับเขา” (Bee, Interview, 2021)

การทำร้ายร่างกาย ซึ่งได้แก่ การกระโดดถีบ โดยผู้ที่รังแกให้เหตุผลในการกระทำดังกล่าวว่าเป็นเพราะความไม่ชอบความเป็นคนอินเดียของผู้ให้สัมภาษณ์ ดังคำให้สัมภาษณ์ที่ว่า “เด็กผู้ชายไทยคนหนึ่ง มันวิ่งมากระโดดถีบยอดอกพี่อะ พออีกวันพี่เลยไปถามว่ามึงมากระโดดถีบกูทำไม มันตอบกลับมาว่าก็กูอยากทำ ไม่ชอบไรงี้” (Bee, Interview, 2021) อย่างไรก็ตาม การกระทำนี้พบได้ไม่บ่อยนัก

จึงสรุปได้ว่า คนไทยเชื้อสายอินเดียถูกเลือกปฏิบัติจากคนไทยทั้งทางวาจาและทางร่างกาย ด้วยการเน้นความแตกต่างทางกายภาพและวัฒนธรรมเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กัน และการแสดงความไม่เป็นมิตรอย่างการหลีกเลี่ยงและทำร้ายร่างกาย

การรับรู้ตัวตนจากการถูกเลือกปฏิบัติ

อาจมองได้ว่า การเลือกปฏิบัติคือการฉายภาพว่าคนไทยเชื้อสายอินเดียมีลักษณะอย่างไรและควบคุมว่าพวกเขาควรมองตนเองในแง่ลบด้วยการชี้ให้เห็นว่าลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมเฉพาะของคนไทยเชื้อสายอินเดียไม่มีคุณค่าอย่างไร การถูกเลือกปฏิบัติทั้งทางวาจาและร่างกายเป็นการฉายภาพให้คนไทยเชื้อสายอินเดียรับรู้ตัวตนหรือสร้างม่านเพื่อควบคุมให้คนไทยเชื้อสายอินเดียมองตนเองใน 2 มุมมอง

แง่มุมแรกคือคนไทยเชื้อสายอินเดียไม่ใช่คนที่ได้รับการยอมรับในสังคมไทยเพราะมีลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมที่แตกต่างจากคนไทยและลักษณะเหล่านั้นไม่มีคุณค่าในมุมมองของคนไทย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การหยิบยกผิวสีคล้ำ ผมหยักศก และอาหารอินเดียมาหลอกล้อเพื่อให้คนไทยเชื้อสายอินเดียรับรู้ถึงลักษณะที่แตกต่างจากคนไทย อีกทั้งยังผูกโยงลักษณะนั้นกับสิ่งที่มีความหมายเชิงลบอย่างยีนส์ด้อย สีที่เปรอะเปื้อน ความยากลำบากในการแต่งกายให้สวยงาม และสิ่งปฏิกูล การกลั่นแกล้งด้วยให้รับประทานเนื้อหมูแสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื้อสายอินเดียมีความเชื่อทางศาสนาที่ไม่เหมือนคนไทย รวมทั้งคนไทยไม่ได้มองว่าความเชื่อนั้นมีคุณค่าและสมควรแก่การปฏิบัติตาม นอกจากการรับรู้ว่าตนเองแตกต่างจากคนไทย คนไทยเชื้อสายอินเดียยังถูกควบคุมให้เชื่อว่าลักษณะที่แตกต่างไม่มีคุณค่า โดยเฉพาะคุณค่าในสายตาคนไทย ดังนั้น ผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกเจ็บปวดและไม่พอใจกับลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมอินเดียที่ตนเองยึดถือ ดังคำบอกเล่าที่ว่า “ตอนเด็ก ๆที่ โดนแบบนั้นก็ทำให้เรารู้สึกว่าทำไมกูเกิดมาต่างจากเพื่อนจังวะ” (Moni, Interview, 2021) และ

“โดนล้อเยอะ แล้วก็จะเสียใจอะว่า [ทำ] ไมฉันหน้าตาแบบนี้ [ทำ] ไมฉันผิวดำขนาดนี้ [ทำ] ไมฉันไม่สวยเลย” (Moni, Interview, 2021)

มุมมองต่อมาคือคนไทยเชื้อสายอินเดียเป็นคนนอกกลุ่มคนไทยเพราะคนไทยไม่ยอมรับว่าพวกเขาเป็นคนไทย การรับรู้ว่าตนเองไม่ใช่คนไทยเกิดจากประสบการณ์การถูกเลือกปฏิบัติจากคนไทย ไม่ว่าจะเป็นการถูกเรียกด้วยคำที่คนไทยไม่ใช้เรียกคนไทยด้วยกันเองอย่างบัง แขก และมะละกอแขกดำ การรับรู้สุภาษิต เจองู เจอแขก ให้ตีแขกก่อน ที่แสดงให้เห็นว่าคนไทยเชื้อสายอินเดียเป็นคนละกลุ่มและสอนคนไทยคนอื่นให้หวาดระแวงคนนอกกลุ่มด้วย การถูกกีดกันออกจากการคบหากลุ่มคนไทย รวมทั้งการรับรู้ถึงความเป็นศัตรูของคนไทยเมื่อถูกกระโดดถีบ ดังคำบอกเล่าเกี่ยวกับตนเองที่ว่า “ถ้าอยู่ที่ไทย เขาก็จะบอกว่าผมไม่ใช่คนไทย” (Al, Interview, 2021)

การรับรู้ถึงความเป็นคนนอกกลุ่มคนไทยสร้างความรู้สึกเจ็บปวดจากการไม่ถูกนับรวมและความรู้สึกถึงความไม่ยุติธรรมที่ตนเองได้รับเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับคนไทย ดังเช่นคำให้สัมภาษณ์ว่า “มันเป็นปมนิดนึง มันก็เสียใจ เพราะเราไม่ได้เหมือนเขา แล้วเขาก็ไม่ได้อยากมายุ่งกับเราด้วย” (Al, Interview, 2021) และ “ทั้งที่ไม่รู้ว่าทำอะไรผิด ถูกแบ่งแยกว่าเราไม่เหมือนคนอื่น” (Rome, Interview, 2021)

จึงสรุปได้ว่า ความเจ็บปวด ความไม่พอใจ และความไม่ยุติธรรมที่ได้รับจากมุมมองต่อตนเองทั้ง 2 มุมมองคือประสบการณ์ชีวิตที่ไม่น่าพึงพอใจและการรับรู้ตนเองในด้านลบที่คนไทยเชื้อสายอินเดียพอเจอ ประสบการณ์และการรับรู้ตนเองจึงเปรียบเสมือนม่านหรือเส้นแบ่งสีผิวที่แบ่งแยกคนไทยเชื้อสายอินเดียและคนไทยออกจากกัน

จิตสำนึกสองด้านและความรู้สึกเป็นสองด้านของคนไทยเชื้อสายอินเดีย

การเลือกปฏิบัติเป็นเสมือนม่านที่แบ่งคนไทยและคนไทยเชื้อสายอินเดียออกจากกัน การเลือกปฏิบัติได้ย้ำเตือนทำให้คนไทยเชื้อสายอินเดียรับรู้ว่าตนไม่ใช่คนไทยด้วยการตอกย้ำความแตกต่างทางกายภาพและวัฒนธรรมและการเป็นคนนอก การย้ำเตือนทำให้คนไทยเชื้อสายอินเดียมองตนเองผ่านสายตาคนไทยว่าพวกเขาไม่ใช่คนไทยในขณะที่พวกเขามักมองว่าตนเองเป็นคนไทยคนหนึ่งทำให้คนไทยเชื้อสายอินเดียมีตัวตนสองตัวตนที่แตกต่างกันที่เรียกว่าจิตสำนึกสองด้าน รวมทั้งรู้สึกยากลำบากในการ

พัฒนาตัวตนให้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า "เรารู้สึกว่าเราไม่สามารถเกี่ยวข้องกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งได้ ถ้าเราเห็นคนไทยเราก็จะรู้สึกว่าเฮ้ย แต่เราก็ไม่ใช่คนไทย 100 เปอร์เซ็นต์ ถ้าเราเห็นคนอินเดีย ถึงแม้หน้าตารูปลักษณ์จะเหมือนกัน แต่ว่าเราก็ไม่ใช่คนอินเดีย เราเลยรู้สึกว่าอยู่ตรงกลาง ไม่ใช่อันนี้ ไม่ใช่อันนั้นแล้วเราคืออะไร" (Cindy, Interview, 2021)

เมื่อคนไทยเชื้อสายอินเดียนิยามตนเองโดยใช้ตัวตนความเป็นคนไทยและไม่ใช่คนไทยซึ่งมีที่มาต่างกันในเวลาเดียวกัน ร่างกายหนึ่งร่างกายของคนไทยเชื้อสายอินเดียจึงแบกรับตัวตนที่ไม่ได้เป็นไปในทิศทางเดียวกันไว้ในพร้อมกัน นั่นคือ ตัวตนคนไทยผ่านสายตาของตนเองและตัวตนที่ไม่ใช่คนไทยผ่านสายตาของผู้อื่น ผลที่ตามมาคือการเกิดเป็นสองอุดมการณ์ที่ขัดแย้งกันภายในจิตใจที่เรียกว่า ความรู้สึกเป็นสองด้านซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่รู้สึก ดังคำบอกเล่าว่า "บางครั้งผมนั่งกับเพื่อนอินเดีย เขาก็จะถามว่าอ้าว ไม่อยู่กับเพื่อนคนไทยหรอ พอบางครั้งผมไปอยู่กับเพื่อนคนไทยเขาก็จะถามอ้าว ไม่อยู่กับเพื่อนอินเดียหรอ มันก็จะมีสับสนบ้างว่าเราเป็นคนประเทศไหนกันแน่" (Haroon, Interview, 2021) และ "เราไม่ได้อยู่ในที่ใดที่หนึ่งแต่เราอยู่ตรงกลาง มันทำให้เรารู้สึกสับสน เพราะอยู่ฝั่งไหนก็ไม่ได้รับการยอมรับ 100 เปอร์เซ็นต์ มันก็สับสนว่าตกลงเราฝั่งไหนกันแน่" (Al, Interview, 2021)

จึงสรุปได้ว่า คนไทยเชื้อสายอินเดียมักตกอยู่ในสภาวะจิตสำนึกสองด้านเมื่อถูกย้ำเตือนว่าไม่ใช่คนไทยผ่านการเลือกปฏิบัติจากคนไทย สภาวะจิตสำนึกสองด้านทำให้คนไทยเชื้อสายอินเดียเกิดความรู้สึกเป็นสองด้านหรือความขัดแย้งจากการแบกรับสองตัวตนที่ไม่สัมพันธ์กัน

การนิยามตัวตน: การตอบสนองความรู้สึกเป็นสองด้านของคนไทยเชื้อสายอินเดีย

ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีจิตสำนึกสองด้านต่างตอบสนองความขัดแย้งทางตัวตนในทิศทางที่แตกต่างกัน ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มแรกคือคนที่รู้สึกต่อต้านความเป็นสองด้าน จึงกลืนกลายตนเองตามตัวตนที่มองผ่านสายตาของตนว่าเป็นคนไทย การนิยามว่าตนเองเป็นคนไทยนั้นอ้างอิงจากสถานที่เกิด การดำรงชีวิตอยู่ภายใต้วัฒนธรรมไทย ความสามารถสื่อสารภาษาไทยและการมองว่าภาษาไทยเป็นภาษาหลักที่ตนเองใช้ รวมถึงการมีสถานะเป็นพลเมืองไทย ดังมุมมองของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ว่า "เราเป็นคนไทย

เกิดในไทย เรียนหนังสือไทย ทำงานในประเทศไทย เราพูดภาษาไทยชัด” (Ah, Interview, 2021) และ “ให้เรียกว่าคนไทย เพราะว่าพี่เกิดที่ไทย โตที่ไทย ใช้ภาษาไทย มีสัญชาติไทย พี่เลยถือว่าเป็นคนไทย” (Moni, Interview, 2021) การนิยามว่าเป็นคนไทยทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทยและภาคภูมิใจในความเป็นคนไทย ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกเชิงบวกกับตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “เราก็ถือว่าเราเป็นคนไทย เพราะเราก็โตมา ทำทุกอย่างเหมือนเด็กไทยคนอื่น ๆ ทำ” (Cindy, Interview, 2021) และ “จิตสำนึกเราเป็นคนไทย เรามีสำนึกว่าเราอยู่ที่ไหนแผ่นดินอะไร เราเลยเรียกตัวเองว่าเป็นคนไทย” (Ah, Interview, 2021)

บางครั้งการมองว่าตนเองเป็นคนไทยเกิดจากความรู้สึกเชิงลบต่อเชื้อสายอินเดีย ซึ่งได้แก่ ความรู้สึกแตกต่างจากผู้อื่น ความรู้สึกไม่ชอบตนเอง ความน้อยใจ ความเสียใจ และความเขินอาย ดังคำบอกเล่าที่ว่า “ช่วงนั้นจะเป็นช่วงที่เราเกลียดมาก ๆ ที่เราเกิดมาเป็นคนอินเดีย น้อยใจที่เราแตกต่าง” (Yash, Interview, 2021) และ “ไม่อยากให้ใครรู้เลยว่าเป็นลูกแขก มันทำเราเสียใจ” (Bee, Interview, 2021) เมื่อต้องการการยอมรับจากคนไทยและ “อยากเป็นคนไทย” (Bee, Interview, 2021) ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนจึงหลีกเลี่ยงที่จะแสดงตัวตนและการใช้ชีวิตตามวัฒนธรรมอินเดีย อย่างเช่น การไม่รับประทานอาหารอินเดีย และแต่งกายด้วยชุดอินเดีย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาตัวตนดังกล่าวอาจไม่ได้ทำให้รากเหง้าทางวัฒนธรรมอินเดียสูญหายไป เนื่องจากคนไทยเชื้อสายอินเดียมักแสดงออกถึงวัฒนธรรมที่สืบทอดจากบรรพบุรุษเมื่ออยู่ท่ามกลางคนไทยเชื้อสายอินเดียเหมือนกัน ดังคำบอกเล่าประสบการณ์ที่ว่า “ไม่อยากกินอาหารอินเดียต่อหน้าเพื่อน ถ้าไปงานอินเดียที่เป็นคนอินเดียรอบตัวถึงจะยอมกิน” (Bee, Interview, 2021) และ “ถึงเราอยากจะแต่งชุดอินเดีย แต่ก็ไม่กล้า จะนำเสนออยู่แต่ในพื้นที่ส่วนตัวของเรา” (Yash, Interview, 2021)

ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มต่อมาคือคนที่ตระหนักรู้ในความเป็นอินเดียและพัฒนาตัวตนของความเป็นคนไทยเชื้อสายอินเดียขึ้นมาท่ามกลางการถูกเลือกปฏิบัติจากคนไทย การนิยามตัวตนจากมุมมองแบบผสม ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนได้นิยามตนเองว่าเป็นคนไทยเชื้อสายอินเดียหรือเป็นลูกครึ่งไทย-อินเดีย นิยามนี้เป็นการผสมผสานการมองตนเองผ่านสายตาของตนว่าพวกเขาคือคนไทยให้เข้ากับมุมมองการมองตนเองผ่านสายตาของคนไทยที่มองว่าพวกเขาคือคนอินเดีย ดังที่นิยามตัวตนผ่านคำให้สัมภาษณ์

ที่ว่า "ให้เรียกว่าคนไทยเชื้อสายอินเดีย เพราะว่ามันเป็นสิ่งที่เราเป็น แม้ว่าเราจะถือว่าเราเป็นคนไทย ถือบัตรประชาชนไทย แต่ว่าเชื้อชาติจริงเราก็ยังเป็นอินเดีย แม้ว่าเราจะมีอัตลักษณ์เป็นคนไทย แต่เราก็ไม่ได้อยากตัดความเป็นคนอินเดียของเราไปเลย" (Cindy, Interview, 2021) และ "เรียกว่าคนอินเดียหรือคนไทยได้หมด เพราะว่าพ่อแม่ผมเป็นคนอินเดียผมก็เข้าใจ แต่ผมเกิดที่ประเทศไทยผมก็เข้าใจ เพราะฉะนั้น ผมไม่อยากตั้งตัวว่าเราเป็นคนไทยหรือคนอินเดียอย่างเดียวนะ เราเป็นได้ทั้งคู่เลย" (Haroon, Interview, 2021) มุมมองแบบผสมทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ภูมิใจต่อเชื้อสายของตนและรักษาอัตลักษณ์ความเป็นเชื้อสายอินเดียเอาไว้ เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่นิยามตัวตนแบบผสมนี้เคยมองตนเองผ่านสายตาของคนไทย (ผู้อื่น) ว่าผู้ให้สัมภาษณ์เป็นคนอินเดียซึ่งเป็นตัวตนที่คนไทยไม่ให้คุณค่า ก่อนที่จะพัฒนามุมมองใหม่โดยผสมมุมมองว่าตนเองเป็นคนอินเดียเข้ามา ซึ่งส่งผลให้พวกเขายอมรับและรู้สึกเชิงบวกต่อความเป็นอินเดียของตนเอง ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า "ถ้าสมัยพี่เด็กๆ คนจะยังไม่รับความเป็นแขก มันทำให้พี่รู้สึกว่าถ้ายอมรับแต่แรกก็จบ" (Bee, Interview, 2021) จึงอาจมองได้ว่า การนิยามตัวตนแบบผสมคือวิธีที่ช่วยขจัดความรู้สึกเชิงลบต่อตนเองของคนไทยเชื้อสายอินเดีย

ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มต่อมาคือคนที่ก้าวข้ามการนิยามตัวเองโดยอ้างอิงกับสัญชาติและเชื้อชาติ พวกเขาจึงไม่นิยามตนเองว่าเป็นคนประเทศใดประเทศหนึ่งและมองว่าตนเองคือ "คน" (Rome, Interview, 2021) เท่านั้น การนิยามเช่นนี้ทำให้ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่นำมุมมองที่คนอื่นมองตนเองว่าเป็นคนไทยหรือคนอินเดียมาสร้างความสับสนในตัวตน ดังคำบอกเล่าที่ว่า "พี่ไม่เคยเชื่อในคอนเซปต์ของคนแต่ละประเทศ ทำไมต้องตัดสินว่าคนนี้มาจากที่ไหน ทำไมเราไม่เลิกมองคนจากสัญชาติ ทำไมเราไม่มองเขาว่าเป็นคนด้วยกันเลย การมาเรียกว่าคนที่นี่ สัญชาตินี้มันไม่สมเหตุสมผลสำหรับพี่เลย" (Rome, Interview, 2021) อาจมองได้ว่า การมองว่าตนเองเป็นคนช่วยให้ผู้ให้สัมภาษณ์หลีกเลี่ยงการตัดสินตนเองด้วยเชื้อชาติ จึงทำให้พวกเขานิยามตัวตนโดยมองที่การกระทำของตนเองจนเกิดสร้างความรู้สึกเชิงบวก ดังคำบอกเล่าที่ว่า "เราทำแต่สิ่งที่สมควร...รู้สึกว่าคนมองเราด้วยสายตาที่แบบเห็นเราเป็นแบบอย่างที่ดี เราก็พยายามเป็นแบบอย่างที่ดี" (Rome, Interview, 2021) เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปแบบการตอบสนองนี้ไม่เป็นไปตามขั้วของการตอบสนองแบบการต่อต้านความรู้สึกเป็นสองด้าน

และการตระหนักรู้ในตัวตนจากความรู้สึกเป็นสองด้านของ Du Bois ที่อธิบายบนฐานคิดการรับรู้ตัวตนตามเชื้อชาติ

สรุปได้ว่า คนไทยเชื้อสายอินเดียใช้การอ้างอิงและการก้าวข้ามการจัดแบ่งคนตามสัญชาติและเชื้อชาติในการนิยามตัวตน การนิยามความเป็นคนไทย คนไทยเชื้อสายอินเดีย และคนต่างสร้างความรู้สึกเชิงบวกต่อตัวตนของพวกเขา จึงถือได้ว่าการนิยามตัวตนเป็นการตอบสนองความเป็นสองด้านที่สร้างความสับสนทางตัวตนให้กับคนไทยเชื้อสายอินเดีย ทั้งนี้ การนิยามตนเองว่าเป็นคนไทยมีส่วนทำให้รากเหง้าอินเดียสูญหาย ในขณะที่การนิยามแบบผสมผสานช่วยรักษารากเหง้าวัฒนธรรมอินเดียไว้

สรุปผลการศึกษา

คนไทยเชื้อสายอินเดียมักพบเจอการเลือกปฏิบัติทั้งทางวาจาและร่างกายจากคนไทย เช่น การพูดเชิงตำหนิรูปลักษณ์ และการกลั่นแกล้ง เป็นต้น การเลือกปฏิบัติเหล่านั้นเป็นการควบคุมให้คนไทยเชื้อสายอินเดียมองว่าตนมีลักษณะทางกายภาพและวัฒนธรรมต่างจากคนไทยและคนไทยไม่ยอมรับความแตกต่างนั้น อีกทั้งยังทำให้พวกเขารับรู้ว่าตนเองเป็นคนนอกกลุ่มคนไทย มุมมองทั้งสองสร้างความเจ็บปวดและความรู้สึกไม่ได้รับความยุติธรรมแก่คนไทยเชื้อสายอินเดีย การเลือกปฏิบัติยังเป็นเสมือนม่านแบ่งเชื้อชาติที่สร้างจิตสำนึกสองด้านจากการถูกย้ำเตือนว่าไม่ใช่คนไทยและสร้างความรู้สึกเป็นสองด้านที่นำมาสู่ปัญหาการพัฒนาตัวตนแก่คนไทยเชื้อสายอินเดีย

นอกจากนี้ คนไทยเชื้อสายอินเดียยังต้องเผชิญกับความขัดแย้งในจิตใจจากความรู้สึกเป็นสองด้านเมื่อร่างกายของพวกเขาแบกรับทั้งตัวตนคนอินเดียและคนไทยไว้พร้อมกัน คนไทยเชื้อสายอินเดียได้นิยามตัวตนเพื่อตอบสนองความรู้สึกเป็นสองด้านโดยนิยามตนเองว่าเป็นคนไทย เป็นคนไทยเชื้อสายอินเดีย และเป็นคน การนิยามว่าเป็นคนไทยมักเกิดจากความรู้สึกภาคภูมิใจในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ในขณะเดียวกันได้สร้างความรู้สึกลบต่อความเป็นอินเดียและนำไปสู่การกลืนกลายตนเองให้เข้ากับวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะเมื่อมีความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนไทย การมองว่าตนเองเป็นคนไทยเชื้อสายอินเดียเกิดขึ้นจากความภูมิใจในความเป็นอินเดียและการยอมรับในความเป็นคนไทยของตนเอง จึงเป็นมุมมองที่สร้างความรู้สึกเชิงบวกแก่พวก

เขา ส่วนการมองว่าตนเองเป็นคนเป็นการนิยามตัวตนที่ก้าวข้ามการแบ่งคนด้วยเชื้อชาติและสัญชาติและช่วยให้มองตนเองจากการกระทำที่ดี จึงสร้างความรู้สึกเชิงบวกให้แก่คนไทยเชื้อสายอินเดียเช่นกัน

อภิปรายผลการศึกษา

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่คนไทยเชื้อสายอินเดียและคนไทยมีต่อกันมักอยู่ในรูปแบบที่คนไทยเลือกปฏิบัติต่อคนไทยเชื้อสายอินเดีย มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Crawford and Bohan (2019) ที่พบว่านักเรียนแอฟริกันอเมริกันซึ่งศึกษาที่โรงเรียนคนผิวขาวที่เมืองแอตแลนตาในสหรัฐอเมริกาถูกแบ่งแยกว่าพวกเขาเป็นคนผิวดำในสังคมของคนผิวขาว รวมไปถึง การได้รับการเลือกปฏิบัติทั้งทางวาจาและร่างกายจากครูและนักเรียนผิวขาว เช่น การถูกเรียกด้วยศัพท์สแลงว่าไอ้นิโกร การถูกถ่มน้ำลายใส่ และการกีดกันออกจากกิจกรรมของโรงเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ghasemi (2020) ที่พบว่า ผู้อพยพชาวฟินแลนด์รุ่นแรกในประเทศสหรัฐอเมริกาถูกชาวอเมริกันเลือกปฏิบัติด้วยการหัวเราะเยาะเมื่อแต่งกายแบบฟินแลนด์และกีดกันพวกเขาออกจากสังคม จะเห็นได้ว่าทั้งนักเรียนแอฟริกันอเมริกันและผู้อพยพชาวฟินแลนด์ในฐานะชนกลุ่มน้อยต่างได้รับการเลือกปฏิบัติเชิงลบจากชนกลุ่มใหญ่ของสังคมเช่นเดียวกับคนไทยเชื้อสายอินเดียในสังคมไทย สะท้อนถึงม่านหรือเส้นแบ่งสีผิวที่แบ่งแยกชนกลุ่มน้อยออกจากชนกลุ่มใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในสังคมตะวันตกและสังคมตะวันออก

การเลือกปฏิบัติส่งผลให้คนไทยเชื้อสายอินเดียที่ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เกิดความรู้สึกสับสนทางตัวตนว่าตนเองเป็นคนไทยหรือคนอินเดีย สะท้อนถึงการเกิดความรู้สึกเป็นสองด้านที่ไม่สัมพันธ์กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ghasemi (2020) ที่พบว่าชาวฟินแลนด์ที่ได้รับสัญชาติอเมริกันต้องเผชิญกับภาวะที่กลืนไม่เข้าคายไม่ออกและความรู้สึกงุนงงในชีวิตประจำวันเมื่อโดนถามว่าเป็นชาวฟินแลนด์ ชาวอเมริกันหรือทั้งสองอย่าง ความรู้สึกเป็นสองด้านส่งผลให้ชาวฟินแลนด์มองว่าพวกเขาไม่ใช่คนของที่หนึ่งหรืออีกที่หนึ่ง ภาวะดังกล่าวเป็นผลจากการนิยามตนเองผ่านสายตาของตนว่าเป็นคนอเมริกาตามสัญชาติที่ได้รับและสายตาของคนอเมริกาที่มองว่าเป็นคนฟินแลนด์ ข้อค้นพบนี้คล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Ayuttacorn, Svetamra, and

Santasombat (2020) ที่พบว่าคนไทยเชื้อสายอินเดียสับสนในการระบุตัวตน เนื่องจากพวกเขาถูกคนอินเดียที่ประเทศอินเดียมองว่าเป็นคนไทยจากสำเนียงการพูดที่ไม่เหมือนคนอินเดีย ในขณะที่ถูกคนไทยมองว่าเป็นแขกเพราะมีรูปร่างหน้าตาเหมือนคนอินเดีย คนไทยเชื้อสายอินเดียจึงมองว่าตนเองเป็นคนไทยจากความผูกพันกับประเทศไทยและการถือสัญชาติไทยพร้อมกับมองว่าตนเองเป็นคนอินเดียตามสายตาของคนไทยที่มองพวกเขา

ภาวะจิตสำนึกสองด้านและความรู้สึกเป็นสองด้านนำไปสู่การตอบสนองในหลายรูปแบบ ได้แก่ การกลืนกลายเข้ากับชนกลุ่มใหญ่ที่คนไทยเชื้อสายอินเดียบางคนเคยพยายามที่จะกลืนกลายเข้ากับคนไทยด้วยการใช้ชีวิตแบบคนไทย เช่น การไม่รับประทานอาหารอินเดียต่อหน้าคนไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ghasemi (2020) ที่พบว่าผู้อพยพชาวฟินแลนด์รุ่นที่สองพยายามกลืนกลายและลบอัตลักษณ์ทางเชื้อชาติเดิมของตน เช่น การเปลี่ยนชื่อให้กลายเป็นคนอเมริกา หรือการมีชีวิตสองด้านที่แตกต่างกันระหว่างชีวิตในบ้านที่มีอัตลักษณ์แบบชาวฟินแลนด์กับโรงเรียนที่มีอัตลักษณ์แบบคนอเมริกา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jamali (2021) ที่พบว่านักศึกษาต่างชาติในมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาได้พยายามกลืนกลายตนเองเข้ากับชนกลุ่มใหญ่ด้วยหลากหลายวิธี เช่น การดัดแปลงสำเนียงการพูดให้เหมือนคนอเมริกา การปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ทางตัวตนดั้งเดิม เป็นต้น

การตอบสนองในรูปแบบการตระหนักรู้ตัวตนที่คนไทยเชื้อสายอินเดียผสมผสานการมองตนเองจากสายตาของตนเองเข้ากับสายตาของคนไทยจนเกิดเป็นการนิยามว่าตนเป็นคนไทยเชื้อสายอินเดียหรือคนทั้งสองประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Jamali (2021) ที่พบว่านักเรียนต่างชาติในมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกาบางคนมีการปรับตัวต่อภาวะจิตสำนึกสองด้านด้วยการรับวัฒนธรรมแต่ละส่วนที่ตนเองชื่นชอบเข้ามาในตัวตนจนเกิดอัตลักษณ์ใหม่ ทั้งนี้ ผลการวิจัยนี้ได้พบอีกว่าการตอบสนองต่อภาวะดังกล่าวไม่จำเป็นต้องเป็นไปในรูปแบบหนึ่งอย่างเป็นเส้นตรง เห็นได้จากการที่คนไทยเชื้อสายอินเดียบางคนได้ปรับเปลี่ยนการตอบสนองจากการกลืนกลายเข้ากับชนกลุ่มใหญ่ก่อนเกิดการตระหนักรู้ในตัวตนของตนเองเมื่อปัจจัยในการดำเนินชีวิตเข้ามาเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดและการมองตนเอง เช่น การได้ใช้ชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และการได้รับการยอมรับจาก

กลุ่มคนหลากหลายเชื้อชาติซึ่งส่งผลให้คนไทยเชื้อสายอินเดียรับรู้ถึงการยอมรับความหลากหลายทางเชื้อชาติและไม่ยึดติดกับความเป็นไทยอันนำไปสู่การตระหนักรู้และหลอมรวมตัวตนของคนไทยเชื้อสายอินเดีย

ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องด้วยการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ในรูปแบบวิดีโอคอล ที่แม้จะมีการเห็นสีหน้า แววตาของผู้ให้สัมภาษณ์ แต่ยังไม่สามารถสังเกตปฏิกิริยาและพฤติกรรมได้อย่างชัดเจนมากนัก การทำวิจัยครั้งต่อไปควรใช้การสัมภาษณ์แบบเจอหน้ากัน เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถสังเกตเห็นการใช้ชีวิตภายใต้วัฒนธรรมอินเดียที่แสดงออกผ่านการแต่งกายและท่าทางของผู้ให้สัมภาษณ์ได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อการตีความข้อมูลที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นจากการมีความรู้สึกร่วมและเกิดความเข้าใจถึงประสบการณ์ชีวิตและความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์

2. การทำวิจัยด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มคนไทยเชื้อสายอินเดียเพียงฝั่งเดียวสามารถสะท้อนให้เห็นเพียงความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างคนไทยเชื้อสายอินเดียกับคนไทยที่ผ่านการรับรู้ของคนไทยเชื้อสายอินเดียเท่านั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาถึงประสบการณ์ชีวิต มุมมอง และความรู้สึกของทั้งคนไทยเชื้อสายอินเดียและคนไทย เพื่อแสดงให้เห็นถึงรูปแบบความสัมพันธ์ทางสังคม มุมมอง และความรู้สึกของคนทั้งสองกลุ่มที่มีต่อกันได้มากยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าและให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ผู้วิจัยได้รับข้อมูลที่มีคุณภาพและเป็นประโยชน์ต่อการทำการศึกษาอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบคุณ รศ. ดร. โสวัตรี ณ ถลางและผู้ทรงคุณวุฒิของสำหรับข้อเสนอแนะที่ช่วยพัฒนาบทความให้มีความน่าสนใจและมีเนื้อหาที่สมบูรณ์ขึ้น

References

Ayuttacorn, A., Svetamra, A., and Santasombat, Y. (2020). **Indian Community in Chiang Mai: Identity, Religion and Trade Network**. [in Thai]. Chiang Mai: Indian Studies Center, Chiang Mai University.

Crawford, T. and Bohan, C. H. (2019). The Double Consciousness of African American Students Who Desegregated Atlanta Public Schools. **The Journal of Educational Foundations**, 32 (4), 142-165.

Ghasemi, M. (2020). A Study of Double Consciousness in Lauri Lemberg's St. Croix Avenue and Paula Ivaska Robbins' Below Rollstone Hill. **Journal Immigrants & Minorities Historical Studies in Ethnicity, Migration and Diaspora**, 38 (3), 255-272.

Itzigsohn, J. and Brown, K. (2015). "Sociology and the theory of Double Consciousness W. E. B. Du Bois's Phenomenology of Racialized Subjectivity". **Du Bois Review: Social Science Research on Race**. United Kingdom: Cambridge University Press.

Jamila, A. (2021). **The Phenomenon of Double Consciousness and its Effects on the International Students at Universities in the United States: A Phenomenological Study**, Doctor of educational leadership, University of St. Thomas.

Kamwang, A. (2011). "Sikhs in Siam and Lanna ; History of Settlement, Religion and Trading". [in Thai]. **Journal of Humanities and Social Sciences Khon kaen University,** 28 (2), 67-94.

Kanato, M. (1993). **The Settlement Pattern of Indians in Chiang Mai City**. [in Thai]. M.S. Geography, Chiang Mai University.

Kimprakone, P. (2008). **Interracial communication between Thais and Indian-Thais**. [in Thai]. Master of Arts (Speech Communication and Performing Arts), Chulalongkorn University.

Pongitthidech, P. (2019). **Sikh identity and action**. [in Thai]. Bachelor of Arts (Anthropology), Silpakorn University.

Prathet Ubon. (2021, 7 June). Khaek ban diao kan (Thai Sikh Ubon Ratchathani). [in Thai]. **Prathet Ubon**. Retrieved November 2, 2021, from https://youtu.be/Elocr3rtYdQ.

Rice Media Thailand. (2021, 23 May). Not Thai Enough. [in Thai]. **Rice Media Thailand**. Retrieved November 2, 2021, from https://www.facebook.com/ricemediathailand/videos/3572964466177582/.

Thorpe, C. et al. (2015). **The Sociology Book**. London: Dorling Kindersley.

Interviews

Ah. Islamism. **Interview**. December 7, 2021.

Al. Sikhism. **Interview**. December 8, 2021.

Bee. Buddhism. **Interview**. December 19, 2021.

Cindy. Namdhari. **Interview**. December 14, 2021.

Haroon. Brahmanism-Hinduism. **Interview**. December 5, 2021.

Moni. Brahmanism-Hinduism. **Interview**. December 5, 2021.

Rome. Sikhism. **Interview**. December 6, 2021.

Yash. Brahmanism-Hinduism. **Interview**. December 12, 2021.

การศึกษารูปแบบการทุจริต กรณี การจัดซื้อจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Study of Corruption in Thailand: A Case of Public Procurement Conducted by Sub-district Administrative Organizations

ตรีเนตร สาระพงษ์, ชูศักดิ์ เพรสค็อต, สมจิต ภู่ทอง,
อาทิตย์ นวลหอม, สัญญา โสภา และวรรณา วิรุณา วิรุณพันธ์
Treeneat Sarapong[1], Chusak Prescott[2], Somchit Phoothong[3],
Artit Nounhom[4], Sanya Sopa[5], and Wanna Wiroonapan[6]

Received: November 23, 2021/ Revised: May 5, 2022/ Accepted: June 20, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการทุจริต กรณีการจัดซื้อจัดจ้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย การวิจัยพบว่า การทุจริตหรือการกระทำความผิดมีอยู่ในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การตั้งงบประมาณ ทั้งงบปกติที่ได้รับการจัดสรรทุกปี และงบประมาณ เงินสะสม โดยการตั้งงบประมาณหรือวงเงินนั้น จะเกี่ยวข้องกับอำนาจในการอนุมัติและวิธีการจัดหา การกำหนดความต้องการ หรือกำหนดสเปคสินค้าเพื่อเอื้อประโยชน์ให้เอกชนรายใดหรือบริษัทใดรายหนึ่งให้ได้รับการคัดเลือก การจัดหาพัสดุ ก็จะมีการเสนอราคา โดยมีการสมยอม การทุจริตส่วนใหญ่จะอยู่ในวิธีการจัดซื้อแบบเฉพาะเจาะจง และการขออนุมัติจ่ายเงิน โดยมีการกำหนดงบประมาณมีการแบ่งซอยวงเงินเพื่อให้มีอำนาจหน้าที่ในการอนุมัติโดยผู้มีอำนาจ

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คอรัปชั่น การทุจริตต่อหน้าที่

---

[1] รองศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (Associate Professor, Faculty of Law, Ubon Ratchathani University), Email: treeneat.s@ubu.ac.th

[2] Correspondence, นักวิจัยอิสระ (Independent Researcher), Email: saktoi@hotmail.com

[3 4 5 6] สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในภาครัฐ ภาค 3 (Funding information, Office of Public Sector Anti-Corruption Commission, Region 3)

Abstract

The research aims to study forms of corrupt practices as conducted by subdistrict administrative organizations (SAO), in region 3 in Thailand. Data was collected from documentary research, in-depth interviews and focus groups. Findings show that there were irregularities in all steps of the public procurement. Corruption involved how the budgets were initiated - which included annual budgets and incremental budgets - until procurement was finalized. These budgets were set up with the following aspects in mind: how the budget was authorized; procurement procedure; the need for related items; and specifications for products or services to be obtained. These practices facilitated certain private firms to gain interest from biddings. As part of the procurement process, biddings were often found to be in the form of mutual consent. A method called "special procurement" was most frequently used. In addition, the budget was often divided into smaller sums so that the administrators in charge were able to authorize such biddings and make payments as part of the procurement procedure.

Keywords: local administrative organizations, corruption, malpractice

1. Introduction

There had been a variety of definitions of corruption coined by academics and international organizations. These included infringements of common interest for personal gains (Rogow and Lasswell 1978), misuse of authority by government officials for personal gains in addition to their regular wages (Klaveren 1990), abuse of entrusted power for personal benefit (Transparency International 2000) and use of a personal position to derive personal benefit (World Bank 2018). Essentially, corruption could be defined as any practice conducted by state employees, government officials, politicians, businessmen and general public with personal gain in mind (Office of the National Anti-Corruption Commission 2010).

Interviews conducted with various concerned individuals citing related documents during the study revealed a number of startling information and evidences connected with wrong or inappropriate practices. Names of these peole who were involved in the interview procedure are withheld as requested.

An interview with an official working with the Office of National Anti-Corruption Commission indicated that the number of corrupt practices in government agencies resulting in disciplinary action were on the rise and clearly alarming. 12,561 cases of corrupt practices were found and legally investigated during the period of 1912-1915.

Another government official working with the Office of Public Sector Anti-Corruption Commission gave information through an interview pointing out that during 2550-2557 the number of cases involving corrupt practices was rapidly increasing. Based on this data and other related sources obtained during the study, it is apparent that corruption in the country at various governmental levels is widespread as reflected by overall results of this study. Therefore, the situation is not to be simply seen just as a normal problem as claimed by certain circles. It is the severity of the situation that society should look at and seek appropriate remedy for the crisis in an urgent manner.

The Office of Public Sector Anti-Corruption Commission published its 1995 Annual Report indicating that the Ministry of Interior had the highest number of complaints in the country involving corrupt practices. Local administrative organizations were overseen by the Ministry of Interior. Among the most serious corruption charges, irregularities in public procurement were category ranked second highest which totaled 31 cases.

Information yielded through an interview with an official from the Office of Public Sector Anti-Corruption Commission, revealed that, based on collected data by the commission, there were rampant corrupt practices in local administrative agencies. These activities included projects of various

kinds such as construction of buildings and roads. Employees working for local administrative organizations were bribed so that individuals involved would omit from conducting proper inspection. Overall, fifty-two percent of complaints sent to the Office of Public Sector Anti-Corruption Commission, Region 3 involved corrupt practices. The nature and severity of the problem gave rise to this study.

2. Research Methodology

Documentary Research

Documentary research will be conducted on law relating to procurement and supplies administration, *Organic law* on the *prevention and suppression of corruption*, Law on executive *measures* for the *prevention and suppression of corruption,* law determining plan and process of *decentralization* to *local government organization*, including law relating to the establishment of the *local government organizations*.

In-depth Interview

It involves interviewing representatives of the relevant groups of people or touching on issues related to the patterns of corruption and formulating policy for identifying the patterns of corruption. The interview will be conducted among 15 people, consisting of a local government officer who is a Member of the Procurement Committee, an official of the Anti-Corruption Office in the public sector who is responsible for the case, 2 local government officials (who is not a supply administrator and not a member of procurement committee), 1 persons who is responsible for the inspection in the inspection committee, 2 local government officers who perform the duty as a supply administrator, 1 Officer from Department of Special Investigation who is in charge of the case, 2 officers from State Audit Office of Thailand, 1 local government supervisor at department level, 1 local government supervisor at

provincial level, 1 local government supervisor person at district level, 2 persons who complained of problems related to procurement, 1 senior expert. In the interview, the identity of the informant will be concealed by using a pseudonym.

Focus Group

Focus group emphasizes on recording opinions from sample group of 10 people, consisting of 2 persons who are responsible for the case, 1 scholar, 5 local government officials (separately, 3 practitioners and 2 executives), 1 entrepreneur and 1 person from public sector. The process encourages *brainstorming* ideas and formulating policies jointly in order to solve the problem or prevent the problem relating procurement of the *local government organizations.*

3. Literature Review

3.1 Definition of corruption

Analysis of documents collected in the study revealed that other than corrupt practices aimed for monetary gains, there were other forms of practices conducted with intention to receive personal benefits. In particular, malfeasances were often found during public hearing process. The Organic Act on anti-Corruption B.E.2561 indicates that *"an act of malpractice by a government official is when one performs breach of duty or nonfeasance in any mode of action for the public to believe that he or she holds a position with authorization to perform a certain duty or use such a position to gain a benefit for themselves or other individuals."* In the case of having a civil society hearing, the practice involved enticing people who held similar political ideology to attend the hearing. The data was then used to support the request for a budget claiming that such budget was initiated based on people's needs.

Udom Rathamarit (1987) opined that corruption and misbehavior as seen in the government circle involved use of authority and influences in their capacity as government officials for personal gain. This was because state employees were empowered to act on behalf of the state. The intention, however, was to protect the public's interest. Such authority was not intended to be tied to individuals. The concept for appointing these government officials was for them to serve as mechanisms that would act for benefits of the public at large. Therefore, when state employees misbehaved providing uncalled for benefits to themselves or friends, or expected rewards in various forms, or with intention to cause damages or losses to individuals or the government, such action was deemed to be corrupt and misbehavior in nature.

3.2 Civil society hearings

Through a synthesis of number of in-depth interviews, the study found that malpractices were often found to distort information or convince people to believe as ill-fatedly intended by government officials during the civil society hearing process. Normally, civil society hearings are held so that both the local administrative body with its entrusted power and the general public could jointly use financial resources to eradicate local problems/develop their own community. Although the requirement to hold public hearing was met, but such manipulation of real public opinion could be clearly seen because only a group of people who held similar view with administrators of a local administrative organization were involved in the public hearing activity. The intention of the law in this regard is for the government officials to hear and be aware of problems, needs and points of issues so that these aspects or issues can be accordingly addressed to. With such information, the government can then provide appropriate help suitable for a given locality. A 4-year plan to further move the community is normally

developed based on such data. In principle, such a plan, based on people's involvement, intends to make the community a self-reliance one and decentralize administrative power. The above malpractice reflects conflicts of interest and local politicians' intention to get a budget for their precinct. Essentially, selected natives are allured or persuaded to attend a civil society hearing to voice their opinions that mirror the wish of corrupt government employees, interest groups, and/or certain local politicians. Information and resolutions collected from such gatherings are then made into policy, rules and regulations. The end result therefore does not reflect real problems and meet people's needs.

4. Results

4.1 Forms of corrupt practices to develop operational plan and local legislation

Analysis of collected documents showed that after the 4-year plan was developed and approved, municipal law and regulations were to follow. Before such law and regulations could take effect, the local council, district-chief officer and Governor must also give their approval.

The Government Procurement and Supplies Management Act B.E. 2560, Section 55 stipulates that what is termed as "special procurement" can be administered in three different ways: 1) state agency may invite any firm that has specified qualifications to offer its bid, 2) any firm with specified qualifications may be invited to meet with the agency for negotiation concerning the bidding, and 3) in case the amount of money involved in the procurement is deemed to be substantially small, the state agency may make the procurement directly with a private firm. A substantially small amount, in this case, is indicated as not more than 50,000 baht or approximately US$ 1,560.

Analysis of various in-depth interviews, focus groups and collected documents regarding manners which led to corrupt practices can be summed up as follows:

1) Splitting of a given budget into smaller amounts. A given budget for various projects was split into amounts of not more than 50,000 baht so that these figures were within the state administrator's authority to give his or her approval to proceed with the procurement. Since the amount of money involved for each procurement was considered to be small, a special procurement method could then be utilized for this purpose and as such considered to be legal. In practice, a local legislation involving budgets for various projects in any given community must be passed before the money could be used. However, description of any given major project was often split into smaller ones and written in different pages so that it was difficult for the authority above to see that these activities came under the same project.

2) Use of extraordinary meetings to change certain legistration or municipal law. Extraordinary meetings were called so that the current legislation could be altered. The change here therefore did not reflect what was said while these politicians were soliciting votes during the past election.

3) Secquencing of projects to be administered. Through interviews, the study found that corrupt practices were administered through use of sequencing of projects. Here, certain projects deemed to be of less important to local people were put into effect before more significant ones so that this would favor particular politicians or interest group.

4.2 Forms of corrupt practice to alter operational plan

This study found that there were irregularities in administering the budget for the fiscal year. Communication was passed along to administrators of local administrative organizations wishing to receive funding for their precincts. The hidden message conveyed to these localities was that in order for budget

to be made available to any of these towns, administrators involved must choose pre-selected contractors that would agree to provide certain benefits to the broker. If such an agreement could not be made, there was a likelihood that the money would go elsewhere. Added budgets were at times made available to any of the precinct that agreed to share the money illegally gained through this process. Such activities showed that they were in conflict with the principle of decentralization and that there was lack of transparency. Furthermore, a conduct of this nature contradicted with the Regulations of the Ministry of Interior, 2005 and the 2nd revised version 2016, Section 4 of the same Regulations which provides detail on how local development may be processed. The matter here is an example of corruption reflecting theoriesas given by Robert Klitgaard (1991) as follows: C=M+D-A (Corruption+Monopoly+Discretion-Accountability). Collusive biddings were often found as part of these corrupt practices. Administrators of local administrative organizations made use of such collusions and/or passing of law or regulations so that a particular private firm was favored in the bidding process. Although it is unavoidable for the chief officer running any government organization to use his or her D (discretion) so that things can move forward in an efficient manner, but such practices must be done under clear rules and regulations, in transparent manner, and reasonably known to the public.

4.3 Forms of corruption in public procurement

A common malpractice to use a given budget earmarked for public procurement was to call for a specific bidding with the purpose to repair road. The road, in this instance, was still in a relatively good shape. But the decision was made to have the road "*repaired*" anyway. Once the money left over from other projects was transferred, it would then be put together and specified for a new project. A special procurement was then administered to

conduct the repair using the new-found budget. A pre-selected construction firm was singled out and specifically chosen as part of the bidding to complete the task.

As part of the above process, the budget was initially split into smaller sums for various biddings so that none of these amounts was beyond 50,000 baht which gave the authority power to give their necessary approval. Under this arrangement, because the budget was under 50,000 baht, the procurement could be conducted giving a specific private firm to get the contract.

Analysis of collected data revealed that the mayor was often the person who, where possible, combined various projects and split the overall budget into smaller sums making certain that none of these was over 50,000 baht. As pointed out earlier, these split projects would be written in the legislation placing them in parts of the legislation where they could not be easily spotted and recognized as coming from the same undertaking.

Upon passing of the annual ordinance, the mayor was the one and only person who coordinated with a preferred private firm to take part in the procurement. An employee working for a local administrative organization indicated in an in-depth interview that the mayor himself would deliver the procurement request documents to the supplies section and instructed the person in charge to go ahead making the procurement having a pre-selected firm to engage and chosen for the procurement. Such a practice was not considered to be illegal and perfectly in line with current procurement rules and regulations. Corruption of this nature did not have to be in monetary form. No one knew specific detail of the deal. The alarming point here is that there was lack of transparency and could result in substandard or inferior products being delivered to the state agency. Also, as part of the procurement process, Head of the Supplies Section or his subordinate would negotiate with the supplier and settled for a deal. Once a supplier or contractor was found,

Head of or an assigned person with authority from the local administrative organization would then take the next step in dealing with the supplier or contractor with support from a junior employee from the supplies section making necessary contacts and follow up activities. 10-18 % of the allowed budget was often paid to the authority to help pay for "*gasoline expense*" or to speed up the payment or making necessary arrangements so that that particular firm was chosen for the procurement. Other kinds of help to the potential winning firm also included provision of quotation papers and workload sheet. These papers were prepared in advance for the pre-selected firm entering the contract.

4.4 Form of corruption used in e-bidding

Malpractice in public procurement via e-bidding was found to be possible. In case of e-bidding a particular firm could go to the Comptroller General's Department and obtained a list of those planning to offer their bids. An arrangement was then made among these private firms to "*hua*" (term generally used in Thailand), or collude which made concerned parties to come to terms for a particular bidding.

Data concluded in a focus group conducted as part of the study showed that there were ways a pre-selected private firm could negotiate with a given local administrative organization. Anywhere between 10-18 % of the total winning bid would be asked for by the government agency. Mechanisms that allowed corrupt practices to take place were placed in various steps of the procurement. Essentially, using available mechanisms, it was possible for the Supplies Section to make necessary arrangements so that only one pre-selected private firm was involved in the e-bidding.

4.5 Form of corruption used during administration of the contract

Analysis of procedure concerning administration of signed construction contracts together with view given in an interview with a government official working at a local administration organization indicated that there were certain parts of the procedure that corrupt practices could occur. Normally, during any given construction a construction, a construction supervisor would be appointed to oversee the task to make certain that the work was conducted as specified in the contract. However, the study found that it was difficult to determine whether there were any irregularities committed or not. There were situations that the work could have been done below the standard as specified in the contract. For example, mixing of cement and sand for construction could be performed at a wrong ratio. In this case, only building material using proper mixing ratio would be shown to the construction control and acceptance committee when inspected. At times, sample of construction materials from elsewhere were given to the inspector. Fill and compaction work could also be improperly carried out during the initial phase of the construction. In brief, due to certain constraints and limitations, it was not possible for the construction control and acceptance committee to inspect all the details and oversee the work on a daily basis.

Upon completion of the work, corrupt practices occurred in various forms such as 1) the contractor offered a deal to submit the work as was, the remaining work or uncomplete work was verbally promised by the contractor be taken care of later, 2) the construction control and acceptance committee asked for benefits from the contractor, and 3) the SAO supervisor at times inspected the work in progress and found certain irregularities in the construction such as the width of steel plates used in the construction was not as specified in the contract; in such a case money would be given under the table. Also, the concerned SAO personnel often came for routine

inspection only on days when the weather was agreeable but would write in the work report that the site was visited every day. Another example of corrupt practice was when the SAO supervisor or Chief Executive of the SAO happened to use his or her relative or friend to commercially register business and involved in bidding for an announced project. If successful, the nominee in this case could get speedy service in approving each phase of the construction work. Shoddy works with many questionable aspects of the construction would then be presented to the construction control and acceptance committee for acceptance.

4.6 Form of corruption during inspection of work progress

The Ministry of Interior's Regulations on Procurement of Local Administration Units 1992, as amended to (No. 9) 2010 stipulates that, for any given procurement, a control and inspection committee must be appointed by the adminstrator of that concerned government agency. This committee has the duty to inspect work as completed during specified time frames based on procurement rules and regulations until the whole project is complete. A construction control and acceptance committee is also to be appointed by SAO or any other similar local government organization. The structure of these two committees is basically similar having one person serving as head of committee and at least two persons serving as committee members. In case public procurement was to be done by comparing available quatations, bidding, or method known as special procurement, each of the above committee must have at least two representatives with appropriate expertise from their community. This procedure, however, was often overlooked citing constraints of various forms during the decision making process.

While any given project is being carried out, each phase of work completion is inspected by the construction inspection committee. Analysis of collected interview data showed that malpractices often occurred during

this part of the project. Often, the commitee and other related personnel would accept the work without actually going out to inspect the work at the site but merely went along with what the contractor presented to them. A percentage of the agreed cost of that particular construciton work would be given to these people. The amount mentioned here was agreed upon by both parties using various dubious means of communication before the work was inspected and accepted by the construction control and acceptance committee. To speed up the payment for each phase of the construction, the contractor would at times give money to the construction control and acceptance committee. In principle, such a practice violated the Ministry of Interior's Regulations on Procurement of Local Administration Units 1992, the Government Procurement and Supplies Management Act B.E. 2017, and the Liability for Wrongful Act of Officials Act 1996, but the activity took place anyway. Clearly, the process was not transparent and corruption, unfortunately, was found to be frequent.

4.7 Form of corruption during project control process

The Ministry of Interior's Regulations on Procurement of Local Administration Units 1992 (amended) stated that while the construction is being carried out, a construction supervisor is to be appointed to control the quality of the work in progress. Controlling and inspection of the progress of the work being made was often loosely done thus enabling malpractices to occure at this stage.

4.8 Form of corruption during payment for each phase of work completion

Based on analysis of in-depth interviews with personnel working with various SAO's, the study found that corrupt practices often occurred at this particular stage of any given project. Payments were sometimes made without

work being fully completed for each phase and before the Finance Unit making proper written request to authority above for these payments. Cheques were found to have been written for the contractor in this scenario, at times in advance ahead of schedule. Also, as part of the malpractice, personnel involved in the payment process would make quicker payments than usual to the contractor. In providing such a special service, monetary benefit was accordingly given by the contractor. In certain projects where highly specialized expertise was required for the person to act as a construction supervisor, such a person would have to be acquired from another SAO area. Special *"gifts"* would then be provided by the contractor so that the work could proceed quickly and smoothly.

5. Conclusion and Recommendation

5.1 Conclusion

Analysis of collected data throughout the period of study concerning investigation of procurement practices conducted by various SAO's in region 3 revealed that there were ample corrupt practices that were done in various forms at practically all stages. Such irregularities involved bidders, government employees, and local politicians. Corrupt practices began during civil society hearings for the purpose of creating the 4-year development plan for the community involving administrators of the SAO's and people who served as their political base networks. Because data collected during civil society hearings was not based on current local problems and people's actual needs, budgets were therefore not proposed for solving real problems and developing the area for benefits of local citizens. These budgets were often proposed and later written in dubious forms before passing them in local legislation. For public procurement, budgets for various projects were at times technically prepared for official approval by splitting a large project into subprojects with smaller figures so that these amounts of money were within

SAO administrators' authority to approve the subsequent bidding requests. Writing of specifications and choosing a less than ideal procurement method, frequently using the method called "*special procurement*," were done in manners so as to allow certain private firms to gain advantage over other competing companies. The firms involved in the bidding process at time colluded so that a particular firm could win the bidding.

5.2 Recommendations

1. At the policy making level, high level administrators need to make earnest efforts to govern procurement rules and regulations as stipulated in the Government Procurement and Supplies Management Act 2017. These chief officers must set themselves as good examples for their subordinates to follow. The popular use of *"special procurement method"* must be reviewed and considered if further use is avoidable. It is highly desirable for the Office of Public Sector Anti-Corruption Commission to get more deeply involved in tackling the corruption problems. Visits at SAO's every six months should be conducted to scrutinize procurement activities and give related suggestions as needed.

2. The Thai government needs to overhaul the law concerning civil society hearings as normally seen. Past practices clearly showed that having chosen people to voice their opinions during civil society hearings were contradictory to the spirit of the law.

3. Results of this study should be further synthesized and used for tackling corrupt procurement practices. Brief Policy papers based on such findings should be published and distributed to all centers under the supervision of Office of Public Sector Anti-Corruption Commission.

4. Together with principles given by Robert Klitgaard (1991), results of this study should be presented to concerned government agency so that certain rules and regulations inherent in current procurement law could be

revised. In particular, aspects concerning procurement monopoly and SAO administrators' power to use their discretion as part of the procurement process should be reconsidered and appropriately decreased as deemed befitting.

5. *Local government organizations* should have Integrity pact in the performance of duties by the officers at all levels.

References

Anantakun, A. (1978). **Department of Local Administration**. [In Thai]. Bangkok: Thammasat University.

Borommanan. N. (1990). **Administrative Law**. [In Thai]. Bangkok: Winyuchon.

Chiangkun, W. (2006). **The Guidelines for Suppression of Corruption: A Contrast of Thai and other Countries**. [In Thai]. Bangkok: Saitharn Publishing,

Choowong, C. (1996). **Thai Local Government**. [In Thai]. Bangkok: Chulalongkorn University Political Science Alumni Association.

Dhiravegin, L. **Decentralisation and Participation in Rural Development**. [In Thai]. Bangkok: Thammasat University, 1982.

Hiranto, U. (1980). **Local Government**. [In Thai] Bangkok: Odeon Store.

Klaveren, V. (1990). **The Concept of Corruption in Political Corruption: A Handbook**, edited by Arnold J Heidenheimer, Michael Johnston, and Victor T. LeVine. New Brunswick, N.J.: Transaction.

Klitgaard, R. (1991). **Controlling Corruption**. Oakland: University of California Press.

Kreethathorn, B. (2007). **The Authority and Duties of the National Counter Corruption Commission in Investigating Corruption in the Area of public Procurement**. [In Thai]. (Master's thesis), Ramkhamhaeng University,

Phongpaichit, Pasuk and Piriyatangsan, S. (1990). **Corruption and Democracy in Thailand**. [In Thai]. Bangkok: 179 Printing.

Office of the National Anti-Corruption Commission. (2010). **International Counter Corruption Measures and Practices: Application for Thailand**. [In Thai]. Bangkok: Office of the National Anti-Corruption Commission.

Rogow, A. and Lasswell, Harold. (1978). **Corruption, and Rectitude**. New Jersey: Englewood Cliffs.

Rathamarit, U. (1987). **Some Issues about Anti-Corruption Law**. [In Thai]. Bangkok: Faculty of Law Thammasat University.

Sanyawiwat, S. (1997). **Social Problems**. [In Thai]. Bangkok: Chulalongkorn University,

Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2012*. Berlin: Transparency International, 2012.

Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2013*. Berlin: Transparency International, 2013.

Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2014*. Berlin: Transparency International, 2014.

Transparency International. *Corruption Perceptions Index 2015.* Berlin: Transparency International, 2015.

Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2016*. Berlin: Transparency International, 2016.

Transparency International, *Corruption Perceptions Index 2017*. Berlin: Transparency International, 2017.

Transparency International. *Background Paper to the 2000 Corruption Perceptions Index*. Berlin: Germany, 2000.

World Bank. *Anticorruption Fact Sheet*. Washington, DC: World Bank, 2018.

-ความสัมพันธ์ล้านช้างไดเวียดปี ค.ศ. 1353 -1470
Relationships of the Lanxang Kingdom and the Daiviet Kingdom during 1353-1470 A.D.

สุธิดา ตันเลิศ[1] และ อนันท์ธนา เมธานนท์[2]
Sutida Tonlerd and Ananthana Methanon
Received: November 8, 2021/ Revised: April 27, 2022/ Accepted: May 6, 2022

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียด ระหว่าง ค.ศ. 1353 -1470 โดยศึกษาวิเคราะห์จากหลักฐานเอกสารประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องที่ผลิตขึ้นใน 4 ช่วงเวลา คือ 1) สมัยก่อนอาณานิคม หรือก่อน ค.ศ. 1893 2) สมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1893 - 1953) 3) สมัยพระราชอาณาจักรลาว (1954 - 1975) 4) สมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว หรือ ตั้งแต่ วันที่ ธันวาคม ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาระบบความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่ได้รับอิทธิพลมาจากการติดต่อระหว่างสองรัฐในช่วง ค.ศ. 1353-1470 และเพื่อวิเคราะห์การตีตราฐานะของลาวที่ด้อยกว่าเวียดนามในช่วงร่วมสมัย การศึกษานี้พบว่าความสัมพันธ์ล้านช้าง-ไดเวียดระหว่าง ค.ศ. 1353 -1470 มี 3 ลักษณะ คือ หนึ่งความสัมพันธ์แบบเครือญาติตามตำนานขุนบรมราชาทิราช สอง ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจสมัยเจ้าฟ้างุ้มถึงสมัยเจ้าล้านคำแดง ซึ่งสองอาณาจักรมีฐานะที่เท่าเทียมกันตามปรากฏในเอกสารจีน และลักษณะที่สามคือ

---

[1] อาจารย์ หลักสูตรภาษาและวัฒนธรรมอาเซียน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University), Email: sutida.t@ubu.ac.th

[2] ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หลักสูตรประวัติศาสตร์และการจัดการมรดกวัฒนธรรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (Lecturer, Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University),
Email: ananthana.m@ubu.ac.th

ความสัมพันธ์เชิงขัดแย้งแข่งขัน ซึ่งเกี่ยวพันกับพื้นที่ชายแดนตะวันออกเฉียงเหนือของอาณาจักรล้านช้าง

คำสำคัญ: อาณาจักรล้านช้าง อาณาจักรไดเวียด ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักร ประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำโขง คริสต์ศตวรรษที่ 14-15

Abstract

This article is a study of the relations between the Lan Xang Kingdom and Dai Vietnam from 1353 to1470 A.D. by analyzing details from the related historical sources generated in four periods: 1) the Pre-colonial Period (pre-1893), 2) the Colonial Era (1894-1954,) 3) the Kingdom of Laos Period (1954-1975), and 4) the People's Democratic Republic Period (post- 2nd December 1975). This research aimed to study the kaleidoscopic variety of perspectives of the complete array of special relationships between the Lao People’s Democratic Republic and the Socialist Republic of Vietnam and the influences by the contacts between the two kingdoms between 1353 and 1470 A.D. The article also analyzed if there were any critiques toward the tendency of stereotyping contemporary Laos as being inferior to Vietnam. The analyses revealed three characteristics of the Lan Xang - Daiviet relations. Firstly, the kinship system, as seen in the Khunborom Rachathirat legends. Secondly, the political-economic alliance during the period stretching from the Chao Fa Ngum to the Chaolankhamdeang reigns, which reflected the egalitarian status of the two kingdoms as documented in Chinese historical sources. Thirdly, contentious powers along the Northeast frontiers of Lanxang.

Keywords: Lanxang Kingdom, Daiviet Kingdom, the relationship between the Kingdoms, History of the Mekong during 14th-15th centuries

บทนำ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยความสัมพันธ์ของอาณาจักรล้านช้าง[3]และอาณาจักรไดเวียด[4] ระหว่างกลางคริสต์ศตวรรษที่ 14 - ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 มีวัตถุประสงค์หลักเพื่ออธิบายรูปแบบ “ความสัมพันธ์พิเศษรอบด้าน” ระหว่างสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามที่มีรากฐานมาจากรูปแบบความสัมพันธ์ของรัฐจารีตล้านช้างกับรัฐไดเวียด ที่ส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสมัยใหม่ (Tonlerd, 1998) รัฐจารีต หมายถึง ศูนย์อำนาจที่ดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมแบบท้องถิ่น โดยไม่มีอิทธิพลทางแนวคิดการเมืองแบบตะวันตก ในกรณีศึกษานี้ครอบคลุมระยะเวลาตั้งแต่ ค.ศ. 1353-1713 (กลางคริสต์ศตวรรษที่ 14 - ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 18) คณะผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดของระบบอุปถัมภ์ (patron and clients or patronage system) เพื่อจัดแบ่งรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของรัฐจารีตล้านช้างกับเพื่อนบ้านในสมัยจารีตซึ่งอยู่ระหว่าง ค.ศ. 1353-1893 ไว้ 3 ประเด็น กล่าวคือ

ประเด็นที่ 1 ด้านการเมือง แนวคิดระบบอุปถัมภ์ ใช้วิเคราะห์ล้านช้างติดต่อกับรัฐเพื่อนบ้านใน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ระบบบรรณาการ ล้านช้างมีจุดรุ่งเรืองสูงสุดในรัชสมัยของเจ้าฟ้างุ้ม[5] พระองค์รวบรวมอาณาจักรให้เป็นปึกแผ่น เพราะราชสำนัก

---

[3] ประเทศลาวมีชื่อที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น 4 ยุค อาณาจักรล้านช้าง (ค.ศ. 1353-1893) แคว้นลาวแห่งอินโดจีนฝรั่งเศส อินโดจีน (ค.ศ. 1893-1953) พระราชอาณาจักรลาว ค.ศ. 1953-2 ธันวาคม 1975) และสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ตั้งแต่วันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 เป็นต้นมา

[4] ประเทศเวียดนามมีชื่อที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น 6 ยุค 1) สมัยก่อนประวัติศาสตร์ 2) สมัยรัฐโบราณ (500-111 ปีก่อน ค.ศ. 3) สมัยตกอยู่ภายใต้การปกครองของจีน (111 ปีก่อน ค.ศ. - ค.ศ. 938) 4) สมัยราชวงศ์ (ค.ศ. 938-1857) ประกอบด้วยราชวงศ์ Ngo (ค.ศ. 393-967) ราชวงศ์ Dinh (ค.ศ. 968-1008) ราชวงศ์ Ly (ค.ศ. 1009-1224) ราชวงศ์ Tran (ค.ศ.1225-1399) ราชวงศ์ Ho (ค.ศ. 1400-1427) ราชวงศ์ Le (ค.ศ. 1428-1789) ราชวงศ์เหงียน (ค.ศ. 1802-1945) 5) สมัยอาณิคมฝรั่งเศส (ค.ศ. 1858-1954) 6) สมัยสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม (ตั้งแต่วันที่ 2 กรกฎาคม 1976 เป็นต้นมา) มีข้อสังเกตว่า นักคิดบางกลุ่มเสนอว่าไดเวียดคือช่วงเวลาค.ศ. 968-1945 โดยจักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์เหงวียนเปลี่ยนชื่อจากไดเวียดมาเป็นเวียดนาม

[5] ภาษาลาวสะกดเจ้าฟ้างุ่ม ผู้วิจัยใช้คำเรียก เจ้าฟ้างุ้ม ยกเว้นการอ้างอิงจากเอกสารต้นฉบับจะคงสำนวนเดิมตามเอกสารต้นฉบับเมื่ออ้างอิงในเนื้อหา

กัมพูชา หรือเขมร หรือขะแมร์[6] ได้ให้ความช่วยเหลือพระองค์ บรรดารัฐเพื่อนบ้านจัดส่งบรรณการไปยังราชสำนักหลวงพระบาง (Le Boulanger, 1931: 43; Stuart-Fox, 1997:9-11; Lorrillard, 2001: 19-33) กลุ่มที่ 2 การถ่วงดุลอำนาจ อาทิ การเมืองแบบสองฝ่ายฟ้า (De Xiengkhouang, 1950: 2; Vongkotlattana, 1952: 3) และกลุ่มที่ 3 การแต่งงาน (Le Boulanger, 1931: 43)

ช่วง ค.ศ. 1353-1470 การเติบโตของรัฐจารีตล้านช้าง หลวงพระบาง กับไดเวียดยังสะท้อนโครงสร้างระบบการเมืองบริเวณลุ่มน้ำโขง คือ การเป็นรัฐบรรณาการของจีน[7] ช่วง ค.ศ. 1353-1470 ราชวงศ์จีนยังคงขยายอิทธิพลในพื้นที่ตอนบนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือตอนใต้ของจีน ทั้งยังสนับสนุนแนวคิดการเคลื่อนย้ายของคนที่พูดภาษาไท-กะไดจากเดียนเบียนฟูมายังหลวงพระบาง ความสัมพันธ์ของอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียดยังเชื่อมโยงการติดต่อของหลวงพระบางกับไดเวียดที่สัมพันธ์กับพื้นที่เมืองเชียงขวาง นักประวัติศาสตร์ไทยวิเคราะห์ฐานะของล้านช้างสมัยอยู่ภายใต้การปกครองของสยามว่าเป็น “ล้านช้างเป็นเมืองสามฝ่ายฟ้า” หมายถึง รัฐที่ส่งบรรณาการให้แก่ทั้งราชสำนักสยาม เวียดนาม และจีน แต่สมัยเจ้าสามเสนไทครองราชย์ ค.ศ. 1372-1416 ถึง เจ้าล้านคำแดงครองราชย์ ค.ศ. 1416-1428 ราชสำนักจีนบันทึกความขัดแย้งของจีนกับไดเวียดที่พาดพิงถึงล้านช้าง (Wade, 2005) ดังนั้น การตีตราว่าลาวด้อยกว่าเวียดนาม เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ซึ่งต้องได้รับการศึกษาและวิเคราะห์ต่อไป

---

[6] ประเทศกัมพูชามีชื่อที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น 7 ยุค กล่าวคือ อาณาจักรฟูนัน อาณาจักรเจนละ อาณาจักรเขมรก่อนสมัยพระนคร อาณาจักรเขมรสมัยพระนคร อาณานิคมอินโดจีนแห่งฝรั่งเศส สาธารณรัฐสังคมนิยมประชาธิปไตยกัมพูชา ราชอาณาจักรกัมพูชา

[7] ประเทศจีนมีชื่อที่สอดคล้องกับพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แบ่งออกเป็น 3 ยุค กล่าวคือ ยุคโบราณประกอบด้วย ราชวงศ์เสี่ย (2070-1600 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ราชวงศ์ซาง (1600-1046 ปีก่อนคริสต์ศักราช) และราชวงศ์โจว (146-256 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ยุคจักรวรรดิประกอบด้วย ราชวงศ์ฉิ่น (221-207 ปีก่อนคริสต์ศักราช) ราชวงศ์ฮั่น (221ปีก่อน ค.ศ.-ค.ศ. 202) สมัย 3 อาณาจักร (ค.ศ. 220-280) ราชวงศ์จิ้น (ค.ศ. 266-420) สมัย 16 ราชวงศ์ (ค.ศ. 266-420) ประกอบด้วย ราชวงศ์เหนือและราชวงศ์ใต้ (ค.ศ. 420-589) ราชวงศ์สุ่ย (ค.ศ. 581-618) ราชวงศ์ถัง (ค.ศ. 618-907) สมัย 5 ราชวงศ์ 10 อาณาจักร (ค.ศ. 907-979) ได้แก่ ราชวงศ์ซ่ง (ค.ศ. 960-1279) ราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1271-1368) ราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368-1644) ราชวงศ์ชิง (ค.ศ. 1644-1912) และยุคใหม่ จีนคณะชาติ (ค.ศ. 1912-1949) สาธารณรัฐประชาชนจีน 1 ตุลาคม 1949 เป็นต้นมา

งานศึกษาของ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (Mettariganon, 2019:60) วิเคราะห์ปรากฏการณ์ระหว่าง ค.ศ. 1353-1470 จาก เอกสารชั้นรองของสยาม Phongsawadanyuan (2017: 146 cited in Mettariganond, 2019: 60) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า จักรพรรดิไดเวียดมีธรรมเนียมการขยายอำนาจมายังพื้นที่ตะวันตกเฉียงเหนือกลุ่มคนที่ลาวกาวในเขตตรอกเขา ลำธาร สมัยเจ้าฟ้างุ้มคือผู้นำที่เก่งกล้า สามารถสะกัดการรุกคืบของจักรพรรดิไดเวียดเข้ามายังดินแดนหลวงพระบาง ผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อเสนอของดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ มีข้อสังเกตว่า ประเด็นระบบการเมืองของลุ่มน้ำโขงสมัยจารีตยึดโยงกับระบบเครือญาติ กลุ่มชาติพันธุ์ ของกลุ่มคนที่พูดภาษาไท-กะไดในอาณาเขตอานามหรือไดเวียด

ประเด็นที่ 2 ด้านเศรษฐกิจ ดินแดนล้านช้างตั้งอยู่ตอนในภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่อุดมไปด้วยทรัพยากรทางธรรมชาติ สมัยจารีต กษัตริย์ล้านช้างจัดส่งสินค้าของป่า เช่น กระวาน นอแรด ขี้ผึ้ง และแรงงานทาส ให้แก่รัฐที่เข้มแข็งกว่าล้านช้างไม่ได้โดดเดี่ยวจากรัฐภายนอก แต่เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางการค้าสายแพรไหม (Mazuhara, 2003) อย่างไรก็ตาม มีเป็นประเด็นใหม่ว่าด้วย ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 15 จักรพรรดิเลเหล่ยขยายอำนาจมายังพื้นที่ชายแดนตะวันตกเฉียงเหนือของไดเวียดเพื่อควบคุมเส้นทางการค้า (Li, 2010)

ประเด็นที่ 3 ด้านสังคม ล้านช้างเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายด้านสังคมวัฒนธรรมกับผู้คน ดังนั้น รัฐเพื่อนบ้าน ชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มชาติพันธุ์จึงเป็นตัวละครหลักในการสร้างประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของลาว ราวคริสต์ศตวรรษที่ 15 เลเหล่ย แม่ทัพในพื้นที่แง่อานหลบหนีกองทัพราชวงศ์หมิงเข้ามาในอาณาจักรล้านช้าง หลบภัยในพื้นที่รอยต่อชายแดนล้านช้าง-ไดเวียดถิ่นอาศัยของผู้คนที่หลากหลายชาติพันธุ์ อาทิ เชียงขวาง หรือเมืองพวน[8]

ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (Mettariganon, 2019) อธิบายการแบ่งเขตแดนของอานามกับล้านช้างสมัยเจ้าฟ้างุ้มแสดงให้เห็นความแตกต่างของกลุ่มชาติพันธุ์รวมทั้งมีลักษณะการตั้งบ้านเรือนที่มีลักษณะเฉพาะของคนสองกลุ่ม ผู้วิจัยมีความเห็น

[8] หรือ เชียงขวาง หรือเอกสารจีนกับเวียดนามเรียก เจิ๊นนิญ หรือโบ่นมาน (Bồn Man) หรือเจิ๊นนิญ หรือตรันนินห์ (Trấn Ninh) ผู้วิจัยใช้คำเรียก เชียงขวาง ยกเว้นการอ้างอิงจากเอกสารต้นฉบับจะคงสำนวนเดิมตามเอกสารต้นฉบับเมื่ออ้างอิงในเนื้อหา

เพิ่มเติมว่า ศูนย์อำนาจหลวงพระบางกับไดเวียดมีประสบการณ์ด้านการติดต่อกับกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่รอยต่อชายแดนมาอย่างยาวนาน ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาพันธมิตรด้านเศรษฐกิจและการเมืองสมัยอาณานิคมและสมัยหลังอาณานิคม โดยเฉพาะยิ่งขบวนการสังคมนิยมลาวและเวียดนามที่ก่อตั้งกองกำลังติดอาวุธในสงครามต่อสู้เพื่อเอกราชในพื้นที่กลุ่มชาติพันธุ์

นอกจากนี้ ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ (Mettariganon, 2019) ยังสรุปว่าความสัมพันธ์ของล้านช้างกับไดเวียด ช่วง ค.ศ. 1353-1975 สามารถแบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ระยะที่หนึ่ง ค.ศ. 1353-1893 จากการวิเคราะห์เอกสารโบราณลาวและเวียดนาม Mettariganond (2019) สรุปข้อสังเกตไว้ 4 ประเด็น ได้แก่ 1) ตำนานขุนบรมราชาทิราช แบ่งโอรสคนที่ 1 ไปปกครองหลวงพระบาง คนที่ 3 ไปปกครองเมืองแกว (เวียดนาม) แต่ตำนานขุนบรมราชาทิราชฉบับพระวิชุลราชเจ้าไม่ระบุเนื้อหาดังกล่าว เนื้อความเหล่านี้ปรากฏใน Phonsawadan Lanxang (1914) และ Phonsawadan Luangprabang (1918) 2) การแบ่งเขตแดนระหว่างล้านช้างกับไดเวียด ไม่ปรากฏในเอกสารเวียดนาม 3) สงครามความขัดแย้งลาว-เวียดนามในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 ในที่นี้ ผู้วิจัยยังไม่กล่าวถึงโดยละเอียดในบทความนี้ และ 4) เจ้าชายล้านช้างลี้ภัยทางการเมืองไปยังเวียดนามและจักรพรรดิเวียดนามได้ให้ความช่วยเหลือ ในช่วงที่ 2 ซึ่งเป็นสมัยใหม่ ค.ศ. 1893-1975 โดยภาพรวมแล้ว ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของกองอาสาสมัครเวียดนามที่เข้ามาช่วยเหลือขบวนการปฏิวัติสังคมนิยมลาวช่วง ค.ศ. 1930-1975 (Mettariganon, 2019)

จากข้อสังเกตข้างต้น บทความนี้วิเคราะห์ระบบความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามซึ่งสืบเนื่องมาจากรัฐโบราณทั้งสองว่ามีปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์ลักษณะตีตราสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบันอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

งานศึกษานี้เป็นการวิจัยเอกสารประวัติศาสตร์ที่กล่าวถึงเหตุการณ์ความสัมพันธ์ล้านช้าง -ไดเวียด ช่วง ค.ศ. 1353 -1470 เริ่มขอบเขตการศึกษาด้วยการ

วิเคราะห์ปีสถาปนานาล้านช้าง ค.ศ. 1353 สิ้นสุดปี ค.ศ. 1470 เมื่อราชวงศ์เลบุกโจมตีอาณาจักรจามปา เหตุการณ์ ค.ศ. 1353-1470 ในประวัติศาสตร์ล้านช้างคือช่วงเวลาตั้งแต่รัชกาลเจ้าฟ้างุ่ม ครองราชย์ช่วง ค.ศ. 1353- ค.ศ. 1373 ซึ่งถือเป็นปฐมกษัตริย์ผู้ก่อตั้งอาณาจักรล้านช้าง จนถึงรัชกาลเจ้าไชยจักรพรรดิแผ่นแผ้ว ครองราชย์ช่วง ค.ศ. 1438- ค.ศ. 1479 (Marthieu, 1959: 34-35) ขณะที่ในอาณาจักรไดเวียดเป็นช่วงเวลาใต้การปกครองของราชวงศ์เจิ่น (Trần) (ค.ศ. 1225-1400, 1407 - 1413) ราชวงศ์โห่ (Hồ) (ค.ศ. 1400-1407) และ ราชวงศ์เล (Lê) (ค.ศ. 1428-1789) (Nguyen, 2014) มีขั้นตอนการศึกษา 4 ขั้นตอน

ขั้นตอนแรก การรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เอกสารชั้นต้น กลุ่มเอกสารชั้นรอง และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ฉบับภาษาไทย ภาษาลาว ภาษาเวียดนาม ภาษาอังกฤษ และภาษาฝรั่งเศส เอกสารผลิตขึ้น 4 ช่วงเวลาด้วยกัน

สมัยก่อนอาณานิคม หรือสมัยอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียด เอกสารชั้นต้น ได้แก่ เอกสารหมิงสือลู่ ฉบับแปลเป็นภาษอังกฤษของ Geoff Wade (2005) เอกสารชั้นรอง เอกสารชั้นรองพงศาวดารเวียดนาม 2 ฉบับ (Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương 2 vols., 1998[9]; Đại Việt sử ký toàn thư vol.I, 1998)[10]

สมัยอาณานิคม ส่วนใหญ่เอกสารจัดอยู่ในกลุ่มเอกสารชั้นรอง เช่น The Phongsawadan Lanxang (1914) The Phongsawadan Luang Prabang (1918)

---

[9] ภาษาเวียดนาม ด่ายเหวียตสื่อกี๋ต่วานทือ (Đại Việt sử ký toàn thư) (พงศาวดารมหาอาณาจักรเวียด ฉบับสมบูรณ์) พงศาวดารฉบับราชสำนัก ประมวลครั้งแรกในคริสต์ศตวรรษที่ 13 โดยเลวันฮึว (Lê Văn Hưu) เรียบเรียงเนื้อหาเพิ่มเติมในคริสต์ศตวรรษที่ 15 โดย ฟานฟูเตียน (Phan Phu Tiên) โงสีเลียน (Ngô Sĩ Liên) และฝ่ามกงจื๊อ (Phạm Công Trứ) เรียบเรียงเนื้อหาเพิ่มเติมในคริสต์ศตวรรษที่ 17 เนื้อหาลำดับตามสมัยของผู้ปกครอง เริ่มตั้งแต่สมัยตำนานจนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 17 ผู้วิจัยเลือกใช้ฉบับที่พิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Nhà xuất bản Khoa Học Xã Hội พิมพ์ใน ค.ศ. 1998

[10] เคิมดิ่ญเหวียตสือทงซ้ามเกืองหมุก (Khâm định Việt sử Thông giám cương mục) (สารานุกรมประวัติศาสตร์เวียด ฉบับประมวลตามพระราชโองการ) พงศาวดารรูปแบบสารานุกรม ประมวลขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 19 (ค.ศ. 1884) สมัยราชวงศ์เหงวียน (ค.ศ.1802 – 1945) โดยคณะขุนนางราชสำนัก เนื้อหาลำดับเหตุการณ์ตามสมัยของผู้ปกครองตั้งแต่สมัยตำนานจนถึงสิ้นสุดราชวงศ์เล (ค.ศ. 1788) ผู้วิจัยเลือกใช้ฉบับที่ตีพิมพ์โดยสำนักพิมพ์ Nhà xuất bản Giáo Dục ค.ศ. 1998

ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่ได้ใช้ The Phongsawadan Cahbhab Kanjanapisek Vol. 9 (2002) ในการเทียบเคียงกับสองฉบับข้างต้น แต่ใช้ Histoire du Laos Française (Le Boulanger, 1931) เข้าสู่ขบวนการศึกษาวิเคราะห์

สมัยพระราชอาณาจักรลาว ศึกษาหนังสือประวัติศาสตร์ลาว 2 เล่ม ของ Sila Viravong (1964) และ Jumsai Na Ayuthaya (1967) สมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เอกสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาประกอบด้วย งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือ บทความ และฐานข้อมูลออนไลน์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หนังสือประวัติศาสตร์ลาวสมัยดึกดำบรรพ์ถึงปัจจุบัน (Phommachan et al. , 2000)

ขั้นตอนที่ 2 ผู้วิจัย แบ่งเป็นประเด็นศึกษาต่าง ๆ ได้แก่ เครือญาติตามตำนานขุนบรมราชาทิราช การแบ่งเขตแดน รัฐบรรณาการของจีน และความขัดแย้งในพื้นที่เชียงขวาง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้วิจัยวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ เพื่อสะท้อนความสัมพันธ์ล้านช้าง-ไดเวียด ช่วง ค.ศ. 1353 -1470 จากการวิเคราะห์ พบประเด็นสำคัญมี 3 ลักษณะสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติร่วมเผ่าพันธุ์ ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นพันธมิตรทางการเมือง และความสัมพันธ์เชิงขัดแย้งแข่งขันระหว่างอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียดระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 14-15 ถือได้ว่าส่งผลต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของดินแดนด้านตะวันออกของภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยเขียนผลการศึกษาวิเคราะห์โดยการพรรณนาวิเคราะห์ แล้วนำเสนอในรูปแบบบทความวิชาการ บทความวิจัย และรูปเล่มวิจัย นอกจากนี้ ยังมีการนำเสนอภาคบรรยายแบบปากเปล่าด้วย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา ความสัมพันธ์ล้านช้างกับไดเวียด ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่น่าสนใจด้วยกัน 3 ประเด็น ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ในฐานะเครือญาติร่วมเผ่าพันธุ์จากตำนานขุบรมราชาทิราช ความสัมพันธ์ในฐานะเป็นพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจ และความสัมพันธ์เชิงขัดแย้งแข่งขันระหว่างสองอาณาจักร ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ความสัมพันธ์ในฐานะเครือญาติร่วมเผ่าพันธุ์จากตำนานขุนบรมราชาทิราช

ความสัมพันธ์ของล้านช้างกับไดเวียดปรากฏในเนื้อหาเอกสารโบราณลาวคือตำนานขุนบรมราชาทิราช แม้ว่าต้นฉบับตำนานขุนบรมราชาทิราชจะไม่ปรากฏ แต่ก็มีการเขียนตำนานนี้ขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรในสมัยพระเจ้าวิชุลราช (ค.ศ. 1502-1520) และเหลือเป็นหลักฐานลายลักษณ์ที่ถือได้ว่าเป็นหนังสือประวัติศาสตร์ล้านช้างเล่มแรก กล่าวถึงบรรพชนคนล้านช้าง หมายถึงกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะได แบ่งลูกชาย 7 คนไปปกครองดินแดน 7 แห่ง กล่าวคือ เมืองชวา เมืองหนองแส เมืองอโยธยา เมืองโยนก เมืองปะกัน เมืองคำเกิด เมืองพวน

ในสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1893-1954) รัฐบาลสยาม กับรัฐบาลฝรั่งเศส ชำระใหม่เนื้อหาตำนานขุนบรมราชาทิราช (The Phongsawadan Lanxang, 1914: 9-14; Le Boulanger, 1931: 31-32) ทั้งสองฉบับมีเนื้อความที่ตรงกันว่าด้วยกันจัดแบ่งโอรสไปปกครองเมือง “ขุนลอ โอรสองค์แรกไปปกครองเมืองชวา... สามจุสงไปปกครองเมืองปะกัน” The Phongsawadan Lanxang (1914: 14) ชำระหลังรัฐบาลสยามสูญเสียฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงให้กับฝรั่งเศส 11 ปี

ส่วนงานเขียนของ Le Boulanger (1931: 31-32) ตีพิมพ์เผยแพร่ภายหลังจากที่ฝรั่งเศสปกครองลาวได้ 38 ปี อ้างถึงอาณาเขตของอาณาจักรล้านช้างตามตำนานขุนบรมราชาทิราช เพื่อเอื้อต่อการอ้างความชอบธรรมของฝรั่งเศสในการปกครองลาว และรองรับการเติบโตของรัฐชาติแบบใหม่ให้แก่ลาว สรุปใจความได้ว่าลำดับที่ 1 ขุนลอปกครองล้านช้างฮ่มขาว ลำดับที่ 2 เจ็ดเจืองปกครองเมืองพวน (ที่ราบสูงเชียงขวางและที่ราบลุ่มน้ำเงียบ ถึง บอริคัน) ลำดับที่ 3 ยี่ผานปกครองเมืองฮ่อ (สิบสองพันนา, ดินแดนแม่น้ำ สิบสองพัน) ลำดับที่ 4 จุสงปกครองเมืองปะกัน (ประเทศไทยในที่สูงตังเกี่ย แม่น้ำดำ) ลำดับที่ 5 สายาพงครองเมืองนีอูน (เชียงใหม่หรือล้านนา) ลำดับที่ 6 คำอินครองเมืองละโว้ (สยาม หรือล้านเพี้ยะ) ลำดับที่ 7 ลกกพูนครองเมืองหงสาวดี (เมืองพุกาม และเมืองปะกัน)

หลังสมัยอาณานิคม (ค.ศ. 1954- 1975) รัฐบาลพระราชอาณาจักรลาวให้ Viravong (1964: 24) เรียบเรียงประวัติศาสตร์ลาวให้ข้อมูลที่ตรงกับ (The Phongsawadan Lanxang, 1914: 9-14) ที่ตอกย้ำสายสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติกับเวียดนาม

มีข้อสังเกตว่า ตำราประวัติศาสตร์ฉบับมาตรฐานสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้ตัดเยื่อใยสายสัมพันธ์ของขุนบรมราชาทิราชที่เป็นเครือญาติกับอานาม Nouxey Phommachan et al ได้ตีความเขตปกครองของจุสงใหม่การเปลี่ยนเนื้อหาให้โอรสลำดับที่ 3 ไปปกครองเมืองพิมาย ไม่ใช่เมืองอานามตามที่ระบุไว้ในหลักฐานประเภทตำนานก่อนหน้า ดังเนื้อหาว่า โดยอ้างอิงมาจากงานนิพนธ์ดุษฎีบัณฑิตของ Souneth Photisane (1996: 142 cited in Phommachan et al, 2000: 40) ความว่า "สามจุส่งไปปกครองเมืองนครจุลมณีพรหมทัตร (พิมาย)" (Photisane, 1996: 142 cited from Phommachan et al, 2000: 40)

Mettariganond (2019) ได้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงชื่อโอรสกับเมืองที่ปกครองสมัยสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นความพยายามของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในการใช้อดีตรองรับการปรับปรุงความสัมพันธ์ของสองประเทศ ซึ่งผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว นอกจากนี้ Li (2010: 83-103) อธิบายชาวเวียดกับลาวอาจมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติมาแต่ดั้งเดิม ว่า "สมัยราชวงศ์หลี ที่ปกครองเวียดนามในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 11–13 มีการส่งองค์หญิงไปสมรสกับเจ้าพื้นเมืองชาวไทและจ้วงหรือหนุ่งหรือหนง ในพื้นที่ชายแดนจีนด้านมณฑลกวางสีและยูนนาน"

ความสัมพันธ์ฉันท์เครือญาติของชาวอานามหรือเวียดนามในพื้นที่เดียนเบียนฟูกับชาวล้านช้างตามตำนานขุนบรมราชาทิราชอยู่ในชุดองค์ความรู้ด้านภาษาศาสตร์ซึ่งคนสองกลุ่มจัดอยู่ในกลุ่มคนที่พูดภาษาตระกูลไท-กะไดด้วยกัน แต่หาใช่เครือญาติทางสายโลหิต แต่เป็นเครือญาติทางภาษา ในขณะที่ ชาวเวียดนามเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่พูดภาษาออสโตรเอเชียติก

อย่างไรก็ตาม เมื่อรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวต้องการสร้างประเทศไปสู่ระบบสังคมนิยมที่อยู่บนเงื่อนไขของเหตุผล หลักการทางวิทยาศาสตร์แต่ยังคงเปิดพื้นที่ให้ชาวลาวส่วนใหญ่เชื่อถือในตำนานขุนบรมราชาทิราช จึงนำไปสู่ประเด็นการศึกษาและวิเคราะห์เรื่องแนวคิดการสร้างชาติกับชาตินิยมลาวในลำดับต่อไป

เครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองและเศรษฐกิจ

เครือข่ายพันธมิตรทางการเมือง ระหว่างล้านช้างกับไดเวียด สะท้อนถึงความเท่าเทียมทางการเมืองอาศัยข้อมูลการแบ่งอาณาเขตอย่างสันติกับการจัดส่งบรรณาการสมัยเจ้าฟ้างุ้มซึ่งตรงกับข้อเสนอของ Mettariganond (2019: 63-72) ตามชุดข้อมูลหลักฐานที่กล่าวถึงรูปแบบเครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองกับเศรษฐกิจของล้านช้างปรากฏในเอกสารที่ศึกษา 4 ช่วงเวลา

ในพงศาวดารเวียดนามมีอรรถาธิบายประวัติความเป็นมาของ "หลาวกวา" อาจระบุเขตแดนของสองอาณาจักร ในเอกสาร Khâm Định Việt Sử Thông Giám Cương Mục vol. I (1998: 683 – 684) ว่า

> *...เป็นเผ่าหมาน เดิมคือ กวาซา อาณาเขตด้านตะวันออกติดต่อกับไดเวียด ด้านตะวันตกติดต่อกับปาไป่ซีฟู่ ทิศเหนือติดต่อกับเชอหลี่หรือเชียงรุ้ง สมัยจักรพรรดิหย่งเล่อแห่งราชวงศ์หมิง ได้ตั้งเป็นสำนักปกครองชายแดนของจักรวรรดิหมิง หรือ เซวียนเว่ยซื่อ ในสมัยราชวงศ์เหงวียนเรียกว่า อาณาจักรนามเจื๋อง*

เครือข่ายพันธมิตรทางการเมืองสะท้อนการแบ่งเขตแดนอย่างสันติสมัยเจ้าฟ้างุ้ม ปรากฏในเอกสารสมัยอาณานิคม The Phongsawadan Lanxang (1914: 13) ดังนี้ "กัดจูสงเล่า เอิ้นสั่ง ว่า ปู่เย่อ แม่น บ่อนบ้าน บูรีจักจากไปจุลนี ก่อนแล้วสมภารีพ่ยังมี เมือข่ม เขาพูน่องอาจขึ้นปางแก้ว โกศแท้แท่นบัว" Le Boulanger (1931: 48-49) ข้าหลวงฝรั่งเศสประจำลาว อธิบายเขตแดนของอานามกับล้านช้าง หลังพระเจ้าฟ้างุ้มต้องเผชิญหน้ากับประมุขแห่งอานาม ซึ่งที่สุดแล้วได้ยินยอมทำข้อตกลงและยอมรับการแบ่งอาณาเขตของสองอาณาจักรโดยใช้ลำน้ำที่แบ่งแยกดินแดนสองส่วน ดังนี้

> *...พระองค์เริ่มให้การสนับสนุนพันธมิตร. ท้าวคำย่อแห่งเจิ๊นนิญ... ขยายอาณาเขตไปทางตะวันออก หัวเมืองทางใต้ของล้านช้างหลายเมืองมีอาณาเขตถึงเทือกเขาอานาม เช่นเมือง เมืองสอง (วังเวียง) เมืองม่วนหรือคำม่วน เมืองหลวงหรือ ยมราช สามโพนหรือสะวันนะเขต ซาโปนหรือเซโปน มิลานหรือลาวบาว ... แม่น้ำดำเมืองไล หรือเมืองแถง...*

สมัยหลังอาณานิคม Mettariganond (2019: 63-72) ตั้งข้อสังเกตเนื้อหากล่าวถึงการแบ่งอาณาเขตของผู้นำล้านช้างกับไดเวียดที่เขียนและเรียบเรียงสมัยอาณานิคมได้กลายเป็นแนวทางการระบุอาณาเขตของลาวกับเวียดนาม ของ นักประวัติศาสตร์ลาวกับ นักประวัติศาสตร์ชาวลาวกับชาวไทย เช่น Viravong (1964) Manich Jumsai Na Ayuthaya (1971) และ Thongseub Suphamath (1979: 43-44)

นอกจากนั้น สองอาณาจักรยังปรากฏความสัมพันธ์ในรูปแบบพันธมิตรทางเศรษฐกิจ มีข้อสังเกตว่า ดินแดนไดเวียด ที่ราบสูงเชียงขวางและล้านช้าง ยังเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับมณฑลยูนนาน ซึ่งเป็นแหล่งทรัพยากรสำคัญอันหลากหลายเป็นที่ต้องการของผู้คนในดินแดนทางใต้ (Li, 2010: 87–88) ควบคู่ไปกับเมืองหัวพันกับเมืองเชียงขวางที่ส่งบรรณาการให้กับไดเวียด (Đại Việt sử ký toàn thư vol.I, 1998: 381)

อย่างไรก็ตาม เมื่อล้านช้างกับไดเวียดไม่สามารถประสานผลประโยชน์ระหว่างกันได้จึงเกิดการปะทะตามแนวที่ราบสูงเชียงขวางซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ที่ราบสูงอานาม ล้านช้างกับไดเวียดทำการแย่งชิงพื้นที่ชายแดนตะวันตก เชียงขวาง หรือที่ราบสูงเชียงขวาง หรืออาณาจักรพวน

ความขัดแย้งของล้านช้างกับไดเวียด

ความขัดแย้งของล้านช้างไดเวียดเกี่ยวพันกับจีน ประวัติศาสตร์ความขัดแย้งของล้านช้างกับไดเวียดยังเกี่ยวพันกับไอลาว หรือหัวพัน หรือซำเหนือ โบ่นมาน หรือเชียงขวาง หรือเมืองพวน หรือเจิ้ญนิน

ล้านช้างใช้กลวิธีถ่วงดุลอำนาจของจีนกับไดเวียดในสมัยจักรพรรดิหย่งเล่อแห่งราชวงศ์หมิงครองราชย์ ค.ศ. 1402-1424 ราชสำนักจีนได้เข้ามาปกครองไดเวียดในช่วง ค.ศ. 1407-1428 ซึ่งเป็นสมัยคาบเกี่ยวของรัชกาลเจ้าสามแสนไทครองราชย์ ค.ศ. 1372-1416 กับเจ้าล้านคำแดงครองราชย์ ค.ศ. 1416-1428 เอกสารหมิงสือลู่ (Wade, 2005) ช่วยอธิบายในช่วงทศวรรษที่ 1410 – 1420 จากเหตุการณ์เมื่อเลเหล่ยผู้นำชาวพื้นเมืองต่อต้านการยึดครองของจีนในเขตลามเซิน ซึ่งหลบหนีการไล่ล่าปราบปรามของจีนเข้าไปยังดินแดนลาว (ค.ศ. 1419) (Đại Việt sử ký toàn thư vol.I, 1998: 488-489) Le Boulanger (1931: 57) มองว่าในช่วงเวลานั้น ผู้ปกครอง

ล้านช้างช่วยเหลือกลุ่มกบฏไดเวียด เพื่อถ่วงดุลอำนาจกับจีน ท้ายที่สุดเจ้าล้านคำแดงทรยศต่อเลเหล่ย ให้ความช่วยเหลือจีนด้วยการผลักดัน ขับไล่เลเหล่ยออกจากล้านช้าง

Phommachan et al (2000: 152) คือตัวอย่างการใช้อดีตรองรับปัจจุบันด้วยการเชิดชูความสัมพันธ์ไดเวียดกับลาวที่เป็นรากฐานความสัมพันธ์แบบพิเศษรอบด้านของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวกับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม กล่าวถึง ในช่วง ค.ศ. 1417-1428 ชาวเวียดเริ่มต่อต้านการยึดครองของราชวงศ์หมิง ค.ศ. 1419 กองทัพลามเซิน (Lam Sơn uprising) ของเลเหล่ยต่อต้านการกดขี่ขูดรีดของราชวงศ์หมิงอยู่เขตเมืองทัญฮว๊า (Thanh Hóa) ได้หลบหนีการไล่ล่าของกองทหารจีนเข้าสู่เขตแดนลาวโดยผ่านดินแดนของชนกลุ่มน้อยแถบเชียงขวาง Phommachan et al (2000: 159-160) กล่าวถึงกองทัพราชวงศ์หมิงเข้าปราบปรามเจ้าแขวงฟานเหลียวได้ล่าถอยเข้าลาว ต่อมาได้ยึดเมืองเหง่อาน (Nghệ An) แต่ถูกปราบปราม จึงไปตั้งมั่นในเขตงามเซา งามโฟ (ฮาติง - Hà Tĩnh) ติดแดนลาวประชาชนบรรดาเผ่าให้การช่วยเหลือฟานเหลียว ซึ่งเป็นทหารของลามเซิน

หลังชัยชนะของเลเหล่ยต่อกองทัพจีน ซึ่งนำไปสู่การก่อตั้งราชวงศ์เลใน ค.ศ. 1428 หลักฐานของไดเวียดชี้ให้เห็นว่าผู้ปกครองของราชวงศ์เลซึ่งประสบความสำเร็จในการต่อต้านจีนและฟื้นฟูความมั่นคงของอาณาจักรไดเวียดจากดินแดนลุ่มแม่น้ำแดงตลอดถึงชายฝั่งทะเลตอนล่างได้อีกครั้ง เริ่มหันไปให้ความสนใจต่อดินแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือ ตั้งแต่ลุ่มแม่น้ำแดงตอนบนจนถึงชายแดนติดต่อกับมณฑลยูนนานของจีนซึ่งเป็นถิ่นฐานของชนพื้นเมืองไทลาว ที่ในเอกสารของไดเวียดเรียกว่า ชาวไอลาว (Ai Lao) ตลอดถึงเขตที่ราบสูงเชียงขวางอย่างต่อเนื่อง พงศาวดารมหาอาณาจักรเวียด ฉบับสมบูรณ์ หรือ *ได่เหวียตสื่อกี๊ ตว่านทือ* (Đại Việt sử ký toàn thư, vol.1, 1998: 306) ระบุถึงเหตุการณ์ใน ค.ศ. 1431 จักรพรรดิเลเหล่ยเข้าการปราบปรามกลุ่มชนพื้นเมืองบริเวณที่ราบสูงไปจนถึงชายแดนติดต่อกับจีนที่มีท่าทีไม่ยอมรับอำนาจใหม่ของราชวงศ์เล ส่งผลให้พื้นที่เชียงขวางและไอลาวได้กลายเป็นรัฐบรรณาการของไดเวียด

ระหว่างทศวรรษที่ 1430 – 1450 เป็นช่วงเวลาที่ไม่ปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างล้านช้างกับไดเวียด แต่กลับเกิดประเด็นความขัดแย้งระหว่างไดเวียดกับชาวพื้นเมืองในหัวเมืองไทลาวบริเวณตอนใต้ของมณฑลยูนนานใน

จีน ที่ในเอกสารของไดเวียดเรียกว่า ชาวไอลาว (Ai Lao) และชาวพวนหรือที่เอกสารไดเวียดเรียกว่า โบ่น (Bồn) ชนพื้นเมืองเหล่านี้พยายามฟื้นฟูความสัมพันธ์กับไดเวียดสลับกับการก่อกบฏ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพื้นที่บริเวณดังกล่าวซึ่งเป็นเส้นทางยุทธศาสตร์ทางการเมืองและเศรษฐกิจจากจีนตอนใต้ออกสู่ชายฝั่งทะเลบริเวณปากแม่น้ำแดงและอ่าวตังเกี๋ย นอกจากนั้นยังปรากฏว่าล้านช้างยอมรับอำนาจของไดเวียดเหนือหัวเมืองพวน แต่ข้อมูลจากหลักฐานของไดเวียดบ่งชี้ว่าล้านช้างอาจลอบขยายอำนาจเข้าไปในหัวเมืองพวน รวมทั้งอาจสนับสนุนชนพื้นเมืองไทลาวในหัวเมืองบริเวณตอนใต้ของมณฑลยูนนานให้คุกคามไดเวียด ซึ่งอาจเป็นเหตุให้ไดเวียดเริ่มขยายอำนาจเข้าควบคุมพื้นที่ชายแดนตะวันตกเฉียงเหนือเป็นครั้งแรกนับแต่ก่อตั้งราชวงศ์เล

การขยายอำนาจอย่างจริงจังของไดเวียดสู่พื้นที่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือเริ่มขึ้นในรัชกาลจักรพรรดิเลทั๊ญตง (ครองราชย์ ค.ศ. 1460 - 1497) หลักฐานของไดเวียดระบุว่า ใน ค.ศ. 1467 จักรพรรดิเลทั๊ญตงมีพระราชโองการให้ยกทัพไปตี ไอลาว ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นชนพื้นเมืองชาวไตที่อยู่ทางใต้ของมณฑลยูนนาน สาเหตุของการทำสงครามครั้งนั้นเป็นเพราะพวกไอลาวได้รุกรานชายแดนทางตะวันตกเฉียงเหนือของไดเวียด (บริเวณจังหวัดฮึงฮว้าในปัจจุบัน) (*Đại Việt sử ký toàn thư vol.I*, 1998: 447) จากนั้นใน ค.ศ. 1469 จึงมีพระราชโองการให้ไปตีโบ่นมาน หรือ พวน แต่ไม่มีรายละเอียดสาเหตุของการมีพระราชโองการครั้งนั้น

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลาใกล้เคียงกันนั้นได้เกิดเหตุการณ์ที่จามปาโจมตีชายแดนและชายฝั่งทางใต้ของไดเวียด ทำให้จักรพรรดิเลทั้ญตงต้องมีพระบัญชาให้ไปทำสงครามใหญ่อย่างกระทันหันและมีชัยชนะต่อจามปาอย่างเด็ดขาด นำไปสู่การผนวกยึดดินแดนของจามปาครั้งใหญ่อย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนในการทำสงครามระหว่างสองอาณาจักรก่อนหน้า หลังจากเสร็จศึกจามปาในครั้งนั้นแล้ว กระทั่งใน ค.ศ. 1479 ไดเวียดจึงเริ่มหันมาทำสงครามเพื่อปราบปรามล้านช้างอย่างจริงจัง

สรุปและอภิปรายผล

ความสัมพันธ์อาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียด ช่วง ค.ศ. 1353-1470 สะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของล้านช้างไดเวียดในรัฐลุ่มน้ำโขง แบ่งออกเป็น 3 ประเด็น

ประเด็นที่ 1 ศูนย์อำนาจจีน คือ ผู้ควบคุมระบบการเมืองของรัฐลุ่มน้ำโขงสมัยจารีต อาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียด ต่างเป็นรัฐบรรณาการของจีน แต่ไม่ได้อยู่ภายใต้การควบคุมของจีนอย่างเด็ดขาด อาทิ คราวเจ้าล้านคำแดงให้ความช่วยเหลือแม่ทัพเลเหล่ยที่หลบหนีกองทัพราชวงศ์หมิงเข้ามาในอาณาจักรล้านช้างในช่วงแรก ในช่วงปลายสงครามเย็นเมื่อรัฐบาลสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามขัดแย้งกับรัฐบาลสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งผลให้ รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเลือกข้างเวียดนาม และเป็นอริกับรัฐบาลกรุงปักกิ่ง กับจีนการติดต่อของอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียดตั้งแต่สมัยจารีตได้พัฒนาขึ้นในช่วงสมัยอาณานิคม กับสมัยหลังอาณานิคม ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์พิเศษแบบรอบด้านของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กับสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามในกลุ่มประเทศสังคมนิยม

ประเด็นที่ 2 หลังสงครามเย็น รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวถ่วงดุลอำนาจเวียดนามจีน ซึ่งปรากฏในนโยบายการเปิดประเทศเพื่อการลงทุนโครงการเส้นทางรถไฟ (Belt and Road Initiatives) ซึ่งยังสะท้อนให้เห็นการควบคุมระบบโลกของจีนที่ดำเนินมาตั้งแต่สมัยจารีต หรือสมัยโบราณ

ประเด็นที่ 3 ชนกลุ่มน้อย หรือกลุ่มชาติพันธุ์ ในพื้นที่หัวพันและเชียงขวาง คือ ตัวละครหลัก ในการดำเนินความสัมพันธ์ฉันมิตรของเวียดนามกับลาวปฏิสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรล้านช้างกับอาณาจักรไดเวียดระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 14 - 15 ถือได้ว่าส่งผลต่อพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของดินแดนด้านตะวันออกของภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หลังการเสื่อมอำนาจของอาณาจักรพระนคร อาณาจักรไดเวียดซึ่งก่อตั้งเป็นอาณาจักรอิสระตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 10 มีอิทธิพลต่อผู้คนและการควบคุมทรัพยากรของพื้นที่ตั้งแต่ตอนใต้ของจีน ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางจนถึงชายฝั่งทะเล อาณาจักรล้านช้างถือกำเนิดในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ทำให้ชาวไทลาวขึ้นมามีบทบาทในพื้นที่ดังกล่าว นำไปสู่การปะทะสังสรรค์กับไดเวียด สะท้อนผ่านมิติทางการเมือง เศรษฐกิจและวัฒนธรรม หลักฐานทางประวัติศาสตร์ของทั้งสองฝ่ายสะท้อนการสร้างสำนึกของความสัมพันธ์ในเชิงเครือญาติ การอุปถัมภ์ ก่อนแปรไปเป็นความขัดแย้งซึ่งเป็นผลจากการแข่งขันสร้างอำนาจและอิทธิพลต่อกันในเขตที่ราบสูงเชียง

ขวาง ถิ่นฐานของชาวพวน ซึ่งถือเป็นชัยภูมิสำคัญในช่วงครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 15 เป็นต้นมา

References

Đại Việt sử ký toàn thư 2 vols. (1998). [in Vietnamese]. Hà Nội: Nhà xuất bản Khoa Học Xã Hội.

De Xieng Khouang, S. (1950). **Histoire du Royaume Phouane Par Chao Saignavong de Xieng Khouang 1950**. Traduction et notes du lieutenant Achard. Retrieved 2019, fromhttp://laophaen.free.fr /Dico/.

Jumsai Na Ayuthaya, Manich. (1971). **History of Laos**. Bangkok: Chalermnit.

Khâm định Việt sử Thông giám cương mục 2 Vols. (1998). [in Vietnamese] Hà Nội: Nhà xuất bản giáo dục.

Le Boulanger, P. (1931). **Historie du Laos Française**. Paris: Plon.

Li, T. (January 2010). “Chapter the Ming factor and the Emergence of the Viet in the 15th century.” pp.83-103. In Geoffrey Wade and Sun Laichen, eds. **Southeast Asia in The Fifteenth Century: The China Factor**. Singapore : National University of Singapore Press, Retried July 14,2021, from https://www.researchgate.net/ publication/248395427.

Lorrillard, M. (2001). D'Angkor au Lān Xāng: une révision des jugements. **Aséanie 7**, 19-33. doi : 10.3406/asean.2001.1706; http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/asean_ 0859-9009_2001_num_7_1_1706

Marthieu, M. R. (1959). In Bréval de René, ed. In **Kingdom of Laos**. Pp.34-39. Saigon: France Asie.

Mazuhara, Y. (2003). **The Economic History of Laos Lanxang**. [in Thai]. Bangkok: Pickanesh Printing Center.

Mettariganond, D. (2019). **Laos-Vietnam Political Relationship, A.D.1353-1975**. [in Thai]. Khon Kaen: CERP.

Nguyen, Q. W. (2014). **Vietnam: A Long History**. [in Thai]. Transl. Phetcahree Sumit. Bangkok: the Foundation Textbook of Humanities and Social Sciences.

Phommacha, N. et al. (2000). **History of Laos: Ancient Epoch – Contemporary Period**. [in Lao]. Vientiane: State Publishing.

Smith, Anthony D. (1991). **National Identity**. Reno University of Nevada Press.

Stuart-Fox, M. (1997). **History of Laos**. Cambridge: Cambridge University Press.

Suphamart, T. (1979). **Phongsaeadan Lao** (Lao Chronicle). [in Thai]. Bangkok: Gurusapha Printing.

Tonlerd, S. (1998). **Kaysone Phomvihane and the Development of Lao Socialism from 1975-1986 A.D.** [in Thai]. Master's Report for Graduate School. Southeast Asian History, Silpakorn University.

Tuong, V. (2016, December). "State Formation on China's Southern Frontier Vietnam as a Shadow Empire and Hegemon." **HunaNetten**, **37**, 39-65.

Viravong, S. (1964). 2nd ed. **History of Laos**. New York: Paragon Book Reprint Corp.

Vongkotlatana, K. (1952).**Phongsawadanmuangpgoun lamdabkasat muangphuan lae phooseubsakun B.E. 2495**. [in Lao]. Vientiane: Lapthansamai.

Wade, G. (2005). *S***outheast Asia in the Ming Shu Lu: An Open Access Resource**. Retrieved October 9, 2020 from http://epress.nus.edu.sg/msl/.

Wikisource. (September 11, 2016) .**Phongsawadan Lanxang Prachum phongsawadan Part 1 2457 B.E.** (Lanxang Chronicle, Collected Chronicles, Part1, 1914). [in Thai]. Retrieved May 1,2021, from https://th.wikisource.org/wiki/.

Wikisource. (March 28,2020). **Phongsawadan muang luang phrabang tamchabhab teemeeu nai salaloukkhun 2460**. (Muang lung Prabang chronicle pf juror version 1918). [in Thai]. Retrieved May 1, 2021, from https://th.wikisource.org/wiki/.

วาทกรรมการเมืองในพาดหัวข่าวภาษาจีนเรื่องวัคซีนโควิด-19
Political Discourse in Chinese Headlines on COVID-19 Vaccine

เนตรน้ำทิพย์ บุดดาวงศ์[1] และกนกพร นุ่มทอง[2]
NednamthipBuddawong and KanokpornNumtong
Received: December 23, 2021/ Revised: May 5, 2022/ Accepted: June 20, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีนโควิด-19 กับวาทกรรมทางการเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างวาทกรรมทางการเมืองผ่านการนำเสนอข่าวเรื่องวัคซีน และเพื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมจีน โดยคัดเลือกข้อมูลมาจากเว็บไซต์ข่าวออนไลน์เหรินหมินหวั่ง （人民网）ซึ่งเป็นหนึ่งในแหล่งข่าวที่คนจีนให้ความนิยมมากที่สุด จำนวน 82 พาดหัว ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2021 จนถึงวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2021 โดยใช้ทฤษฎีวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (1995)ผลการศึกษาพบว่า มีกลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างวาทกรรมทางการเมืองผ่านพาดหัวข่าวเรื่องวัคซีนทั้งหมด 6 กลวิธีคือ 1) การแสดงความเป็นผู้นำของโลก 2) การแสดงความสนใจหรือห่วงใย 3) การแสดงความน่าเชื่อถือ 4) การขอความร่วมมือ 5) การให้ความสำคัญ และ 6) การพัฒนาด้านวัคซีน เป็นที่น่าสังเกตว่า พาดหัวข่าวเหล่านี้สะท้อนว่าผู้ที่มีอำนาจต่าง ๆ เป็นผู้กำหนดว่าสิ่งใดควรเป็น “ความจริง”พวกเขาอาจสร้างความหมายบางอย่าง และกดทับหรือสกัดกั้นข้อมูลหรือความจริงบางอย่าง ในขณะที่ให้อำนาจข้อมูลหรือความจริงบางอย่างถูกพาดหัวข่าวหมุนเวียนอยู่ภายในสังคมจีนในภาวการณ์ระบาดของโควิด 19

[1] อาจารย์สาขาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี (Lecturer, Ubon Ratchathani Rajabhat University), Email: nednamthip.b@ku.th

[2] Corresponding author, รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (Lecturer, Faculty of Humanities, Kasetsart University), Email: kanokporn.n@ku.th

คำสำคัญ : พาดหัวข่าวจีน วัคซีน COVID-19 วาทกรรมการเมือง สังคมจีน

Abstract

This research paper examines the relationship between language tactics and the constituted political discourse which appear in news headlines about the COVID-19 vaccine. The first objective was to analyze language strategies that contribute to the construction of political discourse through news reports on the vaccines. The second objective is to analyze discourse practices and socio-cultural practices that reflect the state of Chinese society and culture. The data were selected from online news site Renminwang（人民网）, one of the most popular news sources in China. Those of which included 82 headlines, collected during January 1st to August 31, 2021. The analyses applied Fairclough's (1995) critical analytical discourse theory. The results of the study revealed that there are six linguistic strategies contributing to the construction of political discourse which were realized through the vaccine headlines: 1) showing global leadership, 2) showing interest or concern, 3) showing credibility, and 4) asking for cooperation. 5) focus and 6) vaccine development. Noticeably, the news headlines reflected that the authorities are the ones who could authorize the "truth." They might be able to suppress or block some information while constitute particular meanings and authorized those meanings to be circulated within the Chinese society during the Covid-19 pandemic.

Keywords: Chinese headlines, COVID-19 vaccine, political discourse, Chinese society

บทนำ

โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (Coronavirus disease 2019, COVID-19) กำลังระบาดไปทั่วโลกทำให้มีผู้ติดเชื้อมากกว่า80 ล้านคนและมีผู้เสียชีวิตมากกว่า 1.7 ล้านคนในเดือนธันวาคมค.ศ. 2020 เนื่องจากขาดกระบวนการรักษาที่มีประสิทธิภาพการพัฒนาและการใช้วัคซีนป้องกันโรคปอดอักเสบจากเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ (COVID-19) จึงกลายเป็นกลยุทธ์สำคัญในการควบคุมโรคระบาดไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ประเทศจีนพัฒนาวัคซีนโดยใช้เชื้ออะดีโนไวรัส (adenovirus) และ สหรัฐอเมริกาใช้เทคโนโลยี mRNA เป็นผู้นำในการทดลองทางคลินิกและใช้วัคซีน DNA วัคซีนเชื้อตายในการทดลองทางคลินิกในเวลาต่อมา (Zhu Yao et al., 2021) ด้วยวิกฤติการณ์โรคระบาดนี้จึงมีข่าวที่แพร่หลายไปสู่สื่อสังคมออนไลน์อย่างรวดเร็ว

ปัจจุบันสื่อสัมคมออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ การนำเสนอข่าวออนไลน์ที่พบในปัจจุบัน ผู้รับสารมักเลือกอ่านข่าวจากพาดหัวข่าว โดย Hiranrak (1987) ระบุว่าพาดหัวข่าวถือว่าเป็นหัวใจสำคัญในการนำสู่เนื้อหาของข่าวหน้าที่และวัตถุประสงค์หลักของพาดหัวข่าวคือการสร้างความสนใจและดึงดูดให้ผู้อ่านเลือกอ่านข่าวด้วยคำหรือข้อความที่สะดุดตาชวนติดตามและเป็นส่วนที่บอกสาระสำคัญของข่าวการพาดหัวข่าวที่ดีจะช่วยให้ผู้อ่านประหยัดเวลาสามารถรู้ได้ทันทีว่าเป็นข่าวเกี่ยวกับเรื่องอะไรและสามารถบอกถึงความสำคัญของแต่ละข่าวได้โดยดูจากขนาดของตัวอักษรที่ใช้พาดหัวข่าวนอกจากนี้ภาษาในพาดหัวข่าวมีความแตกต่างไปจากภาษาที่ใช้โดยทั่วไปเพราะเป็นการนำสาระสำคัญของข่าวมาเขียนสรุปให้น่าสนใจใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายไม่กำกวมใช้คำสั้นกะทัดรัดที่สามารถดึงดูดความสนใจและความอยากรู้อยากเห็นของผู้อ่านได้

การศึกษาวาทกรรมในงานวิจัยนี้เป็นไปในแนวทางเดียวกับการศึกษาของมิเชลฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) กล่าวคือวาทกรรมหมายถึงระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ความจริงอำนาจหรือตัวตนของเราเองนอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) (Foucault, 1970b; 1972a: 55 และ 1972b 191-192 อ้างถึงใน Charoensin-o-larn, 2017: 19-20)

นอกจากนี้ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (Ganjanapan, 2019: 52) ยังกล่าวว่า “วาทกรรมคือความรู้และความจริงที่มีอิสระในตัวเอง จึงมีอำนาจในการกำหนดและบงการ” โดย

ความรู้ที่จะถือว่าเป็นวาทกรรมนั้นจะต้องมีอำนาจบงการให้ผู้รับรู้เกิดความยอมรับ ดังที่ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (Ganjanapan, 2019: 52) ได้เน้นย้ำว่า "ความรู้ที่ถือเป็นวาทกรรมจะมีอำนาจบงการต่อผู้ที่ยอมรับวาทกรรมนั้นจนมีผลทำให้ผู้นั้นกลายเป็นเพียง "ร่างกายใต้บงการ" (Docile Body) ซึ่งหมายถึงร่างกายที่อ่อนปวกเปียกเพราะยอมให้ถูกกระทำโดยที่ตัวผู้นั้นเองยินยอม"ดังนั้นอำนาจจึงมีส่วนทั้งเป็นผู้กำหนดวาทกรรมและทำให้วาทกรรมถูกเป็นที่ยอมรับ

วาทกรรมทางการเมืองเป็นกระบวนการต่อสู้แย่งชิงอำนาจในการนิยามความหมายของสิ่งที่ดีหรือไม่ดีถูกต้องหรือไม่ถูกต้องในทางการเมืองและทำให้ผู้ที่มีอำนาจได้เปรียบในการต่อสู้แย่งชิงพื้นที่ทางการเมืองซึ่งอำนาจในการนิยามสิ่งนั้น ๆ จะต้องมีที่มาจากความชอบธรรม (legitimacy) ในการสื่อวาทกรรมแต่ละชุดออกไปเพื่อเปลี่ยนแปลงยึดตรึงสิ่งต่าง ๆ ด้วยความถูกต้อง (Thammachot, 2553)

งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมทางการเมืองและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นการศึกษาสังคมและวัฒนธรรมผ่านภาษาอีกแนวทางหนึ่ง ดังนั้นการศึกษาวาทกรรมทางการเมืองในพาดหัวข่าวของจีนเกี่ยวกับวัคซีน COVID-19 จึงสามารถเสนอสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนร่วมสมัยในภาวการณ์ระบาดของ COVID-19

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมทางการเมืองจากพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีน COVID-19
2. เพื่อวิเคราะห์วิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมจีน

ขอบเขตการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การสร้างความหมายให้วาทกรรมการเมืองของรัฐบาลจีนผ่านพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีน COVID-19 ด้วยวิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลพาดหัวข่าวของสำนักพิมพ์เหรินหมินหวั่ง （人民网）ระหว่างวันที่ 1 มกราคม-31 สิงหาคม ค.ศ. 2021 จำนวน 82 พาดหัวจากเว็บไซต์ http://www.people.com.gcn และการแปลพาดหัวข่าวจาก

ภาษาจีนเป็นภาษาไทยจะแปลโดยรักษาโครงสร้างทางภาษาของต้นฉบับไว้เพื่อที่จะสามารถวิเคราะห์ตัวบทได้ง่ายยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้าและวิจัยเอกสาร (Documentary Research) รวมทั้งนำเสนอผลการวิจัยด้วยรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้เก็บข้อมูลจากการคัดเลือกประโยคที่แสดงถึงวาทกรรมเกี่ยวกับวัคซีนจากพาดหัวข่าวในเว็บไซต์ข่าวออนไลน์ของสำนักพิมพ์เหรินหมินหวั่ง 人民网）ระหว่างวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2021 จนถึงวันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 2021 โดยข้อความที่นำมาเป็นข้อมูลในการวิเคราะห์มีทั้งสิ้น 82 พาดหัว

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์กลวิธีทางภาษาที่ใช้ประกอบสร้างวาทกรรมทางการเมืองผ่านการนำเสนอข่าวเรื่องวัคซีนโดยใช้กรอบแนวคิดวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ (Fairclough, 1995)

3. การนำเสนอผลการวิจัย

นำเสนอผลการวิจัย 3 ด้านดังนี้ 1) กลวิธีประกอบสร้างวาทกรรมเกี่ยวกับวัคซีน 2) ปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรม 3) สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

วาทกรรมหมายถึง กระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้คนในสังคมเชื่อหรือรับรู้ว่าเป็น “ความจริง”

กลวิธีทางภาษา หมายถึง วิธีการเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อในบรรลุวัตถุประสงค์ทางวาทกรรม

แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวาทกรรม

ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬารที่ได้ประมวลความคิดของฟูโกต์ และนิยาม “วาทกรรม” ไว้ว่า หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต เอกลักษณ์ และความหมาย ให้กับ

สรรพสิ่งต่าง ๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้างจนกลายเป็นวาทกรรมหลัก (dominant discourse) ขณะเดียวกันวาทกรรมยังทำหน้าที่เก็บกด/ปิดกั้น มิให้เอกลักษณ์และความหมายของบางอย่างเกิดขึ้นหรือไม่ก็ทำให้เอกลักษณ์และความหมายบางอย่างที่ดำรงอยู่ในสังคม เลือนหายไปได้พร้อม ๆ กันด้วย (Charoensin-o-larn, 2017: 20-22)

แนวทางการวิเคราะห์วาทกรรมของฟูโก้มีลักษณะเชิงวิพากษ์มากกว่าการวิเคราะห์เชิงภาษาศาสตร์แบบทางการทั่วไปเพราะไม่ได้มองวาทกรรมเป็นเพียงภาษาหรือตัวบท (Text) ที่ใช้ในการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมหากแต่มองว่าวาทกรรมเป็นพื้นที่ของความรู้หรือความคิดทางสังคมในขอบเขตที่ค่อนข้างชัดเจนเชิงสัมพัทธ์ ซึ่งหมายถึงลักษณะของความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นในช่วงเวลาหนึ่งๆ ของประวัติศาสตร์ในหนังสือเรื่อง The Order of Things ฟูโก้จะวิเคราะห์เฉพาะวาทกรรมเกี่ยวกับชีวิตแรงงานและภาษาเป็นหลัก (Ganjanapan, 2562: 44)

แนวคิดเรื่องวาทกรรมเป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษาพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีนจีน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมจีนรวมถึงนโยบายของรัฐเกี่ยวกับเรื่องวัคซีนในช่วงเวลาดังกล่าว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลหรือข่าวสารของสถานการณ์โควิด-19 Rattanadilok Na Phuket (2021) ได้ศึกษาการโน้มน้าวใจในปริจเฉทการแถลงข่าวสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลวิธีทางภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ ผลการศึกษาพบกลวิธีทางภาษาเพื่อโน้มน้าวใจ ได้แก่ การใช้คำเรียก การใช้คำศัพท์ การใช้มูลบท การใช้อุปลักษณ์ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ การใช้สหบท การใช้ถ้อยคำเน้นย้ำ การใช้ประโยคที่สัมพันธ์กันแบบเหตุ-ผล การใช้ประโยคที่สัมพันธ์กันแบบเงื่อนไข และการใช้คำขวัญหรือสโลแกน โดยผู้วิจัยเชื่อว่ากลวิธีทางภาษาเหล่านี้นำไปสู่การโน้มน้าวใจประชาชนให้ปฏิบัติตามมาตรการของรัฐเพื่อผ่านพ้นวิกฤตนี้ไปให้ได้

นอกจากนี้ Pattanasuthinon and Rattanadilokna Phuket (2021) ได้ศึกษาวัจนกรรมในการแถลงข่าวของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) โดยใช้แนวคิดวัจนกรรมของ Searle ผลการศึกษาพบวัจนกรรมทั้งหมด 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) วัจนกรรมกลุ่มบอกกล่าว 2) วัจนกรรมกลุ่มชี้นำ 3) วัจนกรรมกลุ่ม

ผูกมัด 4) วัจนกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก จะเห็นว่ารัฐมิได้ใช้วัจนกรรมกลุ่มบอกเล่าเพื่อรายงานข่าวเพียงเท่านั้นแต่ยังปรากฏวัจนกรรมกลุ่มชี้นำ กลุ่มผูกมัด และกลุ่มแสดงความรู้สึก เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจระหว่างประชาชนและรัฐบาล ก่อให้เกิดการกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่างตามที่รัฐมุ่งหวัง นำไปสู่การควบคุมสถานการณ์ของโรคในที่สุด

งานวิจัยทั้งสองชิ้นข้างต้นมีการนำเสนอที่คล้ายคลึงกันคือ ต้องการแสดงให้เห็นถึงมุมมองในการนำเสนอหรือป้อนข้อมูลแก่ประชาชนของรัฐบาลผ่านรูปแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันคือมีความต้องการให้ประชาชนกระทำหรือไม่กระทำบางสิ่งบางอย่างตามความมุ่งหวังหรือเป้าประสงค์ของรัฐบาล โดยสิ่งนี้สอดคล้องกับกลวิธีการประกอบสร้างวาทกรรม คือกระบวนการสร้าง/ผลิต เอกลักษณ์และความหมายให้แก่สรรพสิ่งในสังคมเกิดเป็นข้อมูล ความรู้หรือความจริงให้คนในสังคมเชื่อถือและปฏิบัติตาม

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีนจีนพบกลวิธีทางภาษาที่ประกอบสร้างทางวาทกรรมทางการเมืองทั้งหมด 6 กลวิธี และพบวิถีปฏิบัติทางวาทกรรมและวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมจีน ดังนี้

1. วาทกรรมทางการเมืองจากการนำเสนอข่าวเรื่องวัคซีน

การประกอบสร้างวาทกรรมทางการเมืองผ่านพาดหัวข่าวเรื่องวัคซีนมีทั้งหมด 6 วาทกรรมหลัก ได้แก่ 1) การแสดงความเป็นผู้นำของโลก 2) การแสดงความสนใจหรือห่วงใย 3) การแสดงความน่าเชื่อถือ 4) การขอความร่วมมือ 5) การให้ความสำคัญและ 6) การพัฒนาด้านวัคซีน

1.1 การแสดงความเป็นผู้นำของโลก

การแสดงความเป็นผู้นำของโลก คือ การที่จีนวางตำแหน่งของตนให้เป็นผู้นำในเวทีโลกโดยมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศตนเองด้านวัคซีนในเวทีโลกอย่างไร หรือมีการให้ความช่วยเหลือประเทศที่กำลังพัฒนา ดังปรากฏให้เห็นในพาดหัวข่าวต่อไปนี้

新冠疫苗研发，中国为何全球领先 (07/01/2021)

การพัฒนาวัคซีน Covid-19 ประเทศจีนเป็นผู้นำอันดับต้นๆ ของโลก

哥伦比亚批准紧急使用中国新冠疫苗 (05/02/2021)

โคลอมเบียอนุมัติเร่งใช้วัคซีนโควิดของจีน

首批中国新冠疫苗运抵哥伦比亚 (21/02/2021)
วัคซีนจีนล็อตแรกส่งถึงโคลอมเบีย

新一批中国新冠疫苗运抵哥伦比亚 (21/03/2021)
วัคซีนซิโนแวคล็อตใหม่ได้แจกจ่ายเพื่อใช้ในโคลอมเบีย
巴西里约向各地发放截至目前最大一批中国科兴疫苗(23/03/2021)
เมืองรีโอเดจาเนโรประเทศบราซิลได้แจกวัคซีนจีนล๊อตที่ใหญ่ที่สุดและเป็นล๊อตสุดท้ายในตอนนี้

中国疫苗助力全球抗疫 (03/04/2021)
วัคซีนของจีนช่วยทั่วโลกต่อสู้กับโรคระบาด

《自然》报道：中国疫苗有助填补全球疫苗供应缺口 (07/05/2021)
"ธรรมชาติ" รายงาน: วัคซีนจีนมีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างในการจัดหาวัคซีนของทั่วโลก

中国疫苗"入世"助力全球疫苗可及 (08/05/2021)
วัคซีนของจีน "ได้ผ่านการรับรองจาก WTO"ช่วยให้ทั่วโลกเข้าถึงวัคซีนได้

中国疫苗成为全球抗疫主力军 (15/07/2021)
วัคซีนของจีนกลายเป็นกำลังหลักในการต่อสู้กับโรคระบาดทั่วโลก

让疫苗成为全球公共产品，中国做到了！ (01/08/2021)
เพื่อให้วัคซีนเป็นผลิตภัณฑ์สาธารณะระดับโลกจีนทำได้แล้ว

中国通过"新冠疫苗实施计划"供应孟加拉国首批疫苗运抵达卡
(11/08/2021)
จีนได้ทำการจัดหาวัคซีนชุดแรกให้กับบังคลาเทศเพื่อเป็นบัตรขาเข้า ตาม "แผนดำเนินการวัคซีนโรคโควิด-19"

巴基斯坦接收中国供应"新冠疫苗实施计划"首批疫苗 (12/08/2021)
ปากีสถานได้รับวัคซีนชุดแรกจากจีนตาม "แผนการปฏิบัติงานวัคซีนโรคโควิด-19"

中国疫苗助力柬埔寨抗疫 (21/08/2021)
วัคซีนของจีนช่วยกัมพูชาต่อสู้กับโรคระบาด

源源不断中国新冠疫苗驰援疫苗短缺国家和地区 (06/09/2021)
วัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของจีนเร่งให้ความช่วยเหลือประเทศและภูมิภาคที่ขาดวัคซีนอย่างต่อเนื่อง

新一批中国新冠疫苗运抵哥伦比亚 (17/09/2021)
วัคซีนโควิดล็อตใหม่ของจีนได้แจกจ่ายเพื่อใช้ในโคลอมเบีย

中国援助的新冠疫苗运抵肯尼亚 (19/09/2021)
วัคซีนป้องกันโควิด-19 ที่จีนได้ช่วยเหลือได้มาถึงเคนยาแล้ว

新一批科兴疫苗在哥伦比亚分配使用 (19/09/2021)
วัคซีนซิโนแวคล็อตใหม่ได้แจกจ่ายเพื่อใช้ในโคลอมเบีย

中国捐赠新冠疫苗运抵布基纳法索 (20/09/2021)
จีนบริจาควัคซีนป้องกันโรคโควิด-19ให้กับบูร์กินาฟาโซ

综述：中国疫苗用实力赢得国际信任 (07/10/2021)
สรุป : ศักยภาพของวัคซีนของจีนได้รับความไว้วางใจจากนานาชาติ

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่า จีนมีการแสดงความเป็นผู้นำของโลก โดยมีทั้งการกล่าวถึงการช่วยเหลือในภาพรวมระดับนานาชาติ คือไม่ระบุว่าเป็นประเทศใด แต่จะใช้คำว่า “全球” (ทั่วโลก) หรือ “国际” (นานาชาติ)รวมถึงการระบุชื่อประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ เช่น ประเทศบราซิล ประเทศโคลัมเบีย การแสดงความเป็นผู้นำของจีนสามารถมองได้ว่าเป็นการแสดงอิทธิพลหรือแสดงอำนาจอ่อน (soft power) อีกรูปแบบหนึ่ง ขณะเดียวกัน ในทางวาทกรรม พาดหัวข่าวต้องการแสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ความเป็นผู้นำของจีนให้ดำรงอยู่

1.2 การแสดงความสนใจหรือห่วงใย

การแสดงความสนใจหรือห่วงใย (Expression of concern) เป็นการแสดงว่าอีกฝ่ายหนึ่งมีความหมายหรือมีพระคุณ (Tangyuenyong, 2015: 123)

นอกจากจีนจะแสดงถึงความเป็นผู้นำของโลกแล้ว จีนยังแสดงถึงความสนใจหรือห่วงใยทั้งประชาชนในประเทศของตนและประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย ดังปรากฏให้เห็นในพาดหัวข่าวดังต่อไปนี้

中国疫苗援助进行时 (30/03/2021)
เมื่อความช่วยเหลือด้านวัคซีนของจีนมีความคืบหน้า

打疫苗前喝水能避免不良反应？疫苗保护期只有半年？这些说法系误读 (06/04/2021)
การดื่มน้ำก่อนฉีดวัคซีนสามารถป้องกันอาการของผลข้างเคียงได้หรือไม่ระยะเวลาป้องกันของวัคซีนมีเพียงครึ่งปีจริงหรือไม่ข้อความเหล่านี้ทำให้เกิดการเข้าใจผิด

你打疫苗了吗？新蒲新区新冠疫苗接种取得新进展 (04/05/2021)
คุณได้ฉีดวัคซีนหรือยัง ความคืบหน้าครั้งใหม่ในการฉีดวัคซีนโควิด-19ในเขตซินผู่ใหม่

《自然》报道：中国疫苗有助填补全球疫苗供应缺口 (07/05/2021)
"ธรรมชาติ" รายงาน: วัคซีนจีนมีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างในการจัดหาวัคซีนของทั่วโลก

中国疫苗“入世”助力全球疫苗可及 (08/05/2021)
วัคซีนของจีน "ได้ผ่านการรับรองจาก WTO" ช่วยให้ทั่วโลกเข้าถึงวัคซีนได้

郑州单针疫苗暂打完，两针疫苗继续 (20/05/2021)
วัคซีนโดสเดียวของเจิ้งโจวฉีดเสร็จสิ้นแล้วชั่วคราววัคซีนสองโดสยังคงดำเนินฉีดต่อไป

新冠疫苗，你关心的问题在这里 (28/05/2021)
วัคซีนโรคโควิด-19 ปัญหาที่คุณกังวลอยู่ที่นี่

美国将有 5 亿新冠疫苗过剩，而有 30 国还未接种任何疫苗
(30/06/2021)
สหรัฐอเมริกาจะมีวัคซีนโควิด-19 เกิน 500 ล้านแต่กลับมีอีก 30 ประเทศที่ยังไม่ได้รับวัคซีนใดๆ

"祈愿疫苗早日抵台" (13/07/2021)
"ภาวนาให้วัคซีนถึงไต้หวันโดยเร็วที่สุด"

新冠疫苗流动接种队到建水实验中学为师生接种疫苗(22/07/2021)
ทีมฉีดวัคซีนโควิด-19 เคลื่อนที่ไปที่โรงเรียนมัธยมฝึกประสบการณ์เจี่ยนสุ่ยเพื่อฉีดวัคซีนให้กับครูและนักเรียน

家门口就能打疫苗！六安首辆新冠疫苗流动接种车在裕安启用
(03/08/2021)
ฉีดวัคซีนได้ที่หน้าบ้านคุณ รถฉีดวัคซีนเคลื่อนที่คันแรกของลิ่วอันที่ใช้สำหรับการฉีดวัคซีนโควิด -19 ใช้ในเมืองยวู้อัน

疫苗打了，口罩还是不能摘 (04/08/2021)
ฉีดวัคซีนแล้วยังไม่สามารถถอดหน้ากากอนามัยได้

源源不断中国新冠疫苗驰援疫苗短缺国家和地区 (06/09/2021)
วัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 ของจีนเร่งให้ความช่วยเหลือประเทศและภูมิภาคที่ขาดวัคซีนอย่างต่อเนื่อง

中国援助的新冠疫苗运抵肯尼亚 (19/09/2021)
วัคซีนป้องกันโควิด-19 ที่จีนได้ช่วยเหลือได้มาถึงเคนยาแล้ว

中国呼吁实现疫苗公平分配 (03/10/2021)
จีนเรียกร้องให้มีการกระจายวัคซีนอย่างยุติธรรม

中国疫苗这样保护各国民众 (04/10/2021)
วัคซีนจีนจะคุ้มครองผู้คนทั่วโลกอยู่แบบนี้

จากตัวอย่างจะเห็นว่าจีนมีการแสดงความสนใจและห่วงใยประชาชนทั้งในประเทศของตนและประชาชนในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก โดยแม้ว่าจีนจะพัฒนาไปมากเพียงไรก็ตาม จีนจะไม่ลืมประเทศต่างๆ ในแอฟริกาที่ช่วยให้จีนได้มีที่นั่งในองค์การสหประชาชาติ (Tangyuenyong, 2015: 123)การแสดงความห่วงใยประชาชนเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมที่มีเบื้องหลังเป็นผู้มีอำนาจหรือเป็นผู้นำที่มีอำนาจเหนือประชาชน

1.3 การแสดงความน่าเชื่อถือ

การใช้พาดหัวข่าวที่แสดงถึงความน่าเชื่อถือ คือการกล่าวถึงบุคคล หน่วยงาน องค์กร หรือประเทศ ที่ทำให้ผู้รับสารรู้สึกว่ามีความน่าเชื่อถือ โดยมีการใช้คำที่แสดงถึงผู้ที่มีความชำนาญในด้านใดด้านหนึ่ง ซึ่งที่ปรากฏพบมากในพาดหัวข่าวเรื่องวัคซีน จะมีการใช้คำว่า “ผู้เชี่ยวชาญ” （专家）ดังตัวอย่างต่อไปนี้

接种新冠疫苗 12 个月后是否需要加强？疫苗研发专家解答
(21/04/2021)
หลังจากฉีดวัคซีนโควิด-19 ครบ 12 เดือนแล้ว จำเป็นต้องมีการเพิ่มความเพิ่มเติมหรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาวัคซีนจะเป็นผู้ให้คำตอบ

中国疫苗“入世”助力全球疫苗可及 (08/05/2021)
วัคซีนของจีน "ได้ผ่านการรับรองจาก WTO"ช่วยให้ทั่วโลกเข้าถึงวัคซีนได้

下月起打疫苗要收费？备孕、怀孕能不能打疫苗？ 这些问题给你权威解答
(28/05/2021)
นับจากเดือนหน้าเป็นต้นไปจะมีค่าใช้จ่ายสำหรับการฉีดวัคซีนใช่หรือไม่ฉันสามารถรับวัคซีนสำหรับผู้เตรียมการตั้งครรภ์และผู้ที่ตั้งครรภ์ได้หรือไม่คำถามเหล่านี้จะมีคำตอบที่เชื่อถือได้สำหรับคุณ

北京开打 " 三针 " 剂新冠 疫苗专家 ：三种疫苗保护效果一样 (28/05/2021)

ปักกิ่งเปิดตัว "โดสที่สาม" ผู้เชี่ยวชาญด้านวัคซีนโควิด-19กล่าว : วัคซีนวัคซีนทั้งสามชนิดมีผลในการป้องกันเหมือนกัน

三种疫苗怎么选？对变异病毒有效吗？ 专家 解答你的疫苗疑虑 (31/05/2021)

มีวิธีการเลือกวัคซีนสามชนิดอย่างไร มีประสิทธิภาพในการต่อต้านไวรัสกลายพันธุ์หรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญจะตอบข้อกังวลด้านการฉีดวัคซีนของคุณ

疫苗能混打吗？最新疫苗接种问题疾控专家这样"快答" (09/06/2021)

วัคซีนสามารถฉีดแบบผสมกันได้หรือไม่ คำถามการฉีดวัคซีนล่าสุด ผู้เชี่ยวชาญด้านการควบคุมโรคได้ให้คำตอบแบบเร่งด่วนดังนี้

澳大利亚疫苗专家调整新冠疫苗接种建议 (17/07/2021)

ผู้เชี่ยวชาญด้านวัคซีนของออสเตรเลียปรับคำแนะนำในการฉีดวัคซีนโรคโควิด-19

通讯：中国疫苗帮助我们生活回归正轨 (16/08/2021)

เถิงซุ่น: วัคซีนของจีนจะช่วยให้เรากลับมาใช้ชีวิตเป็นปกติเหมือนเดิม

疫苗研发专家 ：我国已经开展了针对各种变异株疫苗研发的一系列工作 (07/09/2021)

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยและพัฒนาวัคซีน: จีนได้ดำเนินการวิจัยและพัฒนาวัคซีนต้านสายพันธุ์ต่างๆ

新冠疫苗有了第二代？疫苗研发专班权威回应 (08/09/2021)

มีวัคซีนโควิด-19รุ่นที่สองแล้วใช่หรือไม่หน่วยงานด้านการวิจัยวัคซีนตอบรับอย่างน่าเชื่อถือ

นอกจากนี้ยังพบว่ามีการใช้คำที่อ้างถึงต่างประเทศ หรือองค์กรต่างประเทศ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

中国疫苗“入世”助力全球疫苗可及 (08/05/2021)
วัคซีนของจีน"ได้ผ่านการรับรองจาก WTO"ช่วยให้ทั่วโลกเข้าถึงวัคซีนได้

加拿大建议第二剂疫苗优先选择辉瑞或莫德纳疫苗 (18/06/2021)
แคนาดาแนะนำให้ควรใช้วัคซีนไฟเซอร์หรือโมเดอร์นาเป็นวัคซีนเข็มที่สอง

综述：中国疫苗用实力赢得国际信任 (07/10/2021)
สรุป : ศักยภาพของวัคซีนของจีนได้รับความไว้วางใจจากนานาชาติ

จากพาดหัวข่าวข้างต้นพบว่าการแสดงออกด้านความน่าเชื่อถือจีนไม่เพียงสร้างความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนในประเทศของตน แต่ยังแฝงไปด้วยการสร้างความน่าเชื่อถือให้กับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก โดยให้ความรู้ที่ว่า “วัคซีนจีนน่าเชื่อถือ ไว้ใจได้” หากผู้อ่านเชื่อถือว่าความรู้นั้นเป็นวาทกรรม“ความรู้ที่ถือว่าเป็นวาทกรรมจะมีอำนาจบงการต่อผู้ที่ยอมรับวาทกรรมนั้น จนมีผลทำให้ผู้นั้นกลายเป็นเพียง “ร่างกายใต้บงการ” (Docile Body) เพราะยอมให้ถูกกระทำโดยตัวผู้นั้นเองยินยอม” (Ganjanapan, 2562: 52)

1.4 การขอความร่วมมือ

การขอความร่วมมือเป็นการเชิญชวนหรือรณรงค์ให้ผู้อ่านไปรับวัคซีน โดยมีการใช้ทั้งรูปประโยคบอกเล่าและรูปประโยคคำสั่ง รวมถึงการบอกข้อดีของการรับวัคซีนดังตัวอย่างต่อไปนี้

能够打哪种疫苗就打哪种，十问十答疫苗接种 (31/05/2021)
สามารถฉีดวัคซีนชนิดใดได้ก็ฉีดวัคซีนชนิดนั้น สิบคำถามสิบคำตอบในการฉีดวัคซีน

旧改弄堂里的疫苗接种：“走！吃好夜饭，打疫苗去！”
(24/06/2021)
การฉีดวัคซีนในตรอกในรูปแบบเก่า: “ไปกันเถอะทานอาหารเย็นแล้วไปฉีดวัคซีนกัน”

【尽快接种新冠疫苗！#国产新冠疫苗对德尔塔毒株仍有效#】
(30/07/2021)
[รับวัคซีนโควิด -19โดยเร็วที่สุด! #วัคซีนโควิด -19ในประเทศยังคงใช้ได้ผลกับสายพันธุ์เดลต้า#]

两种疫苗可选 陕西省中学生赶快打疫苗 (30/07/2021)
มีวัคซีนสองชนิดนักเรียนมัธยมต้นในมณฑลส่านซีรีบไปฉีดวัคซีนกันเถอะ

打完疫苗，上学更安心了！ (19/08/2021)
หลังจากได้ฉีดวัคซีนแล้ว จะไปโรงเรียนได้อย่างสบายใจมากขึ้น

不愿打疫苗？这些都不是理由 (09/09/2021)
ไม่ยินยอมที่จะฉีดวัคซีนใช่หรือไม่สิ่งเหล่านี้ล้วนไม่ใช่เหตุผล

新兵入营，疫苗接种不可忽视 (10/10/2021)
ทหารใหม่ที่เข้ากรม การฉีดวัคซีนเป็นสิ่งที่ไม่สามารถละเลยได้

ตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นว่าพาดหัวข่าวมีความพยามในการขอความร่วมมือให้ประชาชนไปรับวัคซีน ทั้งชี้ให้เห็นว่าวัคซีนใดก็สำคัญ ควรไปรับ และมีการกล่าวถึงกลุ่มคนในมณฑลใดมณฑลหนึ่งเป็นพิเศษหรือหรือระบุหน่วยงานของรัฐเพื่อชี้ให้เป็นตัวอย่างให้ประชาชนออกไปรับวัคซีน การใช้วิธีขอความร่วมมือแสดงให้เห็นปฏิบัติการทางวาทกรรมว่ารัฐเป็นผู้มีอำนาจเหนือประชาชน โดยรัฐมีหน้าที่เป็นผู้กำหนดหรือกำกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ รวมถึงบงการให้ประชาชนทำสิ่งต่าง ๆ นอกจากนี้ ผู้มีอำนาจยังใช้โครงสร้างทางสถาบันเป็นเบื้องหลังที่สามารถสนับสนุนให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือ

1.5 การให้ความสำคัญ

การให้ความสำคัญในพาดหัวข่าวเกี่ยวกับวัคซีนเป็นการชี้ประเด็นให้ผู้อ่านเห็นถึงความสำคัญของเรื่องที่จะกล่าว เป็นการจูงใจให้ผู้อ่านรู้สึกว่าเรื่องนั้นสำคัญ เกิดความอยาก

รู้ และตัดสินใจอ่านได้ง่ายขึ้น โดยมักมีการใช้คำว่า “จำเป็นต้อง” （需要）“ประเด็นสำคัญ”（重点）ดังตัวอย่างต่อไปนี้

新冠病毒灭活疫苗和 mRNA 疫苗有何不同 (27/01/2021)
วัคซีนเชื้อตายและวัคซีน mRNA มีความแตกต่างกันอย่างไร

让新冠疫苗真正成为“人民的疫苗” (28/03/2021)
ทำให้วัคซีนโรคโควิด-19กลายเป็น "วัคซีนของประชาชน" อย่างแท้จริง

“最需要感谢的就是中国疫苗” (12/04/2021)
"สิ่งที่น่าขอบคุณที่สุดคือวัคซีนของจีน"

关于疫苗的这些事，你需要知道！ (27/04/2021)
เรื่องเหล่านี้ที่เกี่ยวกับวัคซีน คุณจำเป็นต้องรู้

图说新冠疫苗：接种疫苗前，你需要知道这些事！ (18/08/2021)
ภาพประกอบของวัคซีนโรคโควิด -19: ก่อนฉีดวัคซีนคุณจำเป็นต้องรู้สิ่งเหล่านี้

疫苗接种进入“关键期”，哪些重点需关注？ (08/09/2021)
การฉีดวัคซีนได้เข้าสู่ "ช่วงเวลาวิกฤติ" ประเด็นสำคัญใดบ้างที่ต้องให้ความสนใจ

除了新冠肺炎疫苗还有两种肺炎疫苗推荐接种 (08/10/2021)
นอกจากวัคซีนป้องกันโรคโควิด-19 แล้วยังมีวัคซีนป้องกันโรคนี้ที่จะแนะนำอีก 2 ชนิด

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าเป็นการให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องวัคซีน โดยมีการมีทั้งการใช้ประโยคคำถามเพื่อโน้มน้าวความสนใจของผู้อ่าน และการใช้คำเน้นย้ำว่าวัคซีนและการฉีดวัคซีนมีความสำคัญ เพื่อให้ประชาชนเกิดความเข้าใจเรื่องวัคซีน เชื่อมั่นและไว้วางใจในการออกมารับวัคซีนการใช้วิธีให้ความสำคัญเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมในการผลิตสร้างความรู้หรือความจริงเกี่ยวกับวัคซีนจีน

1.6 การพัฒนาด้านวัคซีน

นอกจากการโน้มน้าวใจให้ผู้อ่านเห็นความสำคัญถึงข่าวเรื่องวัคซีนแล้ว จีนยังแสดงให้เห็นว่าจีนไม่เคยหยุดนิ่ง ยังให้ความสนใจเรื่องการพัฒนาด้านวัคซีนอยู่เสมอ

新冠疫苗研发，中国为何全球领先 (07/01/2021)
การพัฒนาวัคซีน Covid-19ประเทศจีนเป็นผู้นำ

中国疫苗援助进行时 (30/03/2021)
เมื่อความช่วยเหลือด้านวัคซีนของจีนมีความคืบหน้า

年底北京市新添一座疫苗产业园,可年产 4 亿剂新冠疫苗(27/07/2021)
สิ้นปีนี้ปักกิ่งจะเพิ่มนิคมอุตสาหกรรมวัคซีนแห่งใหม่ขึ้นซึ่งสามารถผลิตวัคซีนโควิด-19ได้มากถึง 400 ล้านโดสต่อปี

家门口就能打疫苗！六安首辆新冠疫苗流动接种车在裕安启用 (03/08/2021)
ฉีดวัคซีนได้ที่หน้าบ้านคุณรถฉีดวัคซีนเคลื่อนที่คันแรกของลิ่วอันที่ใช้สำหรับการฉีดวัคซีนโควิด -19 ใช้ในเมืองอี้ว์อัน

现有疫苗仍有效，针对性疫苗在研发 (04/08/2021)
วัคซีนที่มีอยู่ยังมีประสิทธิภาพ วัคซีนเป้าหมายกำลังอยู่ในช่วงการพัฒนา

谋划云南省疫苗产业链发展路径 (10/09/2021)
มีการวางแผนเส้นทางการพัฒนาห่วงโซ่อุตสาหกรรมวัคซีนในมณฑลยูนนาน

我国新冠疫苗研发取得哪些进展 (14/09/2021)
ความคืบหน้าในการวิจัยและพัฒนาวัคซีนโรคโควิด-19ของจีนมีความคืบหน้าอย่างไร

首辆新冠疫苗移动接种车来了 (15/09/2021)
รถฉีดวัคซีนเคลื่อนที่คันแรกสำหรับวัคซีนโควิด-19มาแล้ว

จากตัวอย่างข้างต้นพบว่าจีนไม่เพียงแต่พัฒนาด้านวัคซีนจีน หรือขยายหน่วยงานในการวิจัยด้านวัคซีน หากยังพัฒนาด้านการเข้าถึงวัคซันด้วย โดยจีนไม่เพียงแต่รณรงค์ให้ประชาชนออกมารับวัคซีน แต่ยังอำนวยความสะดวกในการรับวัคซีน โดยมีการถือการพัฒนาเชิงรุก คือมีรถฉีดวัคซีนเคลื่อนที่เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงวัคซีนได้ง่ายขึ้น การใช้วิธีกล่าวถึงการพัฒนาวัคซีนเป็นปฏิบัติการทางวาทกรรมอย่างนึง โดยต้องการแสดงให้เห็นว่าภาพการทำงานเบื้องหลังว่า “วัคซีนมีการพัฒนาอยู่อย่างต่อเนื่อง” เป็นการสร้างความชอบธรรมให้กับรัฐบาลอีกทั้งเพื่อปิดกั้นการเรียกร้องเรื่องความเชื่อมั่นของวัคซีนจากประชาชนอีกด้วย

เมื่อแบ่งตามช่วงเวลาที่มีการนำเสนอข่าว จะสามารถแบ่งวาทกรรมที่ปรากฏในพาดหัวข่าวดังตารางนี้

ตารางที่ 1 วาทกรรมที่ปรากฏในพาดหัวข่าว

ลำดับที่	**ช่วงเวลา**										**วาทกรรม**
	ม.ค.	**ก.พ.**	**มี.ค.**	**เม.ย.**	**พ.ค.**	**มิ.ย.**	**ก.ค.**	**ส.ค.**	**ก.ย.**	**ต.ค.**	
1.	1	2	2	1	2		1	4	5	1	แสดงความเป็นผู้นำของโลก
2.			1	1	5	1	2	2	2	2	แสดงความสนใจหรือห่วงใย
3.				1	4	2	1	1	2	1	การแสดงความน่าเชื่อถือ
4.					1	1	2	1	1	1	การขอความร่วมมือ
5.	1		1	2	2	5	6	7	11	2	การให้ความสำคัญ
6.	1		1				1	2	3		การพัฒนาด้านวัคซีน

จากตารางข้างต้นพบว่า จีนมีการนำเสนอพาดหัวข่าวเกี่ยวกับเรื่องวัคซีนตั้งแต่เดือนมกราคมจนถึงเดือนตุลาคมอยู่เสมอ แสดงให้เห็นว่าการให้ข่าวเรื่องวัคซีนเป็นเรื่องที่สังคมจีนให้ความสนใจและให้ความสำคัญ ในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนตุลาคม ยกเว้นเดือนมิถุนายน จีนมีการนำเสนอพาดหัวข่าวเรื่องวัคซีนโดยการนำเสนอภาพลักษณ์ของจีนให้อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำของโลก ส่วนช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนตุลาคมจีนได้นำเสนอข่าวแสดงถึงความสนใจหรือห่วงใยทั้งประชาชนในประเทศของตนและประเทศเพื่อนบ้านด้วย สอดคล้องกับ Tangyuenyong (2015) ได้เคยกล่าวไว้ว่า “จีนแสดงความสนใจหรือห่วงใยประเทศต่างๆ ในทวีปแอฟริกาและสัญญาว่าไม่ว่าจีนจะพัฒนาไปเพียงใด จีนจะไม่ทอดทิ้งมิตรเก่าแก่ที่เป็นเพื่อนในยามยากและร่วมทุกข์ร่วมสุขกันมา จีนจะไม่ลืมว่าเสียงของประเทศต่างๆ ในแอฟริกาเหล่านี้ทำให้จีนได้มีที่นั่งในองค์การสหประชาชาติ” อาจจะเนื่องด้วยเหตุผลข้างต้น จึงพบว่าจีนมีการช่วยเหลือประเทศเพื่อนบ้านในช่วงเวลาดังกล่าว หากจะพิจารณาว่า เหตุใดไม่มีการให้ความช่วยเหลือตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ เป็นไปได้ว่าจีนจะพยามช่วยเหลือประเทศตนเองมาเป็นอันดับแรก จากนั้นจึงมีการขยายการให้ความช่วยเหลือประเทศอื่น ๆ

การแสดงความน่าเชื่อถือก็อยู่ในช่วงเวลาใกล้เคียงกันกับการแสดงความห่วงใยคือเดือนเมษายนถึงเดือนตุลาคม แสดงให้เห็นว่าในขณะที่จีนให้ความสนใจและห่วงใยประชาชนเรื่องวัคซีน จีนยังคงสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ประชนชนไปในเวลาเดียวกัน ตามมาด้วยพาดหัวข่าวที่แสดงถึงการขอความร่วมมือ จะเห็นว่ามีการให้ความสำคัญ แสดงความเป็นผู้นำของโลกก่อน หลังจากนั้นจึงมีการนำเสนอพาดหัวข่าวเรื่องการขอความร่วมมือ แสดงให้เห็นถึงความเฉลี่ยวฉลาดของจีน คือก่อนที่จะมีการขอให้ประชาชนออกมารับวัคซีน ได้ให้ความรู้หรือให้ข้อมูลแก่เขาเสียก่อน ถือเป็นการนำเสนอข่าวที่มีความแยบยล

การนำเสนอข่าวด้านความสำคัญของวัคซีนจีน มีการนำเสนออย่างต่อเนื่องทุกเดือนและเน้นหนักในช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายนส่วนในเรื่องของการพัฒนามีการนำเสนอข่าวอย่างสม่ำเสมอ ถึงแม้ไม่ได้มีการนำเสนอข่าวเป็นประจำทุกเดือนก็ตาม โดยจีนอาจมองว่าเรื่องการพัฒนาของจีน เป็นเรื่องที่จีนทำอยู่แล้วอย่างต่อเนื่อง ไม่มีความจำเป็นในการนำเสนอข่าวด้านนี้ทุก ๆ เดือน

2. ปฏิบัติทางวาทกรรมและปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมที่สะท้อนสภาพสังคมวัฒนธรรมจีน

จากภาษาที่ใช้ในพาดหัวข่าวเรื่องวัคซีน แสดงให้เห็นถึงกระบวนการประกอบสร้างทางวาทกรรม โดยพบว่าตัวบทในพาดหัวข่าวมีส่วนสำคัญในการรณรงค์ให้ประชาชนจีนไปรับวัคซีน พาดหัวข่าวเป็นสื่อหนึ่งที่ช่วยเป็นกระบอกเสียงให้กับรัฐบาล โดยสื่อข่าวเหรินหมินหวัง（人民网）ถือเป็นหนึ่งในสื่อที่ควบคุมโดยรัฐบาล ดังนั้น ข่าวที่สื่อออกไปย่อมเป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล ในขณะเดียวกันประชาชนที่เชื่อและศรัทธารัฐบาลเมื่อเสพข่าวในสื่อนี้ก็อาจจะเกิดการคล้อยตามได้ง่าย

นอกจากนี้ ตัวบทในพาดหัวข่าวได้แสดงออกถึงความเป็นจีนในหลายด้าน เช่น ด้านการเป็นผู้นำของโลก ถึงแม้ว่าในเวทีโลกจีนมักจะใช้คำพูดที่ถ่อมตัวว่าตนเองเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา แต่ในขณะเดียวกันจีนยังมีอุดมการณ์ที่ต้องการขึ้นมาเป็นผู้นำของโลกอยู่เสมอ โดยพบว่าจีนวางบทบาทของตนเองให้อยู่ในฐานะที่เป็นผู้นำของโลก แสดงความห่วงใยประเทศอื่น ๆ ที่ด้อยพัฒนากว่า เป็นต้น

สื่อข่าวที่น่าเชื่อถือของประชาชนจีนเป็นเสมือนโครงสร้างเชิงสถาบันที่มาพร้อมกับความรู้ที่ว่าเป็นสื่อที่เป็นที่ยอมรับและน่าเชื่อถือ ร่วมกับการนำเสนอข่าวเพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการคัดเลือก ตัดทิ้ง หรือกำหนด “ความรู้” ที่ต้องการให้เลือนหายไปหรือคงอยู่ในยุคที่เกิดปัญหาวิกฤตโรคระบาด Covid-19 โดยใช้ภาษาที่หลากหลายรูปแบบแต่สื่อความหมายไปในทิศทางเดียวกัน เป็นความคิดหลักของสารที่ต้องการสื่อให้ประชาชนรับรู้ คือ “วัคซีนของจีนดี” “ทุกคนควรไปฉีดวัคซีน” ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถทำให้เข้าใจกลไกของอำนาจในการกำกับควบคุม ซึ่งหมายถึงวิถีปฏิบัติทางสังคมและวัฒนธรรมของจีนในยุคนี้ได้เป็นอย่างดี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

กลวิธีทางภาษาเป็นวิธีการทางภาษาเพื่อให้ผู้ใช้ภาษาบรรลุวัตถุประสงค์ทางวาทกรรม คือเป็นวิธีทางภาษาเพื่อผลิต/สร้างวาทกรรมเกี่ยวกับวัคซีน โดยผู้ใช้ภาษาคือสำนักพิมพ์ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐบาล ดังนั้นการกำหนดข้อมูลเพื่อให้เป็น “ความรู้” แก่ประชาชน รัฐบาลจึงมีส่วนในการคัดเลือกหรือตัดทิ้งข่าวสาร หรือ “ความรู้” นั้น ทั้งสำนักพิมพ์และรัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจในฐานะที่เป็นเสมือนโครงสร้างเชิงสถาบันที่มาพร้อมกับการเป็นที่ยอมรับจากความรู้เดิมที่ประชาชนมี การเป็นสถาบันที่มีความน่าเชื่อถือผนวก

กับอำนาจที่อยู่เหนือประชาชนส่งผลให้ “ความรู้” ที่ถูกกำหนดมาแล้วนั้นเป็นที่น่าเชื่อถือเป็นเท่าตัว

กล่าวถึงความเชื่อของประชาชน การจะเชื่อหรือไม่เชื่อ “ความรู้” ที่ได้รับมานั้นต้องมีความรู้เบื้องหลังที่มีอยู่เดิมสนับสนุน หรือเป็นความรู้ที่เกิดจากการรับรู้บริบทแวดล้อม ณ ห้วงเวลานั้น เช่น การเรียกร้องให้ประชาชนออกมารับวัคซีน ผู้ที่เห็นด้วยว่าเป็นการลดความเสี่ยงเบื้องต้น โดยความรู้ที่ได้อาจจะมาจากคนในครอบครัวพูดคุยกัน และออกมารับวัคซีนตามที่สารนั้นสื่อมา การเชื่อ ยอมรับ และปฏิบัติตามข่าวสารหรือ “ความรู้” นี้ เรียกว่า “ร่างกายใต้บงการ” (Docile Body)

ปฏิบัติการทางวาทกรรมคือการที่พาดหัวข่าวที่เกี่ยวกับวัคซีนมีอิทธิพลและบทบาทต่อสังคมจีน มีส่วนสำคัญในการรณรงค์และสนับสนุนให้ประชาชนจีนออกมารับวัคซีน จากการนำเสนอข่าวสื่อให้เห็นว่าประเทศจีนไม่ได้มีปัญหาเรื่องการขาดแคลนวัคซีน แต่เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนว่าวัคซีนจีนมีคุณภาพ และรณรงค์ให้ประชาชนออกมารับวัคซีนให้มากที่สุด เพื่อลดปริมาณการติดเชื้อของประชาชนในประเทศ

นอกจากนี้ จากช่วงเวลาที่พบการนำเสนอพาดหัวข่าวเรื่องวัคซีน ที่มีความโดดเด่นมาเป็นอันดับแรกคือ จีนให้ความสำคัญเรื่องข่าววัคซีนอย่างต่อเนื่องทุก ๆ เดือน อีกทั้งจีนมีการแสดงความเป็นผู้นำของโลกทั้งในประเทศและเวทีโลก ซึ่งสิ่งนี้ถือเป็นอำนาจอ่อน (soft power) ที่ทำให้จีนทั้งสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้ประชาชนในประเทศและเสมือนว่าจีนยืนอยู่เหนือคู่แข่งในมุมมองของสังคมโลก ต่อมาในช่วงหลัง จีนหันมาให้ข่าวสารด้านแสดงความห่วงใย แสดงความน่าเชื่อถือ แล้วจึงมีการขอความร่วมมือในเดือนพฤษภาคม แสดงให้เห็นว่าจีนมีการนำเสนอพาดหัวข่าวที่เป็นระบบ แยบยลและชาญฉลาด

การนำเสนอข่าวไปในทิศทางเดียวกันส่งผลให้ผู้อ่านมีความเชื่อมั่นและคล้อยตามได้ง่าย เป็นผลดีต่อความต้องการของรัฐบาลจีน สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ครอบครองสื่อมีอำนาจมากกว่าผู้เสพสื่อ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฟูโกต์ (Foucault, 1980) ที่อธิบายให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการใช้อำนาจของวิถีปฏิบัติการทางวาทกรรมที่สามารถเข้าไปสร้างทัศนคติความคิดให้สังคมเกิดการยอมรับและปฏิบัติตาม

References

Charoensin-o-larn, Chairat. (2017). **Development Discouse: Power Knowledge Truth Identity and Otherness**. [in Thai]. Bangkok: Vibhasa.

Ganjanapan, A. (2019). **Think like Michel Foucault, think critically.** [in Thai]. Bangkok: Sayam Publishing House.

Hiranrak, Darunee. (1987). **Introduction to Newspaper**. [in Thai]. Bangkok: Chulalongkorn University.

O' Shaugnessy, John. and O' Shaughnessy, Nicholas. (2004). **Persuasion in advertising**. Routledge.

Pattanasuthinon, Thammawat and Rattanadilokna Phuket, Wipada. Speech at a press conference of the Center for Epidemic Management of the Coronavirus Disease 2019 (CDC).[in Thai]. **Silpakorn University Journal. 41** (3), 91-104.

Rattanadilok Na Phuket, Wipada. “We will get through this crisis together”: Persuasion in the context of a press conference on the situation of the Coronavirus Disease 2019 (Covid-19) epidemic. [in Thai]. Wanwitas. 21 (1), 62-104.

Tangyuenyong, Patchanee. (2015). **Contemporary Chinese Diplomatic Discourse: Meaning and Role**. [in Thai]. Bangkok: Center for Chinese Studies Institute of Asian Studies Chulalongkorn University.

Zhu Yao, Wei Yi’na and Sun Chang. (2021). “Research Progress of Novel Coronavirus Pneumonia Vaccines”. **Preventive Medicine**. **33** (21), 43-148.

Thammachot, ThanachartSaengpradub. (2010).**Discourse**. (https://prachatai.com/journal/2010/12/32341)

เว็บไซต์ http://www.people.com.cn สืบค้นเมื่อ 25 ตุลาคม 2564.

การศึกษามุมมองของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษและการสื่อสารเกี่ยวกับการเรียนออนไลน์ในสถานการณ์โควิด 19

A Study of English and Communication Students' Perspective on Online Learning during the COVID-19 Pandemic

ภัทราภรณ์ ทวีกุล[1] และอัจฉรา สิมลี[2]

Pattaraporn Taweegoon and Atchara Simlee

Received: May 17, 2022/ Revised: June 25, 2022/ Accepted: June 29, 2022

บทคัดย่อ

การวิจัยชิ้นนี้ศึกษามุมมองของนักศึกษาหลักสูตรภาษาอังกฤษและการสื่อสาร ในด้านการเรียนออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การระบาดของโควิด 19 ในปีการศึกษา 2564 เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลแบบกึ่งโครงสร้างผู้เข้าร่วมวิจัย 15 คนเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับมุมมองของพวกเขา นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นไปที่วิธีการเชิงความหมายเชิงอุปนัยเพื่อการวิเคราะห์แก่นสาระ ผลการวิจัยพบว่า ประสบการณ์ของนักศึกษามีทั้งประสบการณ์เชิงบวกและเชิงลบ ประสบการณ์เชิงบวกของนักศึกษาแบ่งออกเป็นสี่ประเด็น ได้แก่ ความยืดหยุ่นและความสะดวกสบาย การบรรเทาความเครียดในการเรียน ความคุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย และความสะดวกในการส่งงานที่ได้รับมอบหมาย ประสบการณ์เชิงลบของนักศึกษาแบ่งออกเป็น 5 ประเด็น ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่ไม่เอื้ออำนวย การขาดปฏิสัมพันธ์ที่อาจเกิดขึ้นได้ ความไม่พร้อมของผู้สอนและนักศึกษา การขาดการควบคุมตนเอง และปัญหาสุขภาพ

คำสำคัญ: นักศึกษาภาษาอังกฤษและการสื่อสาร การระบาดโควิด 19 การเรียนออนไลน์

---

[1] นักศึกษาปริญญาตรี สาขาวิชาการภาษาอังกฤษและการสื่อสาร คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (Student, Ubon Ratchathani University), Email:

[2] Corresponding author, อาจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (Lecturer, Ubon Ratchathani University), Email: atchara.s@ubu.ac.th

Abstract

This study investigates the perspective of English and Communication Program (EC) students on online learning during the COVID-19 pandemic. This qualitative research investigated students' perspectives on online learning. The data was collected using a semi-structured individual interview with 15 participants to gain in-depth insight into their perspectives. In addition, it focused on an inductive semantic approach to thematic analysis. The results revealed that students' experiences are twofold: positive and negative experiences. Students' positive experiences are divided into four themes: flexibility and convenience, relief of study stress, cost-effectiveness, and convenience of assignment submission. Students' negative experiences are divided into five themes: unfavorable environments, possible lack of interaction, teachers & students' unpreparedness, lack of self-regulation, and health problems.

Keywords: English and Communication students, COVID-19 pandemic, Online learning

Introduction

Thailand was the first country to report an imported case of COVID-19 infection from China on January 13, 2020 (World Health Organization, 2020). Prime Minister Prayut Chan-o-cha announced an emergency decree and nationwide lockdown beginning April 3, 2020, until further notice (TAT News.org, 2020). Due to the ongoing lockdown, most economic activities, schools, training institutes, and higher education activities came to a halt. To combat the challenge, educational institutions including universities changed from classroom teaching to online teaching.

Ubon Ratchathani University is a public university in northeast Thailand offering undergraduate and postgraduate programs. Due to the severe spread of COVID-19, the university followed government measures to

prevent COVID-19 and announced online teaching from April 16, 2021, following the prevention and surveillance measures for the Coronavirus Disease 2019 outbreak (No.4). Instructors gradually adapted their teaching and students adapted their learning to the imposed circumstances. For course materials and information, instructors have increasingly used Google Classroom, Facebook, email and other platforms for communication and assignment submission. They have also used many suitable platforms for their live lectures, such as Google Meet, Zoom, and Microsoft Teams.

Theoretical Framework

Online learning and students' readiness

In general, student learning activities mostly happen in the classroom, so they can interact and communicate with one another face to face. Currently, due to the pandemic disruption, they have had to adapt themselves to learn and use new technology. However, online learning is not something new in education. Online learning and teaching is education that occurs on the internet and is also known as distance education or web-based education (Sadiku, Adebo and Musa, 2018). There are two types of online learning, asynchronous and synchronous. Asynchronous online instruction provides students with teaching materials so they can learn from them usually on a weekly basis at any time based on their convenience. It is suitable for those who are not available to be online at the same time as their instructors or classmates (Scheiderer, 2021). On the other hand, Scheiderer (2021) describes that for synchronous online instruction, students and teachers meet together virtually from wherever they are. The English and Communication program at faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University has adopted both asynchronous and synchronous online teaching and learning to support students' learning during the pandemic.

For students to participate in online learning, students must be ready for self directed learning in three dimensions: 1) students must accept a form of teaching delivery which is different from face-to-face classroom teaching 2) students must be competent and confident to use the Internet and computer mediated communication, and 3) students must have the capacity for self-directed learning engagement (Warner, Christie, & Choy, 1998, cited in Hartnett, 2016). Fortunately, nowadays, most students use technology and the Internet almost every day. At Ubon Ratchathani University, students have access to the Internet, so they might be familiar and comfortable with technology equipment for online learning. However, some students might be less ready for this form of education because of their lack of technological skills and ineffective electronic devices which could result in low motivation for learning.

Online Learning and Student Motivation

Motivation plays a big role in students learning performance. Motivation is divided into two types: intrinsic motivation and extrinsic motivation. Intrinsic motivation is the motivation from inside the individual to perform some activities for their satisfaction. "It is defined as "the doing of an activity for its inherent satisfactions rather than for some separable consequence" (Ryan & Deci, 2000a, p. 56). On the other hand, extrinsic motivation is defined as "a construct that pertains whenever an activity is done in order to attain some separable outcome" (Ryan & Deci, 2000a, p. 60). Scholars assert that intrinsic motivation has long been interconnected with distance learners and has been identified as a vital characteristic of online learners (Moore, 1989; Shroff, et al., 2007, cited in Harnett, 2016). Each student has a different motivation that depends on their goals. Gray & DiLoreto (2016) indicated that learning motivation exists when students have participated in the learning process with willingness and desire. Motivating learners to

continue in online learning is not easy, so teachers need to understand students' motivation to encourage them to do activities in an online classroom (Dilekli & Orakcı, 2022). This is because motivation can help them to succeed in online learning.

Previous Research about Students' perceptions of online learning

Numerous studies mostly with a quantitative approach have been conducted worldwide to investigate students' perspective towards online learning in different educational institutions and they found both advantages and challenges of online learning during the Covid-19 pandemic. Regarding the strengths of online learning, research found that online learning allows students to have full access to the materials (Yang & Cornelius, 2004; Almahasees, Mohsen & Amin, 2021; Baczek, Zagańczyk-Bączek Szpringer, Jaroszyński & Wożakowska-Kapłon, 2021; Khan, Vivek, Nabi, Kaojah & Tahir, 2021; Thanavisut, 2021), self-pace learning and flexibility (Yang & Cornelius, 2004; Almahasees et al., 2021; Baczek et al., 2021; Thanavisut, 2021; Rahmayanti, Sawastini, Dantes &Kultsum, 2022), ability to stay home (Baczek et al., 2021; Thanavisut, 2021), class interactivity (Baczek et al., 2021; Khan et al., 2021; Ramayanti et al., 2022), ability to record a class meeting (Baczek et al., 2021; Thanavisut, 2021), new experiences and technological skills (Almahasees et al., 2021), comfortable surroundings (Baczek et al., 2021; Thanavisut, 2021), class interactivity (Thanavisut, 2021), cost-effectiveness (Yang & Cornelius, 2004; Baczek et al, 2021), ease of connection to the Internet (Yang & Cornelius, 2004), well designed class interface (Yang & Cornelius, 2004) and improving language skills (Ramayanti et al., 2022). As for weaknesses of online learning, difficulty of adaptation to online learning (Almahasees et al., 2021), reduced interaction with teachers and social isolation (Yang & Cornelius, 2004; Baczek et al., 2021; Thanavisut, 2021, Sah, 2021), technical

and Internet connection problems (Yang & Cornelius, 2004; Baczek et al, 2021& Almahasees et al., 2021; Thanavisut, 2021), poor learning condition at home (Baczek et al., 2021; Thanavisut, 2021), lack of self-regulation and motivation (Yang & Cornelius, 2004; Baczek et al, 2021; Almahasees et al., 2021; Thanavisut, 2021), monotonous instructional methods (Yang & Cornelius, 2004), poorly-designed course content (Yang & Cornelius, 2004), and physical and mental health problems (Idris, Zulkipli, Abdul-Mumin, Ahmad, Mitha, Rahman, Rajabalaya David & Naing, 2021).

However, such studies mostly use questionnaires for data collection. As a result, the outcomes were quantitative rather than qualitative. Therefore, it is hard to learn the insights of students' perspectives. At the same time, none of the studies were found to purely explore English language students' perspectives towards online teaching. To fill the gaps, this study intends to explore the English and Communication Program students' perspectives on learning during the COVID-19 pandemic. The researchers employed qualitative research interviews to gain insights because so that the EC students express their feelings in a deeper and more interesting way.

Research objectives

From our observation, university students have mixed opinions about online learning and teaching particularly students in the English and Communication Program at Ubon Ratchathani University. The main objective of this study is to investigate the perspective of English and Communication Program students on online learning during the COVID-19 pandemic during the academic year 2021.

Research Questions

The current research aims to answer the question: what is English and Communication Program students' perspective on online learning during the COVID-19 pandemic?

Methodology

Participants

The population of this study is Thai undergraduate students from second year to fourth-year from the English and Communication Program (EC), Faculty of Liberal Arts, Ubon Ratchathani University. The general information of the participants was collected to learn about their gender (male, female, not specified), and levels of study. The number of participants is 15 students. The research used the snowball sampling method to recruit the participants and select at least two students from each year to show a diverse perspective. However, for privacy protection, every student's personal details are kept confidential. The interviewees' names are written anonymously using pseudonyms. In terms of participants' online learning experience, all participants in the study have enrolled in at least one of the courses taught online due to the COVID-19 pandemic disruption.

Data collection

The study uses qualitative (interview) data collection methods to obtain the opinions of the participants towards online learning and teaching. The researcher used semi-structured interviews, so they can collect as much insight into students' perspectives on learning as possible, as interviews can provide deeper and broader insights than other methods (Ribbins, 2007). The semi-structured interview questions are adapted from Imsa-ard's (2020) questionnaire.

The researcher asked the participants in Thai as follows: เรียนออนไลน์ช่วงนี้เป็นยังไงบ้าง (How do you like studying online?), ระหว่างเรียน online และ

onsite ต่างกันยังไง (What do you think are the differences between online and onsite learning?), ชอบการเรียนแบบไหนมากกว่า (What kind of learning do you like more?), คิดว่าอะไรเป็นอุปสรรคในการเรียนออนไลน์ (What do you think is a barrier to online learning?), ข้อเสียของการเรียนออนไลน์คืออะไร (What do you think are the disadvantages of studying online?), ข้อดีของการเรียนออนไลน์คืออะไร (How about the advantages of online learning?). Then, the researcher added follow-up questions based on participants' answers. The interviews took place between 26 December 2021 and 18 January 2022. Each interview was conducted individually because it enabled participants to express their opinions privately and honestly, and it took 10-20 minutes for each interview. All interviews were conducted and recorded via Google Meet. After all interviews were completed, the researcher started transcribing the interviews from 19 to 20 January 2022. Transcription aims to decode the script collected through the interviews. This activity can help the researcher learn what the participants have reflected on the questions asked.

Data analysis

After collecting the data using the semi-structured interview, the researcher used an inductive semantic approach to thematic analysis based on Braun and Clarke (2006) to analyze the interview transcriptions. Using this data analysis method can help the researcher understand more about students' perspectives and help to identify their central ideas. For the data analysis, the 6-step process of thematic analysis is used as follows: familiarizing oneself with the data, generating initial codes, searching for themes, reviewing themes, defining and naming themes, and producing the report (Braun & Clarke, 2006). Since this is a descriptive study, semantic themes were identified. The semantic units of the interview transcripts are words, phrases, or paragraphs, and then related meaning units are coded with a similar label. After coding, the researcher analyzed the entire text, compared the codes for similarity and

difference, and divided them into categories and subcategories. Finally, the researchers were able to determine the primary themes by looking at the codes and categories.

Findings and Discussion

The purpose of this study is to investigate the perspective of English and Communication students on online learning during the COVID-19 pandemic disruption in the academic year 2021. The findings of this study are presented in three aspects: general information, students' positive experiences, and students' negative experiences.

This section illustrates the general information of the 15 participants who were interviewed to investigate their perspectives towards online learning and teaching.

Table 1: General Information of the participants

General Information	Number
Gender	
- Male	2
- Female	11
- Not specified	2
Levels of Study	
- Year 2	2
- Year 3	3
- Year 4	10

As shown in the table above, all 15 participants are from the English and Communication Program. The majority are eleven female participants, while there are two male participants and two who did not wish to specify their gender. In terms of their levels of study, ten fourth-year students are the majority of the participants while there are three third-year students and the rest were second-year students. In this study, interview responses are divided into two parts; positive and negative experiences.

The students' positive experiences of online learning and teaching

From the interview, the students' positive experiences are grouped into four themes: flexibility and convenience, relief of study stress, cost-effectiveness, and convenience of assignment submission. Examples of students' response are presented below

1. Flexibility and Convenience

The flexibility and convenience for online learning is widely recognized among the participants as illustrated in the following examples of interview excerpts:

- "I think it is convenient for me to not wake up early, so I don't have to rush to get ready to go to class. When I am hungry, I can eat during my class. It's good to study anytime and anywhere". (Pimmy, a fourth-year student) "เราคิดว่ามันก็สะดวกดี ไม่ต้องตื่นเช้าไม่ต้องรีบเตรียมตัวไปเรียนเวลาเราหิวเรา ก็กินได้ตลอดเวลามันก็ดีเรียนตอนไหนก็ได้เรียนที่ไหนก็ได้

- "When I study online, I can wake up to study immediately without taking a shower". (Nico, a second-year student) "เราเรียนออนไลน์เราก็สามารถที่จะตื่นมาเรียนได้เลยโดยที่ไม่ต้องอาบน้ำ"

- "Online learning for me, the only good thing is that it's convenient. That is, I can study anywhere". (Kunda, a fourth-year student) "ออนไลน์สำหรับเรามันดีอย่างเดียวคือ สะดวกแค่นั้นเลย คือเราสามารถเรียนได้ทุกที่"

- "Studying online allows me to review a video record of the lessons before the exams". (Grap, a fourth-year student) "ออนไลน์มันก็ได้ย้อนกลับไปดูวิดีโอที่บันทึกไว้อ่ะก่อนที่จะสอบเป็นการทบทวนเนื้อหา"

- "I can go back to watch the videos of my class repeatedly". (Jai, a fourth-year student) "เราสามารถกลับมาดูวิดีโอที่อาจารย์อัดไว้ให้เราได้เราสามารถกลับมารีวิวได้เราสามารถฟังซ้ำๆย้ำๆได้"

- "Instructors record a video of their teaching. If I don't understand a lesson or forget it, I can watch the recorded video later". (Pair, a fourth-year student) "อาจารย์จะอัดบันทึกวิดีโอไว้ให้ที่หลังด้วย ถ้าเกิดเราไม่ได้เข้าใจในห้องหรือว่าเราตอนที่เราถามอาจารย์ในห้องมันไม่ครอบคลุมแล้วก็ทีนี้แบบก็ไปถามเพื่อนเสริม ถ้าเกิดลืมก็ไปดูวิดีโอที่อัดย้อนหลังได้"

As shown in the excerpts above, what makes online learning a positive experience for most participants is the flexibility and convenience. That is, when students have a morning class, they do not need to prepare themselves or shower before they go to the university. They are also able to study anywhere they want with an Internet connection. Aside from convenience, video recording of lessons also plays a large role in students' positive experiences. Some students review lessons from the teacher's video recording, if they do not understand them in the asynchronous online classroom, they can review the videos repeatedly. From these interview excerpts, the flexibility and convenience of studying online results in positive experiences for students. These findings correspond to research done by Yang & Cornelius (2004), Almahasees et al., (2021), Baczek et al. (2021), Thanavisut (2021) and Rahmayanti et al (2022) indicating that students have positive experiences with online learning since it allows them to study at any convenient place and at their own pace.

2. Relief of stress from studying

Participants found that online learning relieves stress from studying in various ways as shown in the examples of interview responses below.

- "I don't feel nervous and anxious much when I study online as I don't have to be with a lot of classmates". (Grap, a fourth-year student) "ไม่ต้องเกร็งไม่ต้องตื่นเต้นอะไรมากเพราะว่ามันไม่ได้อยู่ต่อหน้าเพื่อนเยอะๆ
- "I feel like I'm more confident and I don't feel anxious about my presentation in a class". (Pimmy, a fourth-year student "รู้สึกว่าเวลาเราพรีเซนต์งานเราจะมีความมั่นใจมากขึ้นรู้สึกไม่ตื่นเต้น"
- "I am not anxious when I do a presentation to many classmates because my friends turn off their cameras. I only look at the screen and focus on myself". (Champ, a fourth-year student) "เราไม่ตื่นเต้นเวลาพรีเซนต์งานต่อหน้าเพื่อนเป็นสิบๆคน อันนี้ก็ลดความตื่นเต้นไปบ้างเวลาอยู่กับหน้าจอเราอยู่คนเดียวเราโฟกัสที่ตัวเราเราไม่ได้กลัวเพื่อนมาดูเพราะว่าเพื่อนหลายคนก็ปิดกล้องไป"
- "I'm not anxious when I don't understand a lesson and have to turn on the microphone to ask a question. Some teachers also do not mind if we turn off our camera while studying". (Pair, a fourth-year student) "แล้วก็เหมือนแบบไม่ตื่นเต้นเวลาเราไม่รู้แล้วก็เปิดไมค์ถามอาจารย์ แบบอาจารย์บางคนแกก็ไม่ได้ให้เปิดกล้องเรียน"

As seen above the second theme of the students' positive experiences is the relief of stress and pressure from studying. Many students feel more comfortable presenting online compared to presenting in the classroom. For them, sitting in front of a computer in an online class while giving a presentation is less stressful. In addition, not turning on cameras in their online class makes the students feel less pressured and more courageous to express their opinions. These findings seem to correspond to research done by Thanavisut (2021) which found that students had more class interactivity learning online.

3. Cost-effectiveness

Students found that studying online at home reduces the cost of several expenses as shown in their responses below.

- "I can submit my work online and it's more cost-effective because I don't have to pay for any worksheets". (Grap, a fourth-year student) "เรา สามารถส่งงานออนไลน์ได้ แล้วเราไม่เปลืองเงินค่าชีททที่ต้องไปซื้อ"

- "When studying online, I don't have to prepare myself much and don't have to go to the university. Since the gas price is expensive, learning online helps me to save costs". (Tiw, a fourth-year student) "การเรียนออนไลน์ ไม่ต้องเตรียมตัวมากไม่ต้องขี่รถมาม. การที่เราขี่รถมา ม. ยิ่งช่วงนี้น้ำมันแพงขึ้นเราก็จะได้ ลดการใช้น้ำมันมากขึ้น"

- "When studying online, I submit my work online. It saves cost from printing out assignments". (Pair, a fourth-year student) "ออนไลน์อ่ะประหยัดกว่า เพราะว่าส่งงานทางออนไลน์ มันก็ประหยัดดีที่ไม่ต้องปริ้นท์งานส่ง"

The third theme that causes students to have positive experiences is cost-effectiveness. Although students must pay full tuition fees, online learning has helped them save on other costs. Studying online reduces the cost of course handouts because most teachers distribute them online which saves on the printing cost. In addition, online studying saves money on gas for vehicles since it is not necessary for students to travel to the university when they study online. The findings related to cost-effectiveness from this study are in accordance with the research of Yang & Cornelius (2004) and Baczek et al (2021) which indicates that students spend money more efficiently while taking online courses.

4. Ease of assignment submission

The last theme of the students' positive experiences is the ease of assignment submission. Submitting work online is considered fast and helps students save time from traveling to their university to submit their printed assignments at the university in person.

- "Studying online is easier and faster as when my professor gives an assignment; I can do it and submit it online immediately". (Brendy, a second-year student) "การทำงานออนไลน์มันง่ายตรงที่มันรวดเร็วกว่าเพราะว่าอาจารย์อัพปุ๊บ เราเห็นปั๊บแล้วเราก็ทำทำแล้วเราก็ส่งตรงนั้นเลย"

- "Online learning means I don't have to go to university. I can submit an assignment anytime without leaving it in my lecturers' mailbox". (Grap, a fourth-year student) "ทุกอย่างมันคือออนไลน์ไม่ต้องเข้าคณะเราทำเสร็จแล้วเราสามารถกดส่งได้เลยไม่ต้องเอาไปส่งที่เมล์บ็อกซ์"

As seen in the excerpts below, students can conveniently submit their assignment via one of the available online platforms instead of submitting printed assignments to their instructors which saves time for students.

The students' negative experiences of online learning

The interviews show that many students have negative experiences with studying online which are unfavorable environments, possible lack of interaction, teacher & student unreadiness, lack of self-regulation, and health problems. The details are below.

1. Unfavorable environments

Many students found that unfavorable environments such as noise and Internet connection problems can hinder their online learning as shown in the following responses.

Noise

- "I cannot control car sounds, barking dog sounds, and rain while I have to do a presentation". (Pimmy, a fourth-year student) "เราควบคุมไม่ได้เสียงรถอะไรอย่างเนี่ยเสียงหมาเห่าบ้างเสียงฝนตกบ้างเวลาเราจะพรีเซนต์งานมันก็จะมีเสียงรบกวน"

"Absolutely, there is a car sound from outside. It is not like an exam in a quiet classroom". (Ice, a fourth-year student) "ข้างนอกแน่นอนว่ามันก็มีเสียงรถเสียงรามันไม่เหมือนที่สอบในห้องที่มันเข้าไปในห้องแล้วก็เงียบ"

- “I am from a community that has the sound of dogs, cats, lawnmowers, and chickens, so it makes me unable to follow lessons”. (Pair, a fourth-year student,) “เราที่อยู่มันอยู่ในชุมชนก็จะมีเสียงหมา เสียงแมว เสียงเครื่องตัดหญ้า เสียงไก่อะไรอย่างงี้ ก็มีบ้างบางทีก็ฟังไม่ทัน”

It seems that both natural and man-made noise from surrounding environments could disturb student’s online learning activities as found in previous research work by Baczek et al. (2021) and Thanavisut (2021).

Internet Connection Problems

For students, an unstable Internet connection on many occasions seems to make their online learning problematic, as can be seen from the students’ remarks below.

- “Sometimes, there is an internet connection problem in the rainy season, resulting in a power blackout, so I cannot follow my lessons just like other classmates”. (Pimmy, a fourth-year student) “อินเตอร์เน็ตบางทีเน็ตไม่ดีมันก็หลุด บางเวลาหน้าฝนฝนตกไฟดับเราก็เรียนไม่ทันเพื่อน”

- “There is an internet connection problem for both professors and students. It is slow and it makes us not understand the lesson”. (Ice, a fourth-year student) “มีปัญหาด้านอินเทอร์เน็ตทั้งของอาจารย์ทั้งของนักเรียนมันช้า มันก็จะสะดุดทำให้ฟังกันไม่รู้เรื่อง”

- “There is a Wi-Fi connection problem at my dorm. It sometimes doesn't work too”. (Nico, a second-year student) “เรื่องของ Wi-Fi หอก็จะหลุดบ่อยค่ะบางทีไม่ค่อยได้เรื่อง”

- “Sometimes, when I take an exam and have to turn on the camera, there is an internet connection problem, so I am worried. (John, a third-year student) “การสอบบางทีเน็ตมันก็ตัดไปเนี่ยตอนที่เปิดกล้องมันก็หลุดมันทำให้วิตกมากว่ามันจะหลุดอีกหรือเปล่า”

- “If I have an online exam, I feel that it is not OK since I have to worry about saving the exam answers and a problem with the website that I

have to submit a quiz on". (Jenny, a third-year student) "ถ้าเป็นข้อสอบที่สอบตั้งกล้องบางทีก็รู้สึกว่ามันไม่ค่อยโอเคต้องมาพะวงว่ากว่าจะเซฟข้อสอบกว่าจะนู่นนี่นั่นเผื่อมันมีปัญหากับเว็บที่เราส่ง"

From the aforementioned excerpts, the Internet connection issue may cause problems for teachers and students during their class. Internet disconnection makes students worried about submitting exam answers while they are having an online exam too. The findings about students' experience towards the Internet connection problems in this study contradict with studies done by Yang & Cornelius (2004) and Yi and Linda (2004) which claimed that students positive experiences of online learning comes from the ease of connection to the Internet. However, the findings are in line with some research work such as those of Yang & Cornelius (2004) Baczek et al (2021) Almahasees et al. (2021); Thanavisut, (2021) pointing out that technical and internet connection problems seem to cause negative online learning experiences for students.

2. Less interaction

Some students admitted that they have less interaction with their lecturers when compared to face-to-face classroom learning as shown in the responses below.

"I can exchange more ideas with teachers in a face-to face class than in an online class. Studying online is like taking notes from my lecturer's lecture. I don't feel as motivated to share opinions or responses to my teacher's questions compared to when I'm in an on-site class". (Grap, a fourth-year student,) ***"ได้แลกเปลี่ยนความคิดกับอาจารย์ได้เยอะกว่าออนไลน์ ออนไลน์มันก็เหมือนเรียนๆจดๆตามอาจารย์ มันไม่มีความอยากแสดงความคิดเห็นหรืออยากตอบเท่ากับตอนเรียนออนไซต์"***

- "There are fewer interactions in online learning because I can't talk to friends around me as I can in onsite class". (Robert, a fourth-year student)

“ออนไลน์Interaction มันมีน้อยมากมันไม่มีใครมานั่งอยู่ข้างๆ แล้วคุยด้วยตลอดเวลาเหมือนในห้อง”

- “My mic usually doesn’t work. When I put in comments in the chatbox, a professor doesn’t notice it so she/he might feel that I am less interested in interacting with them”. (Pimmy, a fourth-year student) “ไมค์เค้าไม่ดังเวลาแชทไปอาจารย์ก็ไม่ค่อยเห็นว่าเราแชทไปถามอาจารย์ก็จะรู้สึกว่าเราไม่ได้ตอบไปการinteractกับอาจารย์มันก็จะลดน้อยลง”

Some students found that online learning does not allow social interaction between students and their class fellows or their instructors as it is hard for them to feel motivated to share their opinions or to initiate discussion in the online classroom. The results confirm the findings of research done by Yang & Cornelius (2004), Baczek et al. (2021), Thanavisut (2021), and Sah (2021) which point out that online learning causes a negative experience in terms of reduced interactions. However, for some students interviewed in this study, they found that online learning resulted in more classroom interaction as they felt more confident to share their opinion online which was confirmed by the research of Thanavisut (2021).

Delayed feedback

Some students found that they receive feedback slowly from their fellow students and instructors when studying online due to different reasons as shown below.

- “When my classmate and I are assigned to do group work, I have to talk and discuss face to face with my group members. It is quite hard to use online communication”. (Brendy, a second-year student) “งานกลุ่มที่เราจะต้องมีการพูดคุยต่อหน้ากันในการประชุมปรึกษาหารือกันมันก็เป็นเรื่องค่อนข้างยากที่เราจะใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อ

- “Teachers take a different amount of time to reply to students’ emails, students might have to wait for, 1 hour or more depending on each

person”. (Jai, a fourth-year student) “อาจารย์แกจะมี ระยะเวลาการตอบกลับมันจะห่างมันจะนานนิดนึงนะ บางคน 1 ชั่วโมง บางคนก็จะข้ามไปหนึ่งวันเลยแล้วแต่ละคน”

- “Some professors do not read messages students sent through a chat box in the online class, rather they only care about those students who talk to them via their microphone”. (Nico, a second-year student) “บางอาจารย์บางประเภทอะค่ะที่เค้าไม่ได้สนใจแชทเขาสนใจแค่นักศึกษาที่เปิดไมค์”

- “The professor will reply to my text message about one day after I send a text message to the professor”. (Pimmy, a fourth-year student) “อาจารย์ก็จะใช้เวลาตอบประมาณครึ่งวันหรือหนึ่งวันโดยประมาณ”สารระหว่างกัน”

Possible lack of interaction is one of the factors that shapes students’ negative experiences. Usually, in a face-to-face classroom, students can ask or respond to the teacher’s questions or they can have interactions with their classmate immediately. However, online learning does not seem to allow students to do so easily. Students may be more interested in online learning if they can share their opinions with their teachers and classmates effectively. Possible lack of communication with their instructors and peers in class can make students less motivated. If they do not have motivation, they might not be passionate about studying. These findings are supported by previous research done by Yang & Cornelius (2004), Baczek et al. (2021) Thanavisut (2021) and Sah (2021).

3. Teacher and student unpreparedness

Unpreparedness of instructors and students could bring about negative online learning experiences as can be seen from the following interview responses.

- *“Some teachers don’t know how to use online teaching tools such as how to share the screen during a presentation”. (Grap, a fourth-year student) “จะมีปัญหาแต่กับอาจารย์ที่แบบว่าไม่ค่อยรู้เรื่องเครื่องมือที่ใช้สอนในเวลาแชร์สกรีนหรือว่าอะไรเนี่ยปัญหาส่วนมากจะเป็นแบบเวลาพรีเซ็นต์งานแบบแชร์หน้าจอไม่ได้อะไรแบบเนี้ย”*

- "I don't have a lot of money. I only have a phone and I have to borrow another device from friends if I have an online exam". (Ice, a fourth-year student) "เราเป็นคนที่ขาดแคลนมีแต่โทรศัพท์อะไรอย่างงี้ แล้วก็ต้องไปยืมเพื่อนเอาที่เขาไม่มีสอบช่วงนั้น"

- "If a student has only one device as I do, and when I have to turn on the camera and look at the questions on the phone at the same time to write the answer on the paper, it's a waste of time". (Pair, a fourth-year student"ถ้าเกิดคนที่มีแค่อุปกรณ์เดียวอย่างเราอะไรเงี้ย มันก็จะต้องแบบเอาเครื่องที่เรามีตั้งกล้องแล้วก็ให้เราทำในกระดาษมันเสียเวลาเพราะว่าเราต้องดูโจทย์ในโทรศัพท์"

- "I have a problem with a device for studying online. Sometimes, I don't have enough of my device. I have to borrow another one from friends because I have to use two devices for the exam". (Brendy, a second-year student) "มีปัญหากับเรื่องอุปกรณ์ว่าบางครั้งก็ไม่พร้อมกับอุปกรณ์ในการเรียน ส่วนการสอบที่ต้องใช้device ตั้งแต่สองเครื่องขึ้นไปผมก็ต้องไปยืมเพื่อน"

- "It seems like some teachers are not well-prepared for their online teaching. There are also problems with their microphone". (Nico, a second-year student) "อาจารย์บางคนก็จะเตรียมการมาสอนออนไลน์ไม่ค่อยมีความพร้อมกับการสอนออนไลน์เท่าไหร่อาจารย์บางคนก็จะมีปัญหาเรื่องของไมค์"

- "Sometimes, teachers face problems with how to upload files or Powerpoint slides. The teacher spends a long time to solve them before they continue teaching again". ***(Champ, a fourth-year student) "บางทีอาจารย์ก็เกิดปัญหา วิธีอัพโหลดไฟล์หรืออัพโหลดสไลด์แล้วไฟล์หาย อาจารย์ก็แก้อยู่นานกว่าจะได้เรียน"***

***-** "Some instructors lack knowledge of online teaching platforms. For example, the teacher doesn't know how to use and record Google Meet". (Trenny, a third-year student) **"อาจารย์มีปัญหาที่ได้ใช้พวกช่องทางออนไลน์เพราะว่าอาจารย์ไม่สันทัดอย่างเช่นอาจารย์สอนmeet อาจารย์ก็ไม่เข้าใจว่าถ้าจะเข้า Meet จะเข้าตรงไหนจะต้องอัดยังไงทำยังไง**"*

Online learning can be something new for some instructors and students. Some teachers are not ready or lack knowledge of some online teaching applications or tools. Teachers' unpreparedness about using technology tends to be a problem because they need time to solve technical problems, so time is spent on fixing those problems instead of teaching. In addition, taking an online exam for students requires more than one device, so it is a problem for students with one learning device. The findings seem to correspond to some previous studies (Yang & Cornelius (2004), Baczek et al. (2021) Thanavisut (2021) and Sah (2021) which pointed out technical problems as part of negative online learning experiences.

4. Less self-regulation

It was found that online learning can result in less self-regulation among students in various aspects as seen in the interview responses below.

- *"I wake up late sometimes and miss a class. If I study one subject on that day, I don't pay attention to it, especially when I have to study online". (Champ, a fourth-year student) "บางวันก็ตื่นสายแล้วไม่ได้สนใจ ก็นั่นแหละก็ไม่เข้าเรียนก็บ่อย ส่วนตัวถ้าเรียนวิชาเดียวก็จะไม่สนใจเลยยิ่งเรียนออนไลน์ด้วย"*

- *"Sometimes, I don't wake up to study in the morning. When the teacher gives assignments, I don't know much about them, but I learn about them from my friends. My work is not good enough and I cannot meet the deadline so I get a low score from assignments". (Pair, a fourth-year student) "บางครั้งนอนดึกก็ไม่ตื่นเช้ามาเรียน เลยทำให้เวลาสั่งงานอะไรเนี่ยเราไม่ค่อยรู้แต่จะมารู้ทีหลังจากเพื่อนแล้วเราก็แบบทำงานเสร็จไม่ทันหรือไม่ดีตามเวลาที่อาจารย์สั่งอย่างเนี่ย เลยทำให้เราได้คะแนนน้อย"*

- *"Sometimes, I play games and don't listen while the teacher is teaching". (Robert, a fourth-year student) "บางทีอาจจะนั่นแหละเล่นเกมส์แล้วไม่ได้ฟังในส่วนที่อาจารย์lecture"*

- "I am lazy when I study online because I am not as motivated as to study as in a real classroom where I can meet and interact with friends and

professors”. (Pimmy, a fourth-year student) “ออนไลน์รู้สึกว่ามันทำให้เราขี้เกียจกว่าเพราะเราไม่กระตือรือร้นไปเรียนเหมือนที่เราได้เจอเพื่อนไปเจออาจารย์ที่ห้อง”

While students can study online anywhere, they do not need to rush to class, they might be lazy and inactive when studying. However, when they miss classes, they may miss deadlines for assignments or exams. Additionally, some students are not interested in studying online because they have no one to encourage them to study. Thus, they are easily distracted by some activities such as games and social media applications and unable to keep up with their classmates. As a result, they have a negative online learning experience which confirms findings from the previous research studies of Yang & Cornelius (2004), Baczek et al. (2021), Almahasees et al., (2021) and Thanavisut, (2021) indicating that lack of self-regulation and motivation among students can cause negative online learning experiences.

5. Health problems

Since online learning requires students to spend a great deal of time in front of an electronic device, they found that it might be hazardous to their health, according to the students’ responses during the interview.

- “I feel anxious and stressed sometimes when I study online a lot or sit down for a long time because I have to stare at the screen for a long time”. (Grap, a fourth-year student) “รู้สึกว่ามีนะเพราะว่ารู้สึกว่านั่งนานๆมันล้า มันรู้สึกว่าหัวใจมันห่อเหี่ยว มันวิตกกังวลรู้สึกเครียดในบางครั้งที่เรียนเยอะๆหรือนั่งนานๆ มันต้องแบบนั่งจ้องหน้าจอนาน”

- *“Another bad thing about studying online is mental health. I usually have backache from it”. (Jai, a fourth-year student) “อีกอย่างก็คือปัญหาสุขภาพจิตด้วยสุขภาพกายด้วยปวดหลังอะไรอย่างงี้”*

- *“In online classes, I sit and stare for a long time. It hurts my eyes and I feel that I have a headache more often when I stare at the screen. It is also tiring”. (Pimmy, a fourth-year student) “เรียนออนไลน์เรานั่งจ้องนานใช่ไหม*

มันปวดตาแล้วก็รู้สึกว่ามันปวดหัวบ่อยขึ้นเวลาจ้องนานนานน่ะมันจะเบลอแต่เราก็จะเหนื่อย”

- “I'm getting fatter because I don’t have a daily exercise routine. When I study at home, if I am hungry, I just eat food”. (Brendy, a second-year student) “ผมอ้วนขึ้น ด้วยความที่เราไม่มีกิจวัตรประจำวันในการออกกำลังกาย ครั้งนี้มันอยู่บ้านเราเรียนสบายเราก็แบบเวลาที่เราหิวเราก็เดินไปกิน”

With online learning, students need to spend several hours per day in front of a computer or phone screen. This activity can cause eye strain, back pain and obesity. Students who gain weight while learning online at home may be more concerned about health problems. The findings from this study seem to agree with Idris et al., 2021 which reports health problems in various aspects as part of negative online experiences among students.

Conclusion

There are numerous quantitative studies conducted on exploring students’ opinions on online learning during the Covid-19 pandemic. However, this study is qualitative in nature and focuses on English and Communication Program (EC) students at Ubon Ratchathani University. The purpose of this study is to investigate the perspective of students on online learning and teaching during the COVID-19 pandemic. This study used a qualitative research method that is suitable to clearly reveal students’ opinions from interviews for the analysis. This study’s finding reveals students’ perspective towards online learning in two aspects. Firstly, the students’ positive experiences on online are categorized into four themes; flexibility and convenience, relief of pressure and stress from studying, cost-effectiveness, and ease of work submission. Secondly, the students’ negative experiences on online learning are categorized into five themes; unfavorable environments, possible lack of interaction, teacher & student unpreparedness, lack of self-regulation and health problems. In addition, student positive and

negative perspective towards online learning can play a big role in student's motivation and readiness for self-directed learning to succeed in online learning.

References

Almahasees, Z., Mozen, K. & Amin, M.O. (2021). Faculty's And Students' Perceptions of Online Learning during COVID-19. **Frontier in Education.** https://doi.org/10.3389/feduc.2021.638470

Baczek, M., et al. (2021). Students' Perception of Online Learning During The COVID-19 Pandemic: A Survey Study of Polish Medical Students. **Medicine, 100** (7), p e24821. doi: 10.1097/MD.0000000000024821

Braun, V. & Clarke, V. (2006) Using Thematic Analysis in Psychology. **Qualitative Research in Psychology, 3** (2), 77-101.https://DOI: 10.1191/1478088706qp063oa

Dilekli, Y., & Orakcı, Ş. (2022). Motivation in Online Learning. **IGI Global,** 201. https://doi.org/ 10.4018/978-1-7998-8310 4.ch009

Gray, J. A., & Diloreto, M. (2016). The Effects of Student Engagement, Student Satisfaction, and Perceived Learning in Online Learning Environments. **International Journal of Educational Leadership Preparation, 11**(1), n1. https://www.researchgate.net/publication/3106724 42_The_Effects_of_Student_Engagement_Student_Satisfaction_and_ Perceived_Learning_in_Online_Learning_Environments

Hartnett, M. (2016). The Importance of Motivation in Online Learning. In **Motivation in Online Education. Springer, Singapore**. https://doi.org/10.1007/978-981-10-0700-2_2

Idris, F. et al. (2021). Academic Experiences, Physical and Mental Health Impact of COVID-19 Pandemic on Students and Lecturers in Health Care Education. **BMC Med Educ 21**(542). https://doi.org/10.1186/s12909-021-02968-2

Imsa-ard, P. (2020). Thai University Students' Perceptions towards the Abrupt Transition to 'Forced' Online Learning in the COVID-19 Situation. **Journal of Education Khon Kaen University, 43**(3), 30-44. https://doi: 10.14456/edkkuj.2020.16

Khan, M. A. et al. (2020). Students' Perception towards E-Learning during COVID-19 Pandemic in India: An Empirical Study. **Sustainability, 13**(1), 57. MDPI AG. http://dx.doi.org/ 10.3390/su13010057

Poole, D. M. (2000). Student Participation in a Discussion-Oriented Online Course: A Case Study. **Journal of Research on Computing in Education, 33**(2), 162-177. https://doi.org/10.1080/08886504.2000.10782307

Rahmayanti, P. et al. (2022). **Journal of Education Technology, 6**(1), 56-66. https://dx.doi.org/10.23887/jet.v6i1.41561

Ribbins, P. (2007). Interviews in educational research: Conversations with a purpose. In A. Briggs, & M. Coleman (Eds.), **Research methods in educational leadership and & Management**. London: SAGE Publications Ltd.

Ryan, R., M. & Deci, E, L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: classic definitions and new directions. **Contemp Educ Psychol, 25**, 54-67. https://doi:10.1006/ceps.1999.1020

Sah, G.K. (2021). Students' perception towards online learning at university during COVID- 19 in Nepal. **Patan Pragya, 8** (1), 95-107. https://doi.org/10.3126/pragya.v8i01.42424

Sadiku, M.N.O., Adebo, P.O. & Musa S.M. (2018). Online teaching and learning. **International Journals of Advanced Research in Computer Science and Software Engineering. International, 8**(2), 73-75

TAT News.Org (April 2, 2020). **TAT update: Thailand imposes night-time curfew from 3 April, 2020, until further notice. TAT News.** https://www.tatnews.org/2020/04/tat-update-thailand-imposes-nighttime-curfew-from-3-april-2020-until-further-notice

Thanavisuth, C. (2021). Students' perceptions of online learning during the COVID-19 pandemic: A study of undergraduate students from an international university, Thailand. **AU Virtual International Conference Entrepreneurship and Sustainability in the Digital Era, 2**(1), 382387. http://www.assumptionjournal.au.edu /index.php/icesde/article/view/5775

Ribbins, P. (2007). Interviews in educational research: Conversations with a purpose. In A. Briggs, & M. Coleman (Eds.), **Research Methods in Educational Leadership and Management** (2nd ed., pp. 207–223). London, UK: Paul Chapman Publishing Hous

Ribbins, P. (2007). Interviews in educational research: Conversations with a purpose. In A. Briggs, & M. Coleman (Eds.), **Research Methods in Educational Leadership and Management** (2nd ed., pp. 207–223). London, UK: Paul Chapman Publishing Hous.

World Health Organization (2020). **Thailand Responding to the Novel Virus.** Retrieved from https://www.who.int/thailand/ news/detail/13-01-2020-thailand-responding-to-the-novel-coronavirus

Yang, Y. & Cornelius, L.F. (2004). **Students' Perceptions towards the Quality of Online Education: A Qualitative Approach**. Association for Educational Communications and Technology. https://eric.ed.gov/?id=ED48501